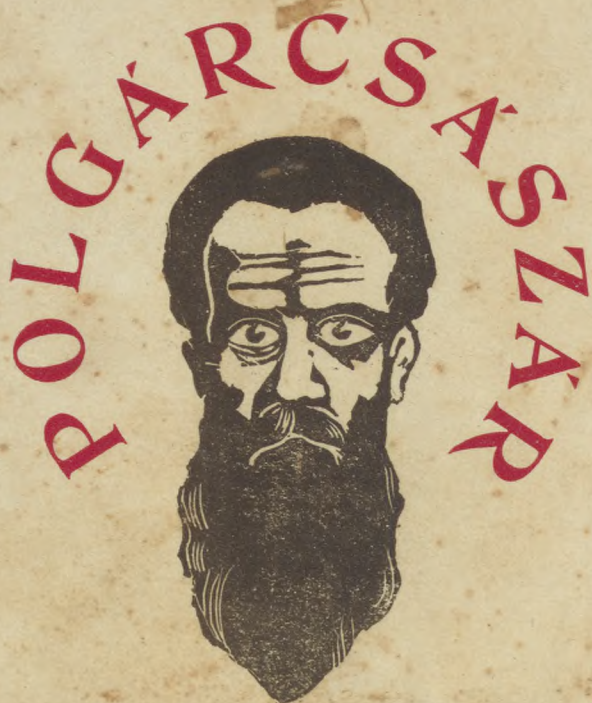

826.995

PRATTINGER FERENC

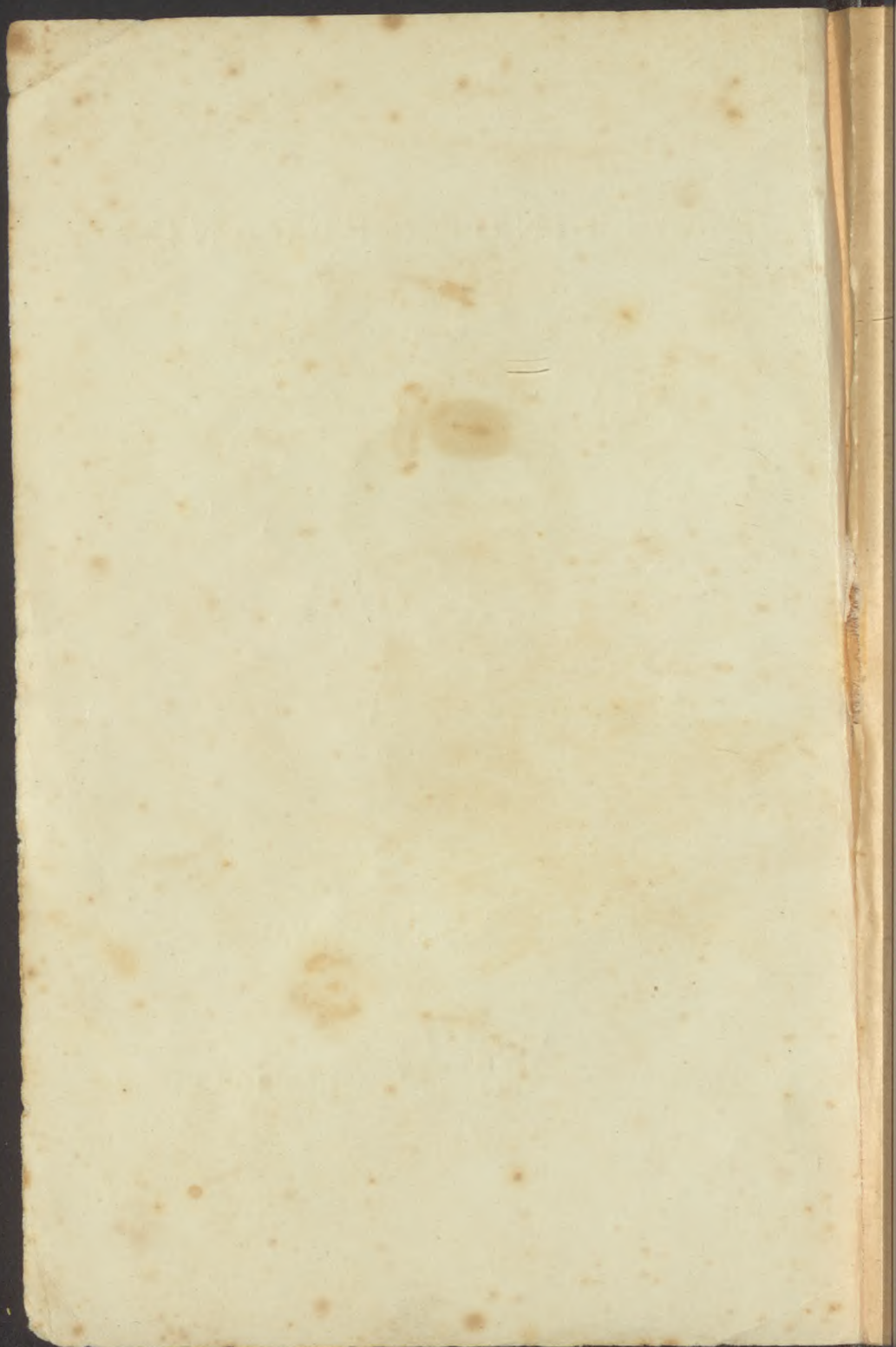

NAGY DÁNIEL ELŐSZAVÁVAL

Cenz.: TOADER

FORUM
KIADÁS
BRAD

ÁRA 10 LEI.

PRATTINGER FERENC

POLGÁRCSÁSZÁR

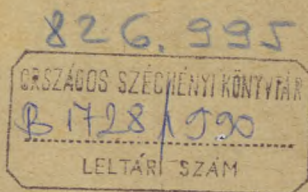
HÁROM FELVONÁSOS TÖRTÉNELMI OROSZ DRÁMA

NAGY DÁNIEL
ELŐSZAVÁVAL

FORUM
KIADÁS
BUDAPEST

MINDEN JOGOT FENTARTUNK.
SZINHÁZAKKAL SZEMBEN
KÉZIRAT

AZ ELŐADÁSI JOG
A „FORUM“ IRODALMI ÉS KÖNYVKIADÓVÁLLALAT
SZINHÁZI ÜGYNÖKSÉGE UTJÁN ARAD
SZEREZHETŐ MEG.

E L Ő S Z Ó.

Az orosz drámák
örökös képe a
két végleti összeütődésnek szikrája: a fehér cár
és a sötét muzsik százados birkózásának
egy-egy kicsattant vércseppje. Karaktere: a
földhöz ragadt ember lenyügző viszonya a
magasban lakó Istenhez. S elosztódása: a
két véglet szomorú variációja. A pálinkail-
latu Gorkij-maszkok: törvényszerű elvérzett-

jei a korona gyémántkövének s a halálhörgő cár tragédiája: a letaposott ember könnyes átkából fakadó.

Az orosz drámák lakkcsizmás katonájának kezét nem tudjuk felszabadítani a kancsuka fogalmától s mögötte mindig ott görnyed az lstenen át elalázatosodott rabszolga vérbosszuja. A pislogó lámpa árnyékában suttogó kopott orosz diák feje fölött látatlanul is látjuk az orosz hóhér vörös ingét s az üreglakók, állati közösségben élők vérthörgő szája félig mindig a cár nevét mormolja, szemében rejtett sikoly bujlik meg, ha lázongó is a szava. Az orosz drámák egy anyatejből táplálkozó életfoltok: nagy néma harcok az élet törvényeiért és az élet törvényei ellen. A két végleti kisérgázás variációja, mindig a közelebbi⁶ pont légköre: a fentről lefelé dolgozóké a könnyörtelen despotizmus, a lentől felfelé siróké az elgyávult lázongás. A tárgyi különbségek, mélyebb értelemben nem is fontosak.

Az orosz drámák szemlélése alatt a tudónk egyforma nehéz levegővel telik meg; az agyunkra egyforma sűrűséggel ül az orosz föld sűrű köde, a szivünkben egyforma tompán fáj az érzésünk. Akár sirnak, akár kacagnak, szeretnek, lázonganak, vagy ölnek: az életükbe a mu-

szik és a fehér cár bűgő, harci akkordja játszik bele.

Az orosz dráma örök forrása maga az orosz föld örök forrongása, egy monstruozus, baktérizált élet sötét jaja.

Aszemünk előtt most lejátszódó forradalom az orosz irodalom, az orosz dráma véres fináléja, a fölfakadt kelevény freccsenő genye, a végletek szörnyű összeütődése, a fix találkozás kicsattanó kék lángja. S a finálé után új dráma következik: az orosz dráma renaissance-a, új motivumokkal, üdőbb levegővel, frissebb ütemű vérkeringésekkel. A véres finálé véres epizódjai történelmi klasszicitással vonulnak fel majd elénk; a világirodalom színes skálákat markol majd ki a fináléból, de az orosz drámairodalomnak új fejezete kezdődik. A muzsik helyett megjelenik a színen a nyugati proletár, a pislogó lámpa mellől eltűnik a forradalmár s helyette frakkos demagóg kerül a lámpa elé. Az új élet princípiumai kelnek életre és a Rasputinok verisztikus tébollyal itatott misztikuma helyébe új imádság lép: az „összeség lelkéből nőtt igaz Isten” imádása. Az orosz dráma korszakos tündöklésére antik fény jegecesedik s az ezután felcsillanó színek más keretbe tömörülnek. Hogy ki fogja megkezdeni és mikor, ez még a vajadás méhének a titka.

Prattinger Ferenc drámáját, mint írói produktumot s mint színpadi művet nem az én feladatomból s különösen nem itt, ahonnan csak szeretetet szabad kérni az író számára; szeretetet és nagy megbecsülést, még akkor is, ha az író műve, az időhöz kötött technikai készség híjával való volna, mert a mi világunkban, ahol a mindenség összevonva sem jelent már egyebet, egy eggyé olvadt förtelemnél: az író az egyedül való pont, aki fényt sugároz, sötétséget oszlat s az univerzumba kapcsolódva apostoli harcot vív. Fogadjuk el ezt a kis művet, úgy, ahogy van, a hibáival, az erényeivel, agyőnyörűen muzsikáló nyelvezetével, az emberei hazug, vagy igaz lélkével, a harcaikkal, a vivódásaikkal; hiszen élő embereket találunk itt, törpe gyarlóságaikkal, gyarló becsvágyaikkal, az életünkből való életet, az életünkből való panorámikus kaoszt s ha a könyvnek nem is fogadnánk el minden sorát történelmi valóságnak, vagy minden alakját, úgy amint elénk torpan, talán azért van, mert másnak, másoknak szeretnénk látni az ismerőseinket.

Arad, 1921. május 1.

Nagy Dániel.

SZIN- ÉS JELLEMRAJZ.

A szín: színorosz.

Légköre nem dél- vagy nyugat forró temperaturáján füll, hanem észak öröktél táján fagy monoton orosz egyhangúságban.

A karaktereket ez a légkör formálja. Ha alakjai között vannak is közénk valók, közöttünk is élők, de közöttünk való, napsütéses tájon, kacagó tavaszfényben született egy sincsen. Ezért a szereplőknek nem szabad élénk temperamentumban a légkörből kimelegedniök, hanem befelé, pusztító tűz belső égésében elperzselődni.

A szereplők nagyrésze történelmi élő, vagy a történelemben élt s így a dráma a színen sem maradhat meg drámai keretekben, minthogy a történelem közelmúltját, s e multat átélte vagy azt továbbélők előtt inkább a valóságnak, mint törvényekből kilazult drámai megszokásoknak kell a darabon dominálni. — Ha áldozni kell a dráma esztétikai törvényeiből, ezt a történelmi hűségért teszem.

Az alakokon ki kell domborodnia az orosz temperamentumnélküliségnek, mely a magábatéplődés, az ügy iránt szívvel átérzett buzgalomban él még akkor is, ha kifelé az egoismus látszik rajta uralkodni.

A cselekmények mesébedomborodása a belső viharból kél s ebben nem pusztít, de maga pusztul el.

Évszázados felfájások irját keresik s minden cselekmény a roppant orosz fájdalomból fakad, mely szinte egy a hazaszeretethen, emberi örök ideál keresésben és a szerelemben. Az oroszban egyformán ég e három tűz s ennek át kell világítania a darabon is.

A szereplők társadalmi problémákon tépelődő oroszok, kikben elsajátított átérzésben az ujkori reálisok problémái fanatikus erőcsirát hintettek el. Az ujkori orosz irodalommal szívvvel foglalkozó oroszok, kik hitük erejét nem nyugat proletárainak gazdasági harcából s annak üdvbe igyekvő marxismusából meritik, hanem a végtelen földanya óriás ölen évszázadokon át kancsukaveréstől enerváltan alvó muzsikok rabszolga életének kánaánba ígérése az Igéretország.

A zsarnok despótaság lidérces elnyomása után nyugat demokráciájában nevelt sasfiak sokatigérése sem tudta megmenteni Keleten Nyugat életét.

Ebben a légkörben történik a cselekmény s ebből az átérzésből nem szabad kizökkennie.

* *

A szint oroszán kell tenni a rendezésben, különben a szereplők — nyugat sima parkettjén könnyen átsiklanak annak légkörébe is, ami a darabot — valószínűtlenné festené.

IGNÁTIUS:

Ortodox szerzetes, kit az élet keserve kolostorba űz. Válaám szigetén az ősegyház szigorú rendjének anachoréta életében őrlődik el krisztusi hitben s magasztosul fel a hit istenségének át-

érzéséig s magát megadó fanatizmussal szenteli annak a Hitnek, mely az emberiség örökös tévelygésének templomába, az ismeretlen célu jövőbe visz.

Szeplőtlen lélek abban a Szodomában, ahol a test bűnözése az erény, az erotika és szexuális hisztéria a penitenciára legmegérthetőbben jogosult a raszputyinizmus beteges követői előtt.

Erény a bűn mellett, mellyel együtt él s ebben az életben fenségesen disztíngválódik is.

Ignátius a Nagyuniversum átfogásában anyag az Istenben. Az egoizmus ösztönfűtött kísértése meddőn ostromolja hitmoralban edzett lelkét.

Megérti, látja s követi is az emberiség célt nem erő útját s minthogy e meggyőződése Hite, hite az is, hogy a Golgóthátjáró példájára nagy milliók szomjának enyhítésére ki kell ürítenie a kelyhet, ha epés ecettel töltött is meg az.

S ő, amint fuldoklón issza, víziójában a megfeszítet Istenfia keresztjéről Embert küld le a földre a tévelygő nyáj elé...

Vera kísértőn kísértő szerelme nem tudja még pihenésre sem készíteni, az Uton, még kevésbé öleléssel téríteni le a magas ösvényről, melyen pedig töviseken tapódva jár.

Külsejét nyugalom dominálja s ebbe rejtezik el nagy titka is; hanghordozása biblikus.

Külseje ötvenes korban koránvényt, de nem aggá satnyult. Magas homlokáról hátrafésült haja őszbevegyült, ritka szakállá vöröses szőke, bajusza rőt. Arca mégis stílusosan szabályos.

Ruházata téglavörös, öves reverenda.

VERA:

Elfanatizált orosz nő.

Szerzetesrendi nővér, kit a társadalom már anyaméhében megbélyegzett s így helyét csak a névtelenségben találja meg, az élet nagy koporsójában: kolostorban. Innen kerül a cári udvarhoz, hol Ignátiusban felismeri az Embert, kit csodálva követ stítkon viszi lelke mélyén támadt titkát, hogy az Emberben férfit is lát, — céltalan élete végéig.

Ezen érzése előbb fanatikus hitrajongásba csap, majd gyötrelembe fúl, végre rejtetten szerelembe tör, mely terméketlen elégsre van kárhoztatva.

Erejét az orosz nő fanatizmusa adja s ereje a nő gyöngédségében törik is meg.

Ignátiussal szemben tehetetlen holdkóros, az élet és környezetének önzésén magasan felül álló lény, ki büszkén viseli félvére átkát.

Termete karcu. Szerzetesi köntösében is tetsző. Szőke feje merev nyakon gögösen ül, de szemeiből már vallásos rajongásból táplált alázatos tűz lövel ki.

Harmincéves.

Hangja zenélő, lágy, mint harmonium elhaló hangja, melybe könnyű zokogás fúl.

Kelet leányainak tipusa.

RASZPUTYIN:

Keleti vallásszekta legelkülönbözőttjei egyikének prédikálója. Prokovszkoei csodatévő, válásalapító, szerzetesek szolgája; misztikus ráhatásokkal gyógyító eretneke a právoszláv tömbnek, kit beteg idegzetű udvarhölgyek csaltak fel a szibériai kis faluból az udvar káprázatos milieujébe. Könnyen asszimilálni jól tudó, östehetséggel bőven áldott beteges, szekszuális hajlamok proto-

tipusa. Hatalmas akarása, mely talpköve volt a cári udvar békéjének s az orosz nép testén keresztül az emberiség nagy emigrációjának okozója — szinte hihetetlen — hogy éppen ebben rejtett mélyen. — S ennek tudatába korán jutott. Még mielőtt a cárnőt akarátfosztott eszközének tudhatta volna.

Robusztusan termett alakja diadalmasan mozog a cár otthonában is, a cárnőében szinte cészári biztossággal.

Ötvenes kora dacára fiatalos erő taglik benne. Feje fekete fürtű hajjal, fekete, gondosan ápolt szakállal, tömött bajusszal impozánsan ékes.

Mélyen csillogó szemei mélyen fekszenek, fejbevájtan s mint szénbarlangból gyémánt gyöngyök csillognak. A szemek hipnotikus nézésében van ereje.

Ruházata az orosz főpapok ruhájától csak merészebb szabásában különbözik. Nyakláncon sulyos kereszt fekszik a mellre, mellyel beszédközből idegesen piszmog.

KERENSZKIJ:

Modern európai, ki nyugat modern szellemében demokrata átérzésben nevelkedett s már fiatalon nagyotigérőn lépett a nagy anyaföld proletárainak védelmére, a Dumában nagy szónoki tudással sasként tört egy radikális balszárnny élére.

A cárizmus megbuktatásában szerzett érdemeit himnuszokba kiáltotta az egész orosz test, mikor mint első juszticminiszter kiszabadította a katorgákban ványadt politikai büntetéseket s az első forradalomnak oroszlánjává törte fel magát.

Karakterében mindaddig energikus, amíg maga mögött érzi a nagy sötét tábor, mely az első bátor szó után bárkit is vakon követett volna, ha

szavaiban üdvét, a kancsuka évszázados uralma alóli felszabadulását érzi. Amint azonban elpetyhül az őt támogató nagy test izma, még abszolút uralom árán is a felszínen szeretne maradni s egymásután falja el a hatalom erőforrásainak patakjait, míg a hatalomtól részegülten császárságról álmodik s egymásután kergeti-el úgy a nemességet, mint a proletárságot maga mellől. És most egyedüllétében meginog, megrokkban s le is török s már csak a sorstól fél, mely minisztértársait érte.

Elemigrál s busan hordja magában őszinte ambíciójának s nagy fájdalmának keserveit s maga után hagyja a háborgó néptengert.

Alakja közepes. Szőke orosz. Harmincötéves. Lángoló temperamentum fűti. Sok benne a póz, mégis inkább igaz érzései uralják...

NADEZSDA:

Hisztérikus rajongója a fénynek, hatalomnak. II. Katalin cárnő allűrjeivel bőven ittasult. Kora a virágzásból — az elvirágzásba térő, amit hisztériája, fékezhetetlen szenvedélye siettet.

Szerelmét, vágyait szívesen rendeli alá a hiúságnak s boszuszomja olthatatlan akarása annak a vágynak, hogy Kerenszkij erejével cárnő lehessen s ő kerüljön a cári udvar élére. — Ezért az akarásiért szívesen feláldoz mindent...

VLADIMIR ALEXANDROVICS:

Kerenszkij korabeli hatalomra vágyó, elfantizálódott orosz.

Szereti a liberálisizmus eszméit, de keresztültvitelének módozatai nem érdeklik. Pénzért, hatalomért, — mint az ochrána annyi embere — mindenre képes, különösen, ha azt a nagy orosz nemzet nevében és üdvéért teheti. Szangvinikus és cini-

kus, de néha — hatalom fogytán — elérzékenyülő s a megadó mindegyiségbe törik. Kerenszkijnek őszinte barátja és híve mindaddig, míg őt a hatalom polcán látja, de amint ingadozást, elerőtlenedést lát — otthagyja.

Alakja, feszes tartása imponáló. Inkább fiatal, mint középkorú. Scserbacseffel való viszonya már untatja, de még mindenre kész eszközül szívesen használja fel.

Szinorosz.

SCSERBACSEFF:

Tul az élet delelőjén, de még ellenáthatatlan erotikummal vezéreltetve követi Vladimir Alexandrovicsot, kiért képes volt férjét megölni. Az ochrána ügyeibe és az udvar belső életébe egyformán beavatott. Vladimir Alexandrovics akaratát hipnotizált tehetetlenséggel követi, míg a máglya, melyen Raszputyin testét elégették, meg nem őrjiti...

GRIGORJEVICS:

Fiatál, temperamentumos. Alakja elegáns, előkelő tartása csak akkor torzul el, amikor urrá válik rajta a borzalmas sejtelem, hogy Tátjana is Raszputyin hívőjévé vált volna. Nem csupán felindulásból, de konok bosszuvágyból öli meg Raszputyint, ám a bűn ismeretlen következményeinek tudatában mégis szívesen szakítja magát ki a vád gyanuja alól s Ignátiust fogatja el...

A többi szereplő is orosz s így az orosz miliőben beleillően otthonosan kell mozogniuk a legkisebb szerepkörben is. Arcmaszkjuk tulnyomóan: szakáll, kuszált hajzat, bajusz. Hangjuk meleg, lágy, mintha nem is torokból, de a szívből jövő lenne.

Prattinger Ferenc.

Polgárcsászár.

Három felvonásos történelmi orosz dráma.

Írta: *Prattinger Ferenc.*

Rendező: *Forgács Sándor.*

SZEMÉLYEK:

Grigor Jefimics Raszputyin	Olasz Lajos
Ignátius szerzetes	Várnay Jenő
Vera szerzetesrendi nővér	Harmath Józsa
Vladimir Alexandrovics az och- ráná főnöke	Szántó Jenő
Scserbacseff asszony	Kiss Mariska
Kerenszkij „Polgárcsászár“	Forgács Sándor
Nadezsda Alexandrowna grófnő	Csige Böske
Nikiforoff dumatag	Mészáros Lajos
Grigorjevics főherceg	Földes Mihály
Tjodor Joszipovics Máyer ál- lamtitkár	Selmeczy Mihály
Gregor Petrovics hadügyminiszter	Világosi János
Pável Árkádievics Petrográd pa- rancsnoka	Ács Mihály
Pável Andrejevics	Szabó Pál
Tiszt	Gyarmaty Géza
Detektívek, katonatisztek, katonák, hírnökök, mat- rózok a színen, túl a színen diákok, nép.	
Történik 1917-ben Petrográdon.	

Fenti szereposztásban bemutatja az Aradi Városi
Színház 1921 májusban.

ELSŐ FELVONÁS.

(Történik 1917. évben Petrográdon, Raszputyin lakosztályának fogadótermében. Tágas, modern, de orosz miliő: A szin jobbján egy teaszervirozó asztal, csészek, teáskannák, a balon szalongarnitura-csoport: rokokó asztal, négy fauteui, chaise-longue. A bal oldalajtó mellett falbaépített svéd-kandalló, tüze parázslón égő. A háttérben oszlopcsarnok, antik mellszobrok. Kétoldalt elvezető oldalajtók: Az oszlopcsarnok ablakai óriásan tágulnak a parkra s a Néva tükrére vetik a miliő fényét. Jobb oldalon egy kis telefonasztalka, kézi-telefon készülékkel.)

I. JELENET.

Ignátius és Vera.

(A szin mély csöndben áll. A Voszkresznye első harangszava rezeget át a miliőn. Melánkólikusan zúg a harang.)

Ignátius *(két kezében kétfoggantyus ezüst szamovárral tart át a szinen a jobbra helyezett teázó asztal felé. Csájt szerviroz csöndben; a harangszó egyre tart)*: Mire harmadszor csendül, az orosz történelem új fejezete kel itt életre...

(a harangszó elül) Verának már itt kellene lennie . . . (felneszelve figyel).

Vera (lassan, óvatos széttekintéssel jut elő a szin mélyéből): Ignátius üdvöz-légy! (közelebb jő).

Ignátius (szertartásosan): Te áldott lész Vera, mert kiválasztott angyala vagy e Szodomának, de én hiába várom a napot . . .

Vera (alázatosan): Mi az Ignátius, talán újabb méreg csöppent makulátlan lelked kelyhébe?

Ignátius: Méreg tenger méhe csak bűnpárát lehelhet ki itt, mely még gyöngyeit is ködburokba öltözi . . .

Vera: Ignátius, arcodon ma mért hogy tépelődés ül? . . .

Ignátius: Ma, hm? ma az orosz nép új alakjai vonulnak be a Zimnűj Dvorecz labirintusaiba . . .

Vera: Ujak?

Ignátius (gunyolódón): Szentséges Atyánk, Grisa atya már ideparancsolta elleneit, hogy lefegyverezze őket . . .

Vera: A Dumát gondolod Ignátius?

Ignátius: Kerenszkij ma lépi át először e palota szentélyét, hogy ő is elkábuljon attól az illattól, melynek részegítő mámorát ma már kinban alussza az oroszok legszebb hercegnője is . . .

Vera: Szegény Tátjana . . . Azóta még hangját sem hallatta . . .

Ignátius (a szamovárt nézegeti, igazgat, mindent rendbehoz): A mély misztikumnak barlangját . . .

Vera (elcsodálkozva): Kerenszkij?

Ignátius: Igen, Kerenszkij. A Duma merész oroszlánja, ki Rómát akar győzni, hogy Napoleont játsza s Moszkva helyett Pétervárt tépni uj igába . . .

Vera: A miniszterek is jönnek?

Ignátius: Jönnek, bár II. Miklós távol van az udvartól...

Vera: Tátjáná Grigorjevics főherceget készül fogadni...

Ignátius: Minden egy napra kerül hát össze!...
(*a második harangzugás zug fel*).

Vera: A Liturgiát már elkezdték a kápolnában mennünk kellene Ignátius...

Ignátius (*rejtett gunnyal*): Kit a harangszó figyelmeztet csak, nincs annak miért énekelni a szent Liturgiát...

Vera: Mennünk kell mégis.

Ignátius: El kell hagynunk a lakosztályt s rendbe hoznom a kápolnát.

Vera: Veled mennék én is...

Ignátius (*hangokat hall*): Távozzunk, mielőtt ő ideérne. (*A szamovárr körül rendezget nyugalommal s csuháján ráncokat rendez el, hogy törét fedje*). Így senkise lássa meg ez őt gyilkot. (*Rasputyin lép be nagy méltósággal s a teázó asztal felé tart, míg Ignátius szemlesütve távozik a színről*).

II. JELENET.

Rasputyin egyedül.

Rasputyin (*A teázó asztal mellett forró teát iszik oroszosan; a teát a csészealjába önti s onnan szűrőszőlgeti kéjjel*): Igen... ma éjjel el fog dőlni... Ma éjjel II. Miklós távol van az udvartól s így nem tudják őt befolyásolni. A forrongó Dumát végre sikerült az ő akarata ellenére is felosztatni s most már csak az udvar intrikusait s a hatalmas minisztereket kell lehetetlenné tennem... (*gunyosan*): Ma éjjel meg kell törnie III. Sándor büszke özvegyének is. (*Hangsúlyozva*): ...térdet fog hajtani

germán vérrokona előtt, mert én akarom! Ha más-ként nem, — haláloed árán! (*Fölkel, izgatottan jár-kei, jobbjaival szakállát simogatja, majd göndör fürtein szánt végig görcsös ujjaival*). Igen, ma írjuk meg a holnap történelmét, ha vérben vonaglik is tollunk. Mi: én! (*Pátosszal*). Grisa atya szentélyéből fog kireptülni a béke fehér angyala! (*elhallgat.*)

III. JELENET.

Raszputyin, Vladimir Alexandrovics, Ignátius

Ignátius (*aldzatos szerzetesi meghajlással, tekintetét földreszegzetten*): Vladimir Alexandrovics óhajt szentséged elé járulni...

Raszputyin (*örvendezve*): Legyen Vladimir Alexandrovics első jövevénye az estének!

Vlad. Alex. (*udvariasan, kissé szertartásosan kezét szorítanak*): Minek köszönhetem a nagy megtiszteltetést Grigorij Jefimics atya?

Raszputyin (*a szalongarnitúrához vezeti, leülteti a diványra*): Oka van e megtiszteltetésnek, melyet remélem igyekszik meg is érdemelni majd. Ön tudja, Vladimir Alexandrovics, hogy a Duma feloszlátása az udvart is megrázta kissé. A cár öfelsége feltétlen híve a békének, most lenne legjobb alkalmunk az Ur sugallatát a valósággal megváltani s a háborút az Ő akaratára beszüntetni s ezzel békejobbot nyújtani a germán császárnak. Ön, mint az Ochrána fénylő erőcsillaga, biztosítani tudná az átmeneti hangulat következmények nélküli lefolyását s ezzel kiérdemelné öfelsége legmagasabb elismerését is. A germán seregek előnyomulását csak a béke akadályozhatja meg. Csak habozás nélküli energikus cselekvéssel menthetjük meg a szent orosz föld sér-

tetlenségét . . . Csak a béke még akkor is, ha le kellene mondanunk a právoszláv tömbhöz nőtt lengyel egyház bizonytalan erejéről s őket a protestántizmus veszélyének kiteanúnk . . . Ön megért engem Vladimir Alexandrovics . . .

Vlad. Alex.: Igen, a béke szükségességét az Ochrána is érzi.

Raszputyin (elgondolkozva): A béke és a német szövetség. A vérrokonság mindennél erősebb kötelék . . . De ezt a törekvést nem is lehetne kitörölni a lelkek mélyéből . . . Ma már nem lehetne Gapon lelkésszt elszámítani s ma hiába juttatnák Stürmert Sztolipin sorsára vagy Szergej nagyhercegére. Sőt az anglofil Duma rejtett vágya sem segíthetné Mihajlovics nagyherceget trónra. Sem Rodzjánkó, sem Miljukoff nem lenne képes Kerenskij ígéreteit valóráváltani, csak a béke ténye. Az átalakulást, mely a birodalom testén át fog vonaglani a békekötés után, a németek vasereje helyes irányba terelhetné, ami fontosabb az udvarnak, mint Miljukoffék keleti falánksága, mint Konstantinápoly bírása . . .!

Vlad. Alex.: Grigorij atya, az Ön sugallata . . .
(*Kint léptek nesze közeleg*).

IV. JELENET.

Előbbieik. Scserbacseff asszony, Ignátius.

Ignátius (lesütött tekintettel): Öszentséged színe elé Scserbacseff asszony óhaját járulni . . . (el).

Scserbacseff (disztíngvált előkelőséggel): Zdrávsztvujtye! Grigorij Jefimics! (*Raszputyinhoz közeledve*): Zdrávsztvujtye, Vladimir Alexandrovics! (*Vlad. Alex. korát jötte meglepi kisé*).

Raszputyin: Önre ma nagy feladatok várnak asszonyom, (*humorizálón*) sokkal nagyobbak ám — szerelmi találgák cselszövéseinél . . . ha-ha-ha.

Scserbacseff: Oh, Grigorij Jefimics, azt hiszem, husz éves hűségemmel megérdemlek minden feltevést . . . (*Vlad. Alex. felé fordulva tetetve*): Ön egy idő óta oly ritkán vendége estélyeinknek . . . Bizonyára szolgálata. Nemde?

Vlad. Alex. (hideg készséggel): Oh igen, a nehéz szolgálat . . .

Raszputyin (türelmesen): Derék dolog ez (*Scserbacseff felé fordulva*): Büszke érzés töltheti el azt az embert, aki feladatát bevégezni ma is képes.

Scserbacseff (büszkélkedve): Büszkén érzem súlyát . . .

Raszputyin: Ám térjünk tárgyunkra Vladimir Alaxandrovics. Jöveteltünk célja ma sem ismeretlen. Önök tudják ezt, kik magukban rejtik úgy az udvar, mint a cári család legmélyebb titkait. Önök fontos szereplői ennek a gigászi drámának, mely a főváros aszott keblén táplálkozik. Mi mindhárman tudjuk azt, mi fog történni s így nekünk azt is tudnunk kell, hogy ennek így kell megtörténnie . . .

Vlad. Alex. (jól palástolt gunnyal): Ó, Grisa atya . . .

Raszputyin: Mielőtt a miniszterek a tanácsra megérkeznének, meg kell tárgyalnunk a ma kötelességeit és a holnap lehetőségeit. Miljukoffék hallani sem akarnak a német békéről, Kerenszkij megindokolásában elhintették a csirát, melynek gyümölcsetől megfertőződhetne a nagy orosz test . . . (*izgatottan*): Önnek pedig asszonyom, a birodalom legélesebben látó asszonyának, közmondásos okosságát mély befolyásokra kell felhasználnia.

Scserbacseff (készséggel): Ó Grisa atya! . . .

Raszputyin (Vlad. Alex.-hez): Ön bizonyára nem tulajdonít kevesebb jelentőséget Kerenszkij duma beszédeinek, mint a 905-ös gaponi manifesztumnak?

Scserbacseff: Az csak porfelhők tülekedéseinek erőtlen moraja, melynek hangját csak azok hallják, kik félnek a vihartól . . .

Rasputyin (Vlad. Alex.-hez): Ön is azt gondolja Vladimir Alexandrovics?

Vlad. Alex. (öntelten): Az Ochrána szervezete ma nem kevésbé erős, mint 905-ben.

Ignátius (óvatosan figyel az ajtó szárnyából, most láthatóvá lesz feje, amint előrekonnyul és előlép): Szent felséged teája elhült.

Rasputyin: Gyujtsd a szamovárt alá újra. *(Ignátius elviszi a szamovárt s eltávozik. Harangszó felcsendülése hallható. Rasputyin keresztet vet).* Az Ur intő szavára házába kell vonulnom, hogy sugallatát várjam. Do szvidánje!... *(el).*

V. JELENET.

Vladimir Alexandrovics, Scserbacseff asszony.

Scserbacseff (izgatottan): Sohasem éreztem még kötelességem teljesítését ilyen nehéznek Vladimir Alexandrovics... Sohasem hittem, hogy Grisa atya vallásos sejtelmeiből a valóság imák szárnyain megtestesülhessen s ha mégis, — úgy veszve vagyunk Vladimir Alexandrovics, — nem gondolja?

Vlad. Alex. (cinikusan): Hm, nem fentről, hanem gonosz lelkéből jönnek a sugallatok, melyekkel ez a szibériai paraszt az udvar enervált hisztériáit hatalmába kerítette, akik fanatikusan ragadnak hozzá, mint vérszerető kullancsok bővérű testhez. Ma nem szabad haboznunk tovább asszonyom, Grigorij főhercegnek meg kell tudnia a valót, meg kell tudnia, hogy Tátjáná főhercegnő ennek a perverz féregnek áldozata.

Scserbacseff: Tehát nem szabad tovább tünnünk az udvar ragadozójának kéjelgő gyilkosságait.

S mily rettenetes is lenne, ha egy napon a cárnő zsarnokának lábai előtt saját leányát ismerné fel. Ő hiszen II. Katalin bűnös tivornyái ezek mellett az erkölcs magasztos várává tornyosulnának. Ekkor már nem anya és leány állanának szemben egymással, de szerelmükben megcsalt szeretők, hiszterikus féltékenységekben dühöngő nők... Rettenetes ez, Vladimir Alexandrovics. (*Maga elé, halkabban*). Mennyi átkot hozott magával ez a prokovszkoei paraszt a cári udvarba... S mégis úgy érzem, hogy az ő halála sok beteg szív lassu sorvadása lenne...

Vlad. Alex. (gunyosan): Ön sem tudná meghatottságát eléggé leplezni, asszonyom...

Scserbacseff (szemrehányón): Ó, Vladimir Alexandrovics! Elfeledni látszik, hogy husz éve Önért hordom egy rettenetes bűn súlyát...

Vlad. Alex. (közelebb ül Scserbacseffhez): Asszonyom...

Scserbacseff: Igen, tudom, de szemrehányás nélkül teljesítem kötelességem és viselem az élet fárasztó pompáját azért a rémitő éjszakáért...

Vlad. Alex. (kinos hallania Scserbacseffet, feláll, járkdál): Be sokáig tart fohásza! Remélem utolsó lesz a mai!

Scserbacseff (megfélemlítetten): Eh, mit mond Vladimir Alexandrovics...?

Vlad. Alex.: Ugyan ki siratná meg őt?

Scserbacseff: Sokan, Vladimir Alexandrovics, sokan. A földi élet számkivetett betegek. Az ő halála a cárnő halálát is jelentené egyúttal. Tátjáná főhercegnő az ő ravatalától a kiewi kolostorba rejtőzne el... Az ő lelki vigaszaiból nyert gyönyöröket nem tudná az Ur más küldötte oly bőven ontani, mint ő. A félszázados főt ékítő hollófűrtök selymes csillogását nem pótolná szintelen

arc alázatos görnyedése . . . Vele elvész a betegek életet szomjazó vágyásainak földi igérete, a földi gyönyörök kutforrása, sokaknak apostola . . .

Vad. Alex.: Mégis kéjeltő igézésében feláldozta a cári családot is . . .

Scserbacseff: Mert férfi is volt . . .

Vlad. Alex. Mert az áldozás tűzét ő gyújtotta meg? Hm?

Scserbacseff: Érzem; Vladimir Alexandrovics, hogy ma vagyok utoljára az Ochrána szolgálatában, de feladatomat éppen olyan hiven fogom teljesíteni, mint amikor először öltem életemben . . .

Vlad. Alex. (meglepődve): Ez lehetetlen, Asszonyom, Ön nélkül nem érezném magam alatt egy percig sem biztosnak a talajt . . . Nem szabad ingadoznunk asszonyom, még akkor sem, ha nekünk is áldozatul kellene esnünk ügyünknek. Ma sem ön én nélkülem, sem én ön nélkül asszonyom . . . *(dühösen):* Ki kell tépnünk őt ebből a miliőből, melynek édenét Szodomává varázsolta Rászputyin . . .

Scserbacseff: De ha Grigorjevics gyáva lenne, vagy a cár atyuskánál keresne orvoslást?

Vlad. Alex.: Meleg temperamentuma nem tudná legyőzni fellángoló dühét, ha meghallja, hogy Tátjáná Raszputyinnal becstelenült meg. Csak az időt és módot kell eltalálni. *(Sarkantysus léptek zaja. Ignátius görnyedt alakja előtt büszkén lép be Grigorjevics főherceg.)*

VL JELENET.

Előbbie: Grigorjevics főherceg.

Grigorjevics (tétován néz körül): Bon soir! Vladimir Alexandrovics. *(Scserbacseff felé fordul):* Bon soir! Madame Scserbacseff!

Scserbacseff (*meglepődve*): Óh Grigorjevics főherceg, oly meglepő a jötte. Bizonyára a hadseregtől ugye?

Grigorjevics: Igen, asszonyom, a cár őfelsége megbízásával, melynek teljesítése után néhány hetet az udvarnál fogok tölteni...

Vlad. Alex.: Tátjáná főhercegnő tiszteletére, ha nem csalódom?

Grigorjevics: Ugy van, Vladimir Alexandrovics. Harctéri érdemeim után az udvarnál, — Tátjáná főhercegnőnél szeretnék érdemeket szerezni...

Scserbacseff: Óh, mi sem lesz könnyebb főhercegségednek...

Vlad. Alex.: Széltében-hosszában erről beszélve várják már főhercegségedet az udvarnál.

Grigorjevics: A cár őfelsége sem zárkózik el e gondolat elől, különösen Nikolaj Nikolájevics távozása óta családomnak mind nagyobb szerepe jut az udvarnál... A tavaszt pedig ismét a Kaukázusban fogom eltölteni.

Vlad. Alex.: Fenséged is udvari intrika áldozatának tartja Nikoláj Nikolájevics nagyherceget?

Grigorjevics: Ön is azt hiszi, hogy Grisa atyának sincs kevés része az intrikában?

Vlad. Alex.: Eziránt semmi kétség — nemde Asszonyom?

Scserbacseff (*hipnotizáltan*): Óh semmi, eziránt semmi...

Grigorjevics: Ugy, hát ezt mindenki tudja, tehát ő miatta kellett Nikoláj Nikolájevicsnek lemondani a német front főparancsnokságáról... úgy, hát ő választotta ki a germán Stürmert miniszterelnökké? S most boldognak érzem magam, hogy én adhatom át a cár parancsát, mely szerint el kell hagynia az udvart s ezuttal kétségtelesenül utoljára...

Scserbacseff: A ma este talán nem is lenne alkalmas erre. A holnap sok mindenre világot vet. Holnap, ha Fenséged gondolja? Aztán Fenséged nem is alkalmas ennek a közlésére, talán valaki más?

Grigorjevics: Ön is úgy gondolja Vladimir Alexandrovics?

Scserbacseff: Kétségtelenül . . .

Grigorjevics: Ha még nincsen késő, szeretném, ha Tátjáná főhercegnő jöttömről tudomást szerezhetne.

Scserbacseff: A főhercegnő csak a késő esti órákban szokott fogadni, de Önnek főhercegem, bármikor nyitva állanak az udvar zárt kapui . . .

Grigorjevics: A rokonnak gondolja asszonyom?

Scserbacseff: Azoknak csak meghatározott napokon, de Grigorjevics főhercegnek bármikor . . .

Grigorjevics (kacéran): Ezen esetben nincsen jól informálva Scserbacseff asszonyom . . .

Scserbacseff: Épen ilyen esetekben legjobban . . .

Vlad. Alex. (Grigorjevicshez): Am Önnek semmit sem szabad sejtetnie a főhercegnőnél, mert így könnyen meghiusulna mai tanácskozásunk célja . . . Grisa atya nyomban mindenről tudomást szerez.

Grigorjevics: Hogyan? Még a főhercegnőtől is?

Vlad. Alex.: Tőle is. Ő is fanatikus hívő-jévé szegődött egy idő óta s így nem lehet titka szentséges atyja előtt . . .

Grigorjevics: Tátjáná főhercegnőnek?

Scserbacseff: Neki sem, főhercegem. Ő is ott végzi ájtatosságát Grisa atya szentélyében . . .

Grigorjevics: Lent a kápolnában, ahol az anyacárnő — és . . .?

Scserbacseff: Kétségtelenül . . .

Vlad. Alex : Az Ochrána éles tekintete oda is behatol, hol Grisa atya isteni küldetésének titkos sugallatában megfogamzik az az akarat, mely az udvar életének évek óta iránycsillaga.

Scserbacseff (halkan): Ezek az ő léptei . . .

VII. FEJEZET.

Előbbiek : Raszputyin, Ignátius.

Raszputyin (*kitárt karokkal, szertartásos hajlongásban méltóságteljesen közeledik az oszlopcsarnok jobbjaából*): Az Ur üdve sugározzék felétek.

Scserbacseff: Oh, szentséges atyám! (A többiek is lehajtják fejüket).

Raszputyin: Sötét felhők utolsó tornyosulását láttam, amelyeknek arany pereméről így szól le Atyám: Tekints fel reám, hogy szemsugaraiddon küldjem lelkedbe bűnbocsánatomat, melyet prófétai küldetésedben váltottál meg... (*Leül, észreveszi Grigorjevicsét*). Nos, Grigorjevics főherceg, ismét az udvarnál? (*gunyosan*): Szébb az udvar békés öröme minden harci dicsőségnél, nemde? ...De hol maradnak a cár miniszterei?...

Vlad. Alex.: Bizonyára az ország fontos ügyei miatt...

Raszputyin: Nem rájuk van az bizva Vladimir Alexandrovics... Addig úgy is meddő marad minden szó, amíg nem leli az akarat igaz útját... A ma odakinálja nekik a béke fehér jobbát, amelylyel az Ur megmutatta azt az irányt, amelyen II. Miklós cárnak haladnia kell. (*Grigorjevicshez fordulva*): Ez legyen nagybátyádnak a nagyoroszok dicső cárijának szóló üzenetem is!

Grigorjevics: Üzenetedet csak tavaszra vi-

hetném el, mert a telet az udvarnál kell töltenem, szentatyám...

Raszputyin (*gunnyal*): Ugye, szebb az udvar, mezők sárguló őszénél, fénye kábitóbb fáradt éjszakák harci álmainál... (*elgondolkozon*): Itt az élet halála balzsamos illatok élvezése édes lehelletben, — ott — gödrökbe hányt véres hullák büszsaga a halál élete... Itt bűnözésben tisztul meg a lélek, — ott a lélek bűnözése az erény...

Grigorjevics: A boldogság forrásához jöttem én is...

Ignátius (*meghajol a szin mélyéből*): Őszentséged színe elé Kerenskij és Nikiforoff dumaküldött óhajt bebocsáttatni...

Raszputyin: Bocsásd be hát...

VIII. JELENET.

Előbbie, Kerenskij és Nikiforoff.

Kerenskij (*könnyedén, büszkén*): Üdvözlégy Grigorij Jefimics!...

Nikiforoff (*meghajolva, földreszegezett tekintettel vár*): Üdvözlégy!...

Raszputyin (*szertartásosan*): Minden oroszok áldása kísérte utatokat, hogy alkalmatok legyen minden oroszok cárja előtt hódolatotokat kifejezni. Azért jöttetek, hogy megtudjátok az Ur felkent prófétájának akaratát, mert az Ő akarata a cári család óhaja is s uratok II. Miklós cár fenséges parancsa! (*A szalongarnitúra köré elkelyezkedve leülnek*).

Scserbacseff: Mi pedig Grigorjevics főherceggel a nagy szertartás kezdetéig Tátjáná főhercegnő termeibe vonulunk. (*Scserbacseff, Grigorjevics elmennek*).

Grigorjevics (*mentében*): Óh Asszonyom, mily boldogság lesz így viszontlátni a főhercegnőt...

Ignátius (földre süttöt szemekkel): Szentse-
ges Atyám, a harang ismét megszólalt . . .

Rasziputyin (feláll s szertartásos pózzal foly-
tatja): Atyám hangja ez, követnem kell őt, hogy
a kápolna sötét hajójában megtaláljam s elhoz-
zam nektek az ő prófétájának sugalt szent aka-
ratát . . . (elmegy).

IX. JELENET.

Vladimir Alexandrovics, Kerenszkij, Nikiforoff.

Vlad. Alex.: Grigorjevics főherceg nem is
sejti küldetésének rejtett okát. Őt az Ochrána ren-
delte az udvarhoz, hogy világot vessen sok ho-
mályra. Könnyű lesz őt célunknak megszerezniük.
Rasziputyin sem sejti jövőtele célját. Scserbacseff
asszony még ma mindenre felhasználható . . .

Kerenszkij: Miért csak ma éjjelre?

Vlad. Alex.: Ez rejtély, mely egy évtized óta
is felfedezhetetlen maradt . . . Azt hiszem, ő is
lelki rabja ennek a pokoli szörnyetegnek . . .

Kerenszkij: De hiszen akkor nem szabadna
reábiznunk azt, hogy ő adja tudtára a fiatal fő-
hercegnek Rasziputyin és Tátjáná viszonyát . . .

Vlad. Alex.: Épen azért. Így épen féltékeny-
ségből fogja elárulni.

Nikiforoff: Scserbacseff asszony, ki képes
volt férjét Önért az Ön érvényesülésének útjából
eltüntetni s Önt husz év óta rendithetetlen sze-
relemmel követi, — ez nem képes arra, hogy en-
nek az ördögnek mágikus csábításait kövesse . . .

Vlad. Alex.: Mindenesetre a mai éjszakát
kell felhasználnunk arra, hogy örökre ártalmatlanná
tegyük Rasziputyint . . .

Kerenszkij: Ez iránt semmi kétség, Vladimir
Alexandrovics . . .

Ignátius (szamovárral a teaasztal felé tart s közömbösséget színelve élénken figyel, aztán távozik, ránéz Ignátiusra s tekintetük véletlenül találkozik): Ez a fickó élénken hasonlít a 905-ös vasárnap Gaponjára... (feláll, utána néz, amint ez az oszlopcsarnok jobb felén eltávozik).

Kerenszkij: Gaponhoz? A lelkészhez?

Nikiforoff: Hiszen nemsokára a parasztlázadás leverése után mint annak értelmi szerzője Szibériában pusztult el...

Vlad. Alex: Igen, a tobolszki kátorgában, úgy emlékszem...

Nikiforoff: Hűséges és önfeláldozó fickó lehet...

Kerenszkij (körül néz): Senki sincs jelen, beszélhetünk őszintén? A miniszterek nem fognak eljönni s az Ochrána emberei sem kaphatnak senkitől parancsot, csak Öntől Vladimir Alexandrovics, nemde?

Nikiforoff: Tudja ön, Vladimir Alexandrovics, hogy a cár őfelsége ott szándékszik hagyni a főhadiszállást és bejön az udvarhoz?

Vlad. Alex: Ebbeli szándékától már eltértette őt az Ochrána.

Kerenszkij: A petrográdi események sem fogják őt ide vonzani.

Vlad. Alex: Grisa atya eltűnéséről senkinek sem szabad ám tudomást szerezni.

Nikiforoff: S a cárnő őfelsége?

Vlad. Alex: Neki sem fogunk módot nyújtani ahhoz, hogy ezt a tényt a cárral közölhesse.

Kerenszkij: Talán Tátjáná nagyhercegnő Grigorjevics útján?

Vlad. Alex: Legkevésebbé sem. Scserebacseff asszony el fogja neki árulni az udvar legmélyebb titkát, amelynek élő tanúi csak mi vagyunk. (Igná-

tius az ajtónál hallgatózik, koponyája behajol az ajtón.) Scserbacseff asszony leleplezi ma éjjel Grigorjevics előtt a misztikus tényt, melyben a főhercegnő is szeretője Rászputyinnak . . .

Kerenszkij: Ennek semmi esetre sem szabad a holnapra várnia . . .

Nikiforoff: Ugy van, holnap már késő lehetne minden.

Vlad. Alex.: Stürmert és kabinetjének tagjait fogságba kell ejtenünk, mielőtt még valamit is megsejthetnének a cár elhatározásáról . . .

Nikiforoff: De hiszen ezt csak Öntől tudhatnák meg . . .

Vlad. Alex.: A kontrarázvjedka sokszor tudunkon kívül cselekszik ilyen ügyekben . . .

Kerenszkij: A cárhű tábornoki kart a nyugati vonalról lehelyezzük a török vonalra s helyükbe a liberális fiatal vezéreknek adjuk meg a dicsőségek ragyogó alkalmát . . .

Vlad. Alex.: A pëtropávlovszkij Kreposztyban fogvatartott liberálisok cellája biztos menedéket nyújt majd nekik . . .

Kerenszkij: De Ratkó Dimitrieff bolgár renegát megbízhatóan fogja-e a rigai-szárnyat őrizni?

Vlad. Alex.: Kétséges!

Kerenszkij: Petrográdot volgamentiek őrizték!...

Vlad. Alex.: Vagy analfabéta mongolok! . . .

Kerenszkij: Petrográd parancsnoka Petergoffszkij tábornok lesz, ki Mihájlovics kegyeltje. Ő védje a Zimnij Dvoreczet is.

Vlad. Alex.: Minderre nem fog sor kerülni. Ha Grisa atya árnyéka nem kísérti II. Miklós cárt, ő csak erőtlén báb lesz, melyet akarásunk első kísérlete lesodor utunkból . . .

Nikiforoff: Első kötelességünk tehát őt a cselekvés lehetőségétől megfosztani . . .

Kerenszkij: Az átalakulás tartamára el kell
őt zárnunk . . . vagy örökre elnémitanunk . . .

Nikiforoff (körülnéz): Kétségtelenül, de ki
merné kezeit egy ilyen hatalmas szörnyeteg vé-
rébe mártani . . .

Vlad. Alex.: Ki merné?

Ignátius (*meghajolva közelít a szamovár felé
s a tüzet élesztgeti benne . . . azután távozik*).

Kerenszkij (a barátira néz): Ezt a fickót kel-
lene ügyünknek megnyerni.

Vlad. Alex.: Sok oka lehet rabszolgatartó
urát szívből gyűlölni . . .

Nikiforoff: Talán jó pénzek ígérete elég lenne
neki . . .

Vlad. Alex. (utána megy Ignátiusnak): Majd
én megtudom . . . (*el*).

Kerenszkij: Ám ha mindez balul végződne?

Nikiforoff: Sirunkat akkor Szibéria gályarab-
jai ásnák fagyott rögök alá . . .

Kerenszkij: S velünk évszázados rabságba
jutna Nyugatnak keleti talajon hamvadt dicső
szelleme . . . (*Csend.*) Milyen csodálatos hasonlat
van a megalázottan élő szerzetes és a 905-ös
Gapon között . . .

Nikiforoff: A pizsokvörös ruha — görnyedt
járás, penészes arcba vájt könnyes szemek, — ez
minden szerzetesen egyforma . . .

Kerenszkij: Emlékszel még arra a szomorú
vasárnap délutánra, melyen ez a fanatikus gaponi
láz beletűnt a Néva mélán elringázó tükrébe? Vele
együtt úgy tűnt el a sötét tömeg, mint fergeteg
porfelhői nyári alkonyon . . . Milyen erőtlen az ala-
mizsnát kérő koldusok bucsuhada . . . Milyen más,
imponáló, biztos irányba terelődött nyáját kitűzött
célok elérése felé törhetetlen erővel vezetni. Ez
lesz a mi seregünk . . .

Nikiforoff: Igen, mi nemes oroszok, Nagy Péter országának erős oszlopai, mi fogjuk meg-restaurálni a birodalmat . . .

Kerenszkij: S ezért a dicsőségért . . . csak egy hitvány férget kell elgázolnunk, Rászputyin cson-tos gerincét kell kettétörnünk . . .

Nikiforoff (figyelve): E léptek zajában bizo-nyára Vladimir Alexandrovics jön vissza a vörös szerzetessel . . .

Kerenszkij (izgatottan feldől és az ajtó felé néz): Talán mégis sikerült neki, ő, ez győzelmün-ket jelentené! . . .

Nikiforoff: Az bizonyos, hogy az Ochránának még sohasem volt ilyen hatalmas feje, mint Vla-dimir Alexandrovics, aki nem riad vissza semmitől . . .

Kerenszkij: Nagy akaraterő lakik benne, kü-lönösen ha saját érvényesüléséről van szó,

Nikiforoff (az ajtó felé megy): Pszt! Már itt vannak!

Vlad. Alex. (Ignátiust karonfogva halad a szalongarnitúra felé): Itt van Ignátius.

Kerenszkij (örvendezve): Szigorú vezeklés lehet Grisa atya szolgájának szegődni, — nemde?

Ignátius (nyugalommal): A hit végtelen ere-jében megedzett lélek nem ismeri a testiség meg-alázásának fájdalmait . . . (harang csendül).

Kerenszkij (a harangszóra figyel): Mit je-lent a harang éjféli szava?

Ignátius (lesütött szemmel): Az udvar leg-szentségesebb atya áldozik most . . . Minden éjfél-kor, amikor az Ochrána őrei már sötét pincék mécsvilágos oduiba separték Petrográd éjjeleinek számkivetettjeit s csak Szádováján s az alsó Né-ván tüget egy elkésett trojka, — éjféltájt — amikor elhal az est bűnökben lázas élete s fáradt testek

horpadt melléből penész lehelletet pumpál a zakatozó tüdő, — akkor Grisa atya, parancsolóm, a fakadó holnap szüzi örömeit átplántálja beteg lelkek vágyódásaiba, hogy felemelje őket a földi kinok országából az Ő mennyei atyjához . . . (csönd) ilyenkor éjhaló hajnal fakadtán megnyitja előttük a földi menny gyönyöreit . . . Lenn a kápolna mély sötétjén már csak egy gyertya lángja vonaglik a fülledt légben, magasan a menyezetbe vájtan, mint a távolban aggonizáló égi fáklya . . .

Kerenszkij: Ez a cárnő öfelsége kápolnája? . . .

Ignátius: Igen, ezt akkor építtette a cárné öfelsége, amikor Grisa atya sugallata megmentette a fiatal cárevicset egy merénylettől . . . Azóta ez a szentély az udvarban Grisa isteni küldetésének mementója . . . Gyakran csak a hajnal első sugarai csókdossák le homlokráncai közé ült gyöngyös verejtéket, s csak a kupolacsarnokban átüvöltő szellő sepri le sápadt arcára csapzott fekete fürtjeit . . .

Kerenszkij: Ma nem is fog tehát visszatérni többé . . .

Ignátius: Ma az áldozás harangszava után vissza fog térni, mert a cár öfelsége miniszterségeit fogadja . . .

Vlad. Alex.: A második harangszó elhangzott . . .

Ignátius: Ez másodszor a második . . .

Kerenszkij: A cár öfelsége is részt szokott venni az éjféle nagy szertartásokon?

Ignátius: Férfi csak akkor lépheti át a kápolna küszöbét, ha Isten küldötte, vagy az Ur felkent szolgálója . . .

Vlad. Alex.: Tehát Ön is, Ignátius szerzetes?

Ignátius: Igen, én mély alázattal érdekeltem ki szentséges atyám kegyeit . . .

Kerenszkij: Milyen bűneért kellene a nép jóságos atyjának II. Miklós cárnak vezekelnie?

Nikiforoff: Bizonyára a 905-ös véres vasárnapért? . . .

Ignátius (*alig képes leplezni zavartságát*): A véres vasárnap emléke nem az ő bűne . . . Hogy egy ragyogó vasárnap bíboros sugaraiban a Néva fehér hullámai ártatlanok véréből szennyeződtek s hogy bűnös testek ezrei helyett ártatlanok hullája gyorsan barrikáddá nőtt a Néva hídfőnél, — ez nem a cár bűne volt . . . (*elreked a hangja*).

Nikiforoff: Hanem álnok tanácsosaié . . .

Ignátius (*léptek zajára lesz figyelmes*): Ez szentséges atyátok közeledte . . .

Kerenszkij (*Vlad. Alex.-ra néz kérdően*): Talán jobb lesz, ha Ön eltávozik — Ignátius . . .

Ignátius: Távoznom kell . . . (*Mentében az ajtóból visszanéz*): Ismerős még Judás arcotok tiz esztendő után is . . . (*eltűnik a jobbon, a balon Rászputyin nyit a színre*).

X. JELENET.

Előbbie, Rászputyin.

Rászputyin (*szertartásosan*): Az Ur szent malasztjával lelkemben üdvözöllek benneteket . . . (*leül, minden páthosz nélkül*): És a cár miniszterei még mindig nem érkeztek meg?

Vlad. Alex.: Okkal késnek talán?

Rászputyin: Ezen az éjszakán meg kell találnunk az orosz nép jövődj nagy történelmének eltéveszthetetlen útját, meg kell teremtenünk a cárnő öfelsége aggodalmakban töltött-éjszakáinak nyugalmát. Össze kell forrástanunk a két leg hatalmasabb császár koronáit.

Vlad. Alex. : Szentatyám jól tudja, hogy én, mint az államhatalom titkos akaratának megtestesítője, a cár öfelsége mindenkori akaratának hódoló szolgája vagyok . . .

Rászputyin : Ugy van, Vladimir Alexandrovics. Ön a leghatalmasabb cár akaratának személytelen végrehajtója.

Kerenszkij : Az Atya akaratának szentsége kétségbevonhatatlan . . .

Rászputyin (kategórikusan): Önöknek megadatott az intézés, melynek ténye holnap már elsőpri helyeikről az ingadozó minisztereket s a germánofil Stürmer fogja azokat betölteni. Most pedig vonuljunk át a tanácssterembe. Harmadik harangszóra már a cár miniszterei is ott lesznek. *(Feldőlnek, Raszputyinnal az élükön a jobb oldalajtón elhaladnak.)*

Vlad. Alex. (mentében Kerenszkijhez): A helyzet gyors cselekvésre kényszerít bennünket. Menjünk . . . *(mindketten áthaladnak a színen.)*

XI. JELENET.

Ignátius, Vera nővér.

Ignátius (balról a színre jő s a kandalló felé megy, mintha utánuk akarna rohanni, fenyegetődzve): Oh poklok örökéletű átkai! Meddig akarod még a lelkek finom szálait tépázni átkos misztikumban? *(gunyosan):* S ti, a népek millióinak hamis prófétái, felkent nagyok, kényes bálványok, mint lapultok meg szelid bárányokként a bűnnek pokoli szimbóluma előtt is, csak hogy nagyok lehessetek. Az igazság hitetlen pogányai s eretnekei annak az evangéliumnak, melynek bölcsőjéből az igaz hit első sugarai keltek ki . . . Nem látjátok, mint pusztul el Szodoma s ti mégis faragott ké-

pet imádtok!... Hm? Mindegy... Csak a ti képetek legyen. Kerenszkij... Nikiforoff... satöbbi... ha vér árán szerzett is. (A szamovár felé tart s meglátja az ajtón eldösző Verdt.) Vera! Ily késő éjszakán?...

Vera (óvatosan körülnéz s Ignátiushoz sompolyog): Ignátius testvér, elfullaszt a torkomban vonagló szív, a félelem rémiekét kerget elém... Hol van?... elrejtetted?

Ignátius (magához vonja): Miért e szokatlan félés?

Vera: Hol van Grisa atya? Rejtsd el, mondd neki meneküljön, mert Grigorjevics főherceg... megtudta... megmondták neki, hogy Tátjáná főhercegnő is együtt áldozik vele a Voszkreszenszkájá kápolnában...

Ignátius (nyugodtan): Csillapuljon izgalmad Vera nővér, a bünt bűnhődés pusztítja mindig...

Vera (Ignátiusra néz): Ott tépi dühe, gyöttri gyötrelme megindító vonaglásban, míg Tátjáná fanatikus nyugalommal áldja Grisa atya apostoliságát...

Ignátius (felfigyel): Rejtőzz el az oszlopcsarnokban Vera, léptek zaját hallom. (Vera elrejtőzik).

Rászputyin (dühösen ront be, észre sem veszi Ignátiust, ki a teázó asztal felé tart, — a telefon kagylóhoz): A belügyminiszter titkos vonalát!... Zdrávsztvujtye! Pjotr Fjodorovics! Akaratom, hogy Ön is jelen legyen a mai minisztertanácson. A belügy ma nem kevésbé fontos mint a külügyek. Ha vonakodna Nagyméltóságod ezen kötelességének eleget tenni, úgy holnapra már nem Ön a belügyek cári minisztere! (Ledobja a kagylót, Ignátiushoz): Bármit is válaszolna Pjotr Fjodorovics, üzenetem változatlan... Értettéd-e? (el).

Ignátius: Szentséges atyám akarata szent...

Vera (óvatosan előjön): Nem félsz ó Ignátius testvér, hogy ebben a végítéletben rólad is lehullhat az ismeretlenség tiz éves leple?

Ignátius: Vera, meginogtál te is hitedben tán, mely bástyás templomokat emel az igazságnak? Nem érzed hatalmasságodat ezeknek a törpe férgeknek gerinctelen kuszása fölött... S ha Grisa atya áldozata lesz bűneinek, ez dicső megváltás számára, melyet csak mártírok érdemelnek meg. Grisa atyát nem Grigorjevics dühe fogja megölni, hanem ezeknek a nagyratörőknek cselszövése. Vera, a te hited is csak erőtlen veréb céltalan törtétese lenne hát az elérhetetlen sas után? Pedig fájó lennén nézni a sas magas röptét...

Vera (szelíden): Mondd Ignátius, miért illeted kicsinyeléssel gyöngé nememnek évszázados alárendeltségben nevelt hitványságát? Nem hitemben ingadozom én, de sátánok tivornyáiban játszó borzalmak rettenete rémit, remegek egy életért, mely ártatlan szűzek Magdolna kinjaitól oltja a testi vágyak kéjszomját. Ismered félnemesi méltóságom könnyen elvetett büszkeségét s rabszolgánője lettem cézárok erkölcstelen bűnöző udvarhölgyeinek s azt is tudod, hogy ezt nem magamért, te éretted tettem, hogy megismertem benned az emberiség élő emberideálját. S azóta röpke árnyék lényegtelenységében követtelek ifjuságom forró hévben hűlő tiz esztendején, anélkül, hogy feljajjongó fájdalomam viszhangját is hallottad volna fonnyadó ajkamról... Pedig fájón kinzott az ifjuságom néha...

Ignátius: Ne sajnáld sötét bűnök összeomlását, ha hamvaiból új életet keltő szikra gyull!

Vera (szorosan odasimul Ignátiusához): Mégis félek Ignátius, tagjaim remegésében félelem lüktet...

Ignátius: Ne félj Vera, az ő fehér halotti leple piros gyolcsviganója lesz azoknak, kik halálát szánatlan szemlélik . . .

Vera: Hangod nyugodt, mintha már tul a borzalmakon látnád őt . . .

Ignátius (*csuhája alól kikandikáló tört jobban elrejtí*): Sokszor láttam már részegségbe holtan s ilyenkor magam szerettem volna törömet . . .

Vera (*megrémülve*): Ignátius, ó, te akartad megölni őt?!

Ignátius (*ellankadón*): Sokszor haboztam . . .

Vera: De Ignátius, a vér, ettől félek, hiszen minden egyes csöppje egy tenger, melyből a jajjok rettenetét hallom kiüvölteni . . .

Ignátius (*lármát hall*): Szokatlan léptek dübörgése . . . Hallod, mint rohan erre valaki?

Vera (*összerezzen*): Ó, ez Grigorjevics főherceg! (*A kandalló mögé rejtőzik gubbasztva.*)

XII. JELENET.

Előbbie, Grigorjevics, Rászputyin.

Grigorjevics (*berohan izgatottan*): Hol van felszentelt atyád, te ványadt barát?! Hol van a fertőzött szű, mely romokba morzsolja nagyatyám dicső örökét . . . (*Az asztalhoz ül s rákönyököl, feje az asztalra bicsaklik s egy ideig csönd van. Vera remegően nézi héroszi mozdulatlanságában Ignátiust. A bal oldalajtón belép Rászputyin s az asztal felé tart, Grigorjevics mint hipnózisban szendergő nézi jártát.*)

Rászputyin (*dühöngve monologizál*): Térdre előttem, hitványok! Utam érdes rögeit könyes ajkakok csókolja bársonypuhára . . . Holnap az Északi-tengertől a Fekete-tengerig az én akaratomat dicsőítik az elnémult harcban imára kelt aj-

kak milliói . . . (*Ellágyultan*): Oh, mint áhítozom hajnal szüzi fuvallatára, mint vágyom a Vosz-kreszneyei kápolna tömjénillatát dicsőség szomjazón belehelni . . . Igen, ott a menyek örömei felé emelkedő füstfoslányok bűvös árnyaiban találom meg az én dicsőségem jutalmát . . . Virradat közeledtén a cár már szolgálója léssen felkent papjának . . . (*leül a teázó garnitúra mellé.*)

Grigorjevics (*egy ideig öntudatlanul szemléli, majd önkívületben ugrik fel s Rászputyin felé tart*): Nem! Nem! A holnap virradatát nem átkos dicsőséged bibora ékesíti, de büzvéred fertője szennyezi el.

Rászputyin (*megrémülve hátrál Ignátius felé*): Állj gyilkos! . . . Ignátius, fogjátok le őt! . . . a gyilkost! . . . (*Ignátius hidegen áll mozdulatlan*).

Grigorjevics: Pusztulásod blüñöd bére!

Rászputyin (*térdre rogy, összekulcsolt kézzel az ég felé pózol*): Atyám, védelmezd meg próféta-

Grigorjevics (*fejlett extázisban*): Tátjáná megbecstelenítéséért csuf dögléssel pusztulj hát! (*tört ránt elő s Rászputyinba döfi. Vera felsikolt s arcát tenyerébe rejti*).

Rászputyin (*elterül s felnyög*): Átkos töröd csak meddő sebet ejt az Ur Apostolának testén... (*Grigorjevics ujra beledöf*).

Rászputyin (*még hörög*): Tátjánáért . . . érte halok meg hát, a legtisztábbért . . .

Grigorjevics (*körülnéz, nem lát senkit*): El-döglött . . . Hiszen senki sem látta utam ide, csak e szerzetes . . . Ő legyen hát a gyilkos . . .

Ignátius (*előjön az oszlop mögül s az elrohanó Grigorjevics elé áll*): Tetted sokak áldása is léssen, bár sok nő beteg szíve pokolba hull e halál hírére . . . (*Grigorjevics rémülten elfut*).

XIII. JELENET.

Ignátius, Vera, egy tiszt és két fegyveres őr

Vera: Óh, Ignátius . . .

Ignátius (*a holt Rászputyin feje elé megy s magával vonszolja Verát*): Ime, itt vonaglott el a bűn s átok. Nézd Verocska s ládd, ólamarca halotti vonaglásában mint fél a tetemrehívott meggyalázottak síró lármájától . . . Ki hinné ma, hogy a történelem jövő igazságában ez a vérében elfetrengett átok lesz a mindenható cárizmus akaratának mozgatója . . . Látnod a tegnap mindenható akaratát, mily hitvány a halálfélelemben . . .

Vera: Ignátius, ölelj magadhoz, félek... Elvonaglásban hűlő teste felett mintha megnyílna a Vosz-kreszcnye kápolna mély titka, mintha szürke karmai szivembe vájódnának s tépnék husát testemnek... Rémit e látás — Ignátius... Meneküljünk innen...

Ignátius: Ám hová? Ki az ismeretlenségbe, visszaömleni az élet hullámnzó árába . . . El, el ebből az átkos Szodomából, melynek rajtunk kívül nincs több igaza . . . El innen Vera . . . (*elgondolkodik*): Avagy világgá kürtöljem, hogy én vagyok a gyilkos, s dicsőn üvöltsem végig a meggyalázott orosz földön, hogy Rászputyint én öltem meg? Én, ki tíz éve nézem, mint sorvasztotta ez az átok a legszeplőtlenebb testeket, mint öli meg a lelkeket, hogy urrá emelje benne azt a vágyat, mely fantasztikus mennyet varázsolt a beteg női idegekbe . . . Én, a szerzetesi köntösben élő senki fia, ki ezerszer fentem meg titkos töröm acélpengéjét, hogy kéjelgő teste felett magam ürithessem halála dicsőségének kelyhét . . .

Vera: Meneküljünk, Ignátius, még mielőtt megsejtené valaki . . . Nem akarom, hogy ránk tapadjon a vér bűne . . .

Ignátius: Szerzetesi ruhámmal nem hagyhatom el Dvorecz kapuit . . .

Vera: Öltözz át Grisa atya ruháiba . . .

Ignátius *(berohan a mellékszobába, magára veti Rászputyin egy palástját)*: Igy, — így távozzunk hát Szodomából ártatlanul . . .

Vera *(ijedőn)*: De valaki jön . . . rohanjunk erre . . . *(Az oszlopcsarnok felé mennek, de éppen ebben a pillanatban egy gárdatiszt lép be és két fegyveres őr.)*

XIV. JELENET.

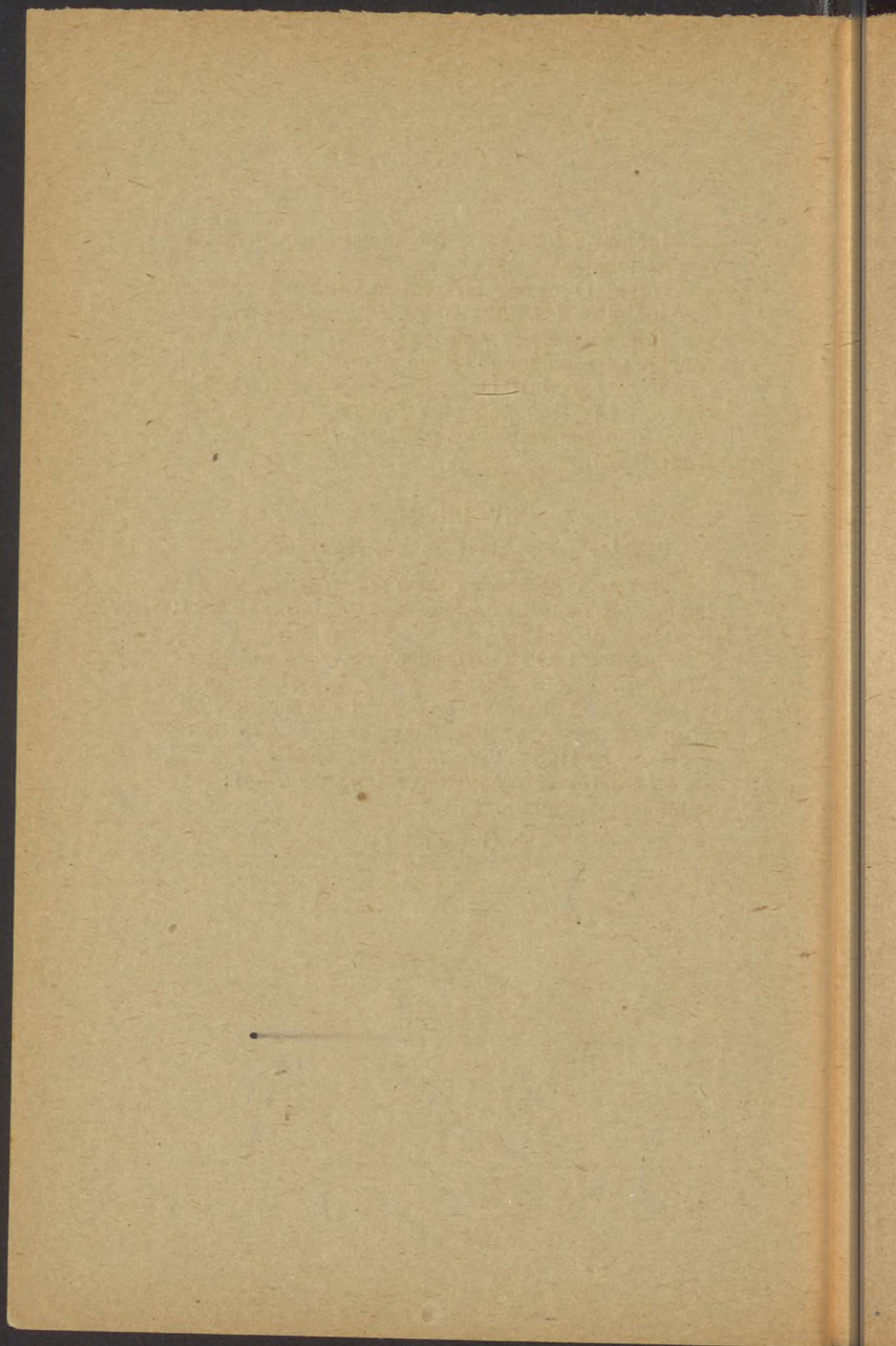
Előbbiek, egy tiszt és két fegyveres őr.

Tiszt: Grigorjevics főherceg parancsára Ön Ignátius szerzetes a mi foglyunk . . . *(katonákhoz)*: Kössétek guzsba.

Ignátius: Oh Grigorjevics főherceg, mily gyáván menekülsz a dicsőség elől . . . Ha tudnád, álnok gyilkod dicsőség leend a történelem előtt, bizonyára megirigyelnéd majd karomra vert bilincseimet . . . Higyj, Vera . . . Most vihettek . . .

Vera *(összeroskadva néz Ignátius után)*: Követni foglak, Ignátius! . . .

(Függöny.)

MÁSODIK FELVONÁS

Szin: Hotel de l'Europe. Tágas, előkelő butorzatú, erkélyes szoba. Kerenszkij lakosztályának dolgozó szobája, kétoldalt elnyíló ajtókkal, az erkély a háttér jobbjaiban van, mely a Nevszkij-Prospectre néz. Jobbon íróasztal, köré fauteil garnitúrák szalon-részlet csoportosul. Balon kanapé, teázó asztal. Még téli van, a kandallóban kivilágítóan ég a tűz.

I. JELENET.

Kerenszkij, Nadezsda Alexandrovna, Scserbaceff asszony.

Kerenszkij *(az íróasztalnál ül)*: Ma már nem Rászputyin Voszkreszenszkájában szövögetik az orosz nép sorsának szálait. Nemde Nádja?

Nad. Alex. *(a kandalló mellett ül és elmélyedve olvas)*: Ugy van Szasa, de hallgasd csak mit ír Gapon lelkes jóslataiban... *(olvasni kezd)*: Látom a Jövőt a csillagok milliárdjainak gyémánt mezejében, amint tűzszeivel a maga útját szemléli s letűkröző fényével bevilágítani igyekszik az emberiség fáradt agyán szunnyadó sötétséget, hogy abban megtenyéssze a fenséges és hallhatatlan erőt, az emberiség örök ideálját, önmagát — az

Embert! S én kéjjel olvadok e jövő tenyészetébe s csirájául odakölszönzöm lelkem parányi erejét... (hallgat).

Kerenszkij: Ismerem Gapon fanatizmusának örökké elérhetetlen ideálját... Am az emberiség az igazság helyett lelke szomját inkább üres bálványok imádatával oltja.

Nad. Alex.: Mégis jóleső érzés valakit magunk fölé helyezni, hogy azt tegyük felelőssé saját gyöngeségünkben fakadó bűneinkért... A börtönéből kiszabadultnak fenséges büszkesége Gapon, ki individuális szabadságát csak rabtársai szabadságában kívánja élvezni... Mily imponáló!

Kerenszkij: De mennyivel imponálóbb a napoleoni tüzerhadnagy császári ereje!...

Nad. Alex. (rábeszélőn): Igen, igen, Szasa, (felugrik s könyvét a kandalló fölé dobja); a trón elé vezeklő gránátosok diadalmeneténél nem lehet fenségesebb látvány! Igen, igen, csak egy napoleoni álom az emberi akarás legfenségesebb érzése... Királyi, császári polcra szemlélni az emberiség törpe raját. (Kerenszkij ábrándozón néz a kandalló vig tűzébe). Oh Szasa, mint szeretném szőke fürtjeidet a cári korona diadémékei alá simítani s fényükben vibráló szemeidet csókdosva csókolni. (odasimul Kerenszkijhez). Azután jöjjenek a trónvesztett cár bosszuérzetben sorvadtt aggszüzei, kiket ezután is ellenállhatatlanul fog vonzani Rászputyin szelleme, mint árnyéktestet a hold... (Kerenszkij csak álmodozik s alig figyel.) Scserbacseff asszonynak jönnie kellene már...

Kerenszkij: Neki talán minden perce fontosabb lehet ennél. Vlad. Alex.-nek még bizonyára nincsen semmi értesülése.

Nad. Alex.: Szasa, ma úgy érzem, hogy életemnek legédesebb izgalomban átélt napjai ezek! Milyen különös a cselekvő történelem nagy eseményeit ennen idegeinken érezni.

Kerenszkij: Fenséges érzés látni a ma történelmének horizontjára legörögni a nehéz vihart, melynek pusztító orkánya lesodorja II. Miklós cár erejének kutforrását — a koronát...

Nad. Alex. (*enthousiázmussal öleli át Kerenszkijt*): Te lész a császár! Nagyságod előtt szerelmed is alázattal borul eléd Szasa. (*térdre hull*): De Szasa mért, hogy oly régen nem hallom már becézőn zenélő hangodat? Szemeid vér-felhője alól — mond — miért nem villan elő szerelmed villáma... lánggal?

Kerenszkij: Az álmatlan éjszakák idegtépő vergődésében a kétség elfagyasztja a vérereket, az aggodalom néha megrepeszteti készül halántékomon át ügető véráradatot s a vágó csak alamizsnás koldus, melyet törpére tipor a hiuság...

Nad. Alex.: Miért tépelődsz? (*felemelkedik*).

Kerenszkij: Aggodásaimban néha megrémit önmagam szédületes nagyranövése. Kutatva keresem az erőt, de csak a távoli láthatáron messze magam mögött látom mögém kuszni a nép végtelen áradatát, melyből erőm bugyog... Ám, ha lendületes sebességemben nem tudna követni az az erő?...

Nad. Alex.: Minél magasabbra szárnyalsz, annál dicsőségesebben árad le nagyságod fénye s mennél távolabb leszel tőlünk, annál nagyobb-nak fognak látni, Szasa...

Kerenszkij (*fel s alá járva*): Mégis miért látom csak árnyékát a fénynek? (*hangok hallhatók, Kerenszkij figyelmesen néz az ajtó felé*).

II. JELENET.

Előbbiek, Scserbacseff.

Scserbacseff (*sietségtől lihegőn*): Nincsen még semmi hír?

Kerenszkij: Ezt Öntől várjuk Scserbacseff asszony.

Nad. Alex.: Csalhat-e várakozásunk Scserbacseff asszony? Vlad. Alex. elmondta a minisztertanács eredményét, amelyen senki sem kételkedett a lemondás szükségességén.

Scserbacseff: Önmaga volt jelen?

Kerenszkij: Ugy van asszonyom, de a Duma többsége ettől függetlenül is cselekszik.

Scserbacseff: II. Miklós cár nem fog ellenállásra gondolni. Amióta tudomására adták Rászputyin eltűnését, megfélemlítetten imádkozik és iszik.

Kerenszkij (*gunyosan*): Eddig sem tett mást.

Scserbacseff: A cárnő buskomorsága vallási tébolyba vegyül, hogy elvesztette lelki életét. Tátjáná főhercegnő és az anyacárnő a kiewi kólostorba fognak vonulni...

Nad. Alex.: Az volt Grisa atya utolsó száműzetésének helye...

Scserbacseff: Grigorjevics főherceg tegnap hagyta el Finnországot; Archangelszknél angol gőzösre szállt...

Nadezsda: Azt is megtudta a cár, hogy Rászputyin holttestét máglyán égették el?

Scserbacseff: Vladimir Alexandrovics maga közölte őfelségével, hogy a nép haragja és dühe elől el akarták rejtteni a holttestét, de mikor az „Izvesztija“ kirobbantotta a titokzatos hullarejtegetést, autóban átcsempészték a hullát a pretrográdi szakaszon s a viborgi ut mentén tölgyerdőben máglyán égették el...

Nadezsda: Mélyen lesújtotta II. Miklós cárt a tragédia hite?

Scserbacseff: Nagyon lesújtotta... Emlékeire a cárnő egy kápolnát akar emeltetni az utolsó profétának, — oda — ahová a Romanovok sirboltját emelték.

Kerenszkij: Csak napok, sőt órák kérdése lehet az események fordulata és senkisem törődik többé a Romanovokkal...

Nadezsda: Mily izgalomban élek már napok óta. S ha II. Miklós cár még találna hűséges embert az udvarnál.

Kerenszkij: A Duma akarata szilárd.

Scserbacseff: Kétségtelen, hogy II. Miklós cár a holnap napnyugtát már fénytelen szemekkel fogja nézni.

Kerenszkij: Ez kétségtelen... A hatalom pedig a legbátrabb lesz... Nem a cár hatalmát, de Rászputyinét volt nehéz megtépázni.

Nadezsda: A fényt, pompát is nehéz, mert ez a hatalom szimboluma, melyet Grigorjevics főherceg oly szívesen öltött volna magára...

Scserbacseff (elmélyedve): Mégis borzalmas pillanata volt az életnek, amikor a fiatal főherceg derűben sugárzó arcát a lelkitusa vánnyadt barázdákkal csufította. Éreztem az őrjöngés előérzetét... El kellett menekülnöm önmagam elől...

Kerenszkij: Jó aranyakért Ignátius szerzetes is képes lett volna megtenni azt, amit Grigorjevics főhercegre bízunk...

Scserbacseff: Igen, ő is gyűlölte Grisa atyát...

Kerenszkij: Vladimir Alexandrovics tervét is könnyű lett volna ezen az éjszakán megvalósítani...

Nadezsda: De vajjon hova tűnhetett Vera nővér ezen éjszakán?

Kerenszkij: Mint fény az árnyékot, úgy nyelte el az éjszaka Verát...

Scserbacseff: Azon fatális éjszakán egy szerzetes surrant el mellettem, szemeiből mintha Vera szurta volna tekintetét az éjszakába...

Kerenszkij: Senki sem látta őt Grisa atya lakosztályán azon estén?

Scserbacseff: Ignátius énekes liturgiáját hallgatta a Voszkreszenje kápolnában, — azt mondják...

Kerenszkij: Ignátius vallomásából sem állapítható meg biztosan?

Scserbacseff: Ignátius vallomása nem egyéb a sajnálkozásnál, hogy másnak kellett helyette megölni Rászputyint, pedig ő azt hitte, a sors neki szánta e dicsőséget...

Kerenszkij: Csodálatos fanatizmus...

Scserbacseff: Ignátius csodálatos rejtély... Tíz évig volt Grisa atya gyakran megkancsukázott rabszolgája... Senki sem tudja, honnan meríti e csodás lelki fenköltiséget. Az ortodox szerzetesek válaámi szigetéről jött s azóta nem lépte át Rászputyin lakosztályának küszöbét...

Kerenszkij: Mégis a világ folyásának legapróbb részleteit is figyeli?

Nadezsda: Csodálatos...

Scserbacseff: Soha senkivel multjáról nem beszélt, sőt cellájában sem volt még senki, mióta ő lakta...

Nadezsda: Grisa atya helyett őt kellett volna szentté avatni...

Scserbacseff (zavarban): Jelentéktelen rabszolgának tartottam mindaddig, míg hősiességét nem láttam...

Kerenszkij: Tényleg van az egyéniségében martiros elhatározás . . . No de az ő martirsága sem fog sokáig tartani már, csak addig kell őt fogva tartanunk, míg Szibéria többi foglyaival együtt ő is szabadon bocsátható lesz . . . s akkor újra visszavándorolhat Váláám szigetére, hol szívesen osztják meg majd vele az ortodox szerzetesek husvétii sótlán kenyerét . . . *(Feldől.)*

III. JELENET.

Előbbiek, Vladimir Alexandrovics, majd egy hirnök.

Nadezsda (*Vlad. Alex. elé rohan*): Oh Vlad. Alex. . . Hozta Isten!

Vlad. Alex.: Futárom még nem tért vissza, de minden percben várom jöttét . . .

Kerenszkij: Természetesen ide a Hotel de l'Europe-ba?

Vlad. Alex. (*az asztal felé tart, leül*): Igen, ide, mert az Ochrána emberei között is akadhat néhány hitvány, s elárulhatna az utolsó pillanatban.

Kerenszkij: Ez csak rémlátás, csak órák vagy percek kérdése már a „to be, or not to be.”

Vlad. Alex.: Ezt én is remélem . . .

Kerenszkij: Futárunk még az éj beállta előtt meg fog érkezni . . .

Nadezsda: Mondja, Vlad. Alex., Grisa atya szelleme már nem nyugtalanítja a népet?

Vlad. Alex.: Még akadnak emberek, újságírók, kik a legfantasztikusabb dolgokat mesélik róla, de mi nem törődünk porladt testekkel . . .

Kerenszkij (*büszkén*): Az ő életét a holnap történelme már az elfeledt múltba fogja helyezni . . .

Vlad. Alex.: Néha a tömegben hallatszának ugyan még türelmetlen kitörések Miljukoffék sovány

ígérete ellen, de ez a vihar csak elvesző moraja . . .

Kerenszkij: Miként viselkednek a kronstadti matrózok? Az én derék katonáim?

Vlad. Alex.: Sorukban nincs ingadozó, de bátorságban sem vetekedhetnek velük a kozákok.

Kerenszkij: Milyen lelkesen néztek a tegnapi meetingen is az ígéretek országa elé . . . (*páthosszal*); Soha még nem éreztem a szavaknak oly nagy erejét mint a tegnap mámorában . . .

Vlad. Alex.: Lehet ugyan, hogy éppen tegnapi fenyegetései miatt fog ügyünk késlekedni, avagy a cárronlemondó levele helyett elfogató parancsot kapunk majd . . .

Kerenszkij: De hiszen Ön most is barátom, nemde Vlad. Alex.? Önnek nem kell tudomást szereznie arról, hogy én a Hotel de l'Europeban lakom . . .

Vlad. Alex.: Ez csak természetes . . .

Scserbacseff: Mennyire csalódtunk, mikor azt hittük, hogy Grisa atya megöletésével, az udvar rendjével fel fog borulni a város rendje is . . .

Vlad. Alex.: Oh, az udvar annyira izoláltan élt az orosz élet vérkeringésében, hogy egyetlen pulzusa sem lehetett közös a város életével . . .

Kerenszkij: Vlad. Alex. A holnapi napra nem fogunk kenyeret kiosztani és elhitetjük, hogy a mai adagokat is II. Vihmos katonái eszik el a nép elől, ez mindennél nagyobb germán gyűlöletet vált ki a tömegből . . .

Vlad. Alex.: Ezen rendelkezés különösen a putiloffi munkásság között fog visszhangot kelteni.

Kerenszkij: A sajtóban pedig világgá kürtölhetjük, hogy ez Stürmer germánofil rendelkezése.

Scserbacseff: Ennek tényleg meg is lesz a hatása . . .

Kerenszkij: Mily zseniális precizitással megy minden Vlad. Alex. Mintha már látnám, mint szánt végig a pergamenton II. Miklós remegő keze, a mint írja — cár.

Nadezsda: Hiszen már akkor nem lesz többé cár!

Kerenszkij: Mindaddig, míg az utolsó tollvonásról fel nem emelte kezét...

Scserbacseff: De mégis a cár mond le a trónról...

Kerenszkij: Ugy van asszonyom, abban a pillanatban még ő a mindenható cár.

Nadezsda: De ha mégis ehelyett az elfogató parancsot írná alá? *(léptek sarkantyus zaja, majd egy tiszt ruhás hirnök lép be).*

Hirnök (Vlad. Alex. elé áll katonásan): A főhadiszállás futárja hozta Nagyméltóságodnak e pecsétetes levelet *(el).*

Vlad. Alex. (tettetett nyugalommal veszi át s int a hirnöknek, hogy távozzon, hirnök el.) Ime! *(bontja a levelet).*

Kerenszkij (türelmetlenül jár fel s alá): Bizonyára a cár lemondása...

Vlad. Alex. (morog): Pszkoff. Kerenszkij dumatagot nyomban letartóztatni s Pteropávlovszkba zárni; *(odaadja a levelet Kerenszkijnek — gunyosan):* a parancs! ha, ha, ha...

Kerenszkij (izgatottan olvassa önmagának): Hm. Ez még mindig Rászputyin hangja! Nem, II. Miklós! Rászputyin nem él többé! Kéjes varázsa hiába bizsergeti már fenséges kedvesed gyöngé idegeibe a sátáni cselszövéseidet!... Hamuba porladt gyalázat ő már, nem erősség többé!... Nem, II. Miklós! Te lész az utolsó a Romanowok közül.

Vlad. Alex. (Kerenszkijhez): Önnek most velünk együtt résen kell lennie. Mint Ön is tudja, az Ochránát ellenőrző titkos rendőrség, parallel

parancsot kap s így minden pillanat drága...
Önnek el kell hagynia ma éjjelre a Hotel de l'Europe-ot...

Nadezsda (*Kerenszkijhez rohan s nyakába borul, hisztérikusan sirva*): Szasa! Velem kell jönnöd, itt elárulnak! Itt minden áruló, a lég, az emberek... Jöjj, jöjj, meneküljünk Szasa... Oh, te félsz? Mi az? Nem bízol talán? (*megrázza vállát.*) Mond, szólj, nyisd meg ajkad hát? Miért tépi idegeimet ez a lidérces jelen... Oh! (*lerogy Kerenszkij lábai elé*). Tehát mégsem olyan gyöngye a cár? (*Kerenszkij felemeli s a chaise-longehoz vonszolja*).

Kerenszkij: Nyugtasd meg idegeidet Dina, hiszen még semmi sincsen veszve...

Nadezsda: Illuzió! Lemondó levél helyett elfogató parancs...

Kerenszkij (*átsiet a másik szobába s onnan morfiumot hoz elő, odaadja Nadezsdának, Nadezsda szájához emeli, iszik*): Ugy, ez le fogja csillapítani felzaklatott idegeidet (*maga is iszik belőle*). Nem kell félned Dina, ez volt II. Miklós cár utolsó parancsa, amely egyttal halálos ítélete is.

Scserbacseff (*Dina mellé ül s vigasztalón simogatja arcát*): Nyugodjon meg Nadezsda Alexandrovna. Nem lenne jobb talán, ha néhány percre kipihenhetné az izgalmak fátadalmait?

Kerenszkij (*Dinához*): Vonuljanak néhány percre a grófnő szobájába, mi addig megbeszéljük Vlad. Alex.-el a tennivalókat (*felemeli Dinát*).

Nadezsda (*aléltan tápáskodik*): Szasa vigyázz magadra... Ugy-e Szasa megígéred? (*közben a jobb oldali ajtó felé haladnak.*)

Kerenszkij: Köszönöm Scserbacseff asszony. (*Vlad. Alex.-hez fordul*): Mit tegyünk tehát Vlad. Alexandrovics? Most önön van a sor...

Vlad. Alex.: El kell hagynia a Hotel de l'Europet és senkinek sem szabad tudomást szerezni arról, hogy én itt voltam Önnél.

Kerenszkij: Elrejtőzése nem késő még?

Vlad. Alex.: Nem. De önnek nem szabad a grófnő palotájába rejtőznie . . . Ön tisztí egyenruhában el fogja most hagyni a Hotel de l'Europet s a főbejárat előtt álló autóban el fog menni Scserbacseff asszony Angliszkája-utcai palotájába, ott senki sem fogja megsejteni ki Ön? . . .

Kerenszkij: Amint ön gondolja Vlad. Alex.

Vlad. Alex.: Én pedig ezalatt minden intézkedést meg fogok tenni, hogy tévutra vezessem az Ochránát . . . Készüljön fel hát.

Kerenszkij (a sarokban álló fogashoz megy, magára ölti Vlad. Alex. köpenyét); Igy, semmi kétség, hogy önnek valamelyik kópiájával fognak összetévesztetni.

Vlad. Alex.: Igy mindenki az Ochrána főnökét látja önben és akadálytalanul fog bejutni Scserbacseff asszony palotájába.

Kerenszkij (sietve): Isten vele, hát Vlad. Alex. Remélem, hogy a hajnal már dicsőségesen fogja visszakísérni . . . Isten vele! (el.)

Vlad. Alex.: Isten vele . . . (Megáll a szoba közepén és morogva tündökdik.) Nagy áldozatom árát nektek sem fogom ám olcsón eladni, Kerenszkij!

IV. JELENET.

Vlad. Alexandrovics, Scserbacseff asszony.

Scserbacseff (a bal ajtón óvatosan nyit be): Óh, Vlad. Alex. (a pamlaghoz közelít, leül.) Elment?

Vlad. Alex.: A grófnő alszik?

Scserbacseff: Igen, a morfium végre elbénította idegeit. Hosszasan fog aludni.

Vlad. Alex.: Most rajta a sor, őt kell eltüntetnünk a Hotel de l'Europeból. De Kerenszkij hollétéről nem szabad semmit sem tudni.

Scserbacseff: Semmiesetre.

Vlad. Alex.: Hiszen csak egy éjszakáról van szó. S ha reggelig nem válna valóra reménységünk? . . .

Scserbacseff: Mily rettenetes lenne!

Vlad. Alex.: Ön most a grófnőt fogja kicsempészni a Hotel de l'Europeból s a mai szerepével is az Ochrána elismerését fogja kivívni asszonyom . . .

Scserbacseff (ellágyulóan): Elismerést . . . pedig ma már talán én sem lennék képes arra, amit egykor, az élet forró delelőjén tettem.

Vlad. Alex. (mellé ül a pamlagra): Igen, asszonyom, az élet delelőjén . . .

Scserbacseff: Mi mindenre nem képes a fiatal évek lángoló szerelme, mely ígétét néha csak az élet delelőjén váltja be . . .

Vlad. Alex. (kezébe fogja a kezét): Óh, asszonyom . . .

Scserbacseff: Ön előtt sohasem volt titkom
Vlad. Alex. Az emberek millióinak rejtélye vagyok, ön előtt pedig értéktelen biblia, melynek sohasem változik meg a tartalma . . . Igen . . . Utjában volt a férjem s ez nekem elég volt ahhoz, hogy megölsem őt, az Ochrána hatalmas főnökét, hogy ön követhesse . . . S ma, félszázados fordulón, még ma is képes voltam arra, hogy Grigorjevics lelkébe csöppögtessem annak a gyűlöletnek méregcsöppjét, melyből kisarjadzott az ádáz tör és beledőfött Rászputyin ives mellkasába, mert ő is utjában állott önnek . . .

Vlad. Alex.: Asszonyom, cselekedni kell.

Scserbacseff: Igen, az alkony szürke boru-

latában könnyen ki lehetne innen lopni Nadezsda grófnőt.

Vlad. Alex. (*feldáll s távozni készül*): Viszontlátásra az Anglijszkájában!

Scserbacseff (*előbb feldáll s Vlad. Alex. után néz, majd visszatöskad*): Mire nem képes a nő szerelme! Mily messze tuléli önmagát, míg a férfiaké alig tart az ösztönös vágyódások kárász életén túl. Igen . . . A nő szerelme ha már nem is lángol, a kialvás után is szívesen kutat, a hamu alatt megmaradt, erőtlennül sápadozó szikrák után s mindegyikből egy újabb tűz fellobbanását, egy örök szerelem mécsesét látja. S a férfi? Bármily nagy legyen szerelme, mégsem tud a nőben mást látni, mint vágyainak olcsó csalétkét, mely rab-ságba csalja s attól fél, hogy szellemi erejét kell feláldoznia a nőnek. (*Felfigyel, lépteiket hallközeledni.*)

V. JELENET.

Előbbiek, egy rendőrtiszt, két titkos rendőr.

Vlad. Alex. (*izgatottan ront vissza s Scserbacseff felé tart*): A kontrárázvjetká, Asszonyom! Tudnunk kell kötelességünket . . .

Scserbacseff (*nyugodtan*): Én az Ochrána kémje vagyok. (*Kinyílik az odalajtó, egy tiszt és két detektív lép be.*)

Tiszt (*megdöbben, amint Vlad. Alex.-et meglátja*): Nagyméltóságodat is bizonyára ugyanazon cél vezérli ide, mint engem. Milyen különös véletlen!

Vlad. Alex. (*nyugodtságot rajzol arcára*): Ez legkevésbé sem mondható véletlennek. Ez az állambiztonság rendje, hogy egy és ugyanazon célt szolgáló kerekek egy irányban mozogjanak . . .

Tiszt: Mily pontosság, Kegyelmes Uram! Az

államgépezet rugói percnyi pontossággal feszítik az események mutatóit.

Vlad. Alex.: Ám-e mutatók előtt rejtőzve fut emberünk . . .

Tiszt: Nemde, Kerenszkij dumatagot gondolja Nagyméltóságod?

Vlad. Alex.: Kétségtelenül . . .

Tiszt: Így tehát elkéstünk mindketten . . .

Vlad. Alex.: Remélem, hogy autóm, melyet éppen most küldtem nyomába, még eléri őt . . .

Tiszt: Éppen most láttuk elkanyarodni az Itáliánszkájá felé . . .

Vlad. Alex.: Utána küldtem . . .

Tiszt: Így kénytelen leszek megelégedni a lakosztály tüzetes felkutatásával . . . *(detektivek felé):* Kutassák át a lakosztály minden zugát és minden írást adjanak át nekem . . . *(kutatnak).*

Vlad. Alex.: Talán akadhat valami nyomra vezető mégis . . .

Tiszt: Milyen csodálatos, Kegyelmes Uram, hogy a Duma ellenzéki tagjainak, éppen úgy meg vannak hirforrásaik, mint az Ochránának.

Vlad. Alex. *(rejtett egykedvűséggel):* Csodálatos, csodálatos . . . Nemde asszonyom? *(beszélőn néz Scserbacseffre).*

Scserbacseff *(közömbösen):* Nemcsak az életnek, de az Ochránának is vannak örök rejtélyei.

Tiszt *(felismeri Scserbacseffet):* Óh, ön az asszonyom. Üdvözlöm Önt! Mennyire örülök, hogy megismerhettem Önt asszonyom . . .

Scserbacseff *(palástolt gunnyal):* A nemes cél szolgálatában . . . *(A pamlag felé néz s alig hallhatóan helyet kínál a tisztnek s feléje tart.)* Közben mi kifürkészhetnénk Nadezsda Alexandrovna grófnő viszonyának tilkát Kerenszkij dumataggal . . .

Tiszt (*meglepetten*): Nadezsda Alexandrovna grófnő?

Scserbacseff (*ravasz mosollyal*): Kétségtelenül... Most morfiumtól alétan fekszik a hálóban.

Tiszt (*fokozott meglepetéssel*): Lehetséges ez méltóságos uram?

Vlad. Alex: Meggyőzhetik a tények... Scserbacseff asszony, Ön tejhatalmu megbízottja az Ochránának, míg visszatérek... A grófnőt nem szabad felkelteni. (*el*).

Scserbacseff: Megbeszélésünk szerint, Vlad. Alex...

Tiszt (*elcsodálkozva*): Tehát mégis! Nadezsda Alexandrovna itt, itt... Kerenszkij lakosztályában (*felpattan s az ajtó felé tart, de Scserbacseff visszatartja*).

Scserbacseff (*komolykodón*): Meg kell várunk míg felébred...

I. detektív (*ügybuzgón*): Egy politikai vonatkozású kópia.

Tiszt (*mohón kap utána*): Ime a kontrárázvjedká mégsem haszontalan intézmény... (*lapozgat és maga elé olvas*): Kitchener, Miljukoff, — csodálatos... Előkerül az Északi tengerbe vesztett titok... (*örvendezve Scserbacseff orra alá tartja*). Asszonyom, ám ez a kontrárázvjedká lelete...

Scserbacseff (*gunnyal*): Ezt mi már birtokunkban lévőnek tartottuk... Minket csak Nadezsda Alexandrovna érdekelhet...

Tiszt: Mi sem ignoráljuk őt...

II. detektív (*elképedten rohan be*): Az egyik szobában egy ájult nő fekszik...

Tiszt: Ört fog állni ajtaja előtt! (*Tovább lapoz a kéziratban, piszmog, örvendezve morog*).

VI. JELENET.

Előbbiek, Vlad. Alex. és fegyveres őrkiséret.

Vlad. Alex. (*kimért gunnyal s cinizmussal lép a tiszt elé*): Ne csodálkozzék őrnagy ur, hogy az Ön legszigorubb parancsa ellenére is engedelmességre szólítom fel és feltétlen megadásra . . . Petrográd legfelsőbb hatalmának nevében letartóztatom Önt!

Tiszt (*elrémulnva dadog*): A cár parancsát teljesítem kegyelmes uram s az ő parancsa az Ön parancsa is egyuttal! (*bal oldalajtó felé akar menni*).

Vlad. Alex. (*a mély szin felé*): Belépni! (*Három fegyveres őr lép elő*).

Tiszt (*Vlad. Alex. felé*): Ez csel, vagy álnok tör tehát?

Vlad. Alex. (*energiával*): Kössétek meg őt és kíséreit! (*elődőlnek és leláncolják a tisztet*).

Tiszt: Ez ellen a cár őfelsége mindenhatóságának nevében tiltakozom!

Vlad. Alex. (*részvétlen*): Némitsátok el, ha ellenszegül! (*Scserbacseff felé halkán*): Így nyoma vész a cár parancsának!

Scserbacseff: Ő, vagy mi!

Vlad. Alex.: Asszonyom, Ön el fogja kíséрни az autót a viborgi erdőig, ott átadják holttestüket az öreg Nikoláj apónak, ki ma sem hagyta fűtetlenül a máglya kemencéjét . . . Azután térjen vissza az Angliszkája-utcai palotába Kerenszkijhez . . .

Scserbacseff: Elmondhatom neki a történeteket?

Vlad. Alex.: El, asszonyom.

Scserbacseff: S a grófnő?

Vlad. Alex.: Neki semmit sem szabad megsejtenie.

I. katona: Hol van a többi, kegyelmes uram?

Vlad. Alex.: Óvatosan osonjatok be a szobákba, közzétek meg őket... *(az oldalajtóig kíséri őket)*.

II. katona: Hurokra kötjük...

III. katona: A nyakán... *(ellűnnek jobbra)*.

Vlad. Alex. *(az egyik fauteillbe dől)*: Ha még sokáig tart ez az idegtépő állapot, úgy képtelen lennék a fufangok kieszeléséhez elég energiát összeszedni...

Scserbacseff *(biztatón)*: Az ígélet nagy erőforrás... *(eltávozik)*.

Vlad. Alex. *(fauteillbe süpped)*: Mire nem vagyunk képesek a hiúságért!... De a cél mindennél szentebb s megnyugvást csak a hiúság ki-elégülése ad. A hatalommal élni kell, mert csak gyöngíti azokat, kik nem élnek vele... *(egykedvűen morog maga elé, majd feláll, hogy Nadezsda Alex.-hez menjen)*.

VII. JELENET.

Vlad. Alex. és Nadezsda Alexandrovna, szolgál, majd Vera.

Nadezsda *(kábultan támolýog be az ajtón, szemkáprázón néz körül, halkán, félénken suttyog)*: Szasa, Szasa, itt vagy?... Hol, merre vagy Szasa?...

Vlad. Alex. *(szótlánul nézi)*: Hm?

Nadezsda *(a pamlag felé siet)*: Szasa, úgy remegnek inaim s már szívem dobbanását is alig érzem... *(most üveges nézéssel megpillantja Vlad. Alex.-et, pillanatig meghökken s aztán felállva feléje tart)*: Ön, — Ön az, Vlad. Alex.?

Vlad. Alex.: Nyugodjon meg grófnő, Szasa az én kérésemre távozott...

Nadezsda *(tágranyító pupillákkal néz)*: Igen...

Hozzám?... *(végig simit kusza hajfürtjein, felsőhajtván)*: Óh, ez a morfium! Tagjaim úgy fájnak tőle s mégsem tudja idegeimet csillapítani...

Vlad. Alex.: Most feltétlen nyugalomra van szükségünk, grófnő...

Nadezsda: *(magához térően)*: Hol van Szása?

Vlad. Alex.: Most már senki sem fogja őt keresni. II. Miklós cár parancsát már senki sem teljesíti itt...

Nadezsda: Mily fenséges érzés lehet az Ön nagy hatalmának érzése... *(visszaül)*.

Vlad. Alex.: Ő adta a kezembe a hatalmat.

Nadezsda: Óh, mint szeretném már Szását a hatalom birtokosaként átölelve üdvözölni...

Vlad. Alex. *(büszkélkedve)*: Mi támogatni fogjuk őt... Ő a mi fiatal liberalizmusunk szimbóluma...

Nadezsda: És ha a cár mégsem írná alá a lemondó levelet?

Vlad. Alex.: Akkor kényszerítünk erre, de akkor még a békés visszavonulás útját is elgátolnánk előle...

Nadezsda *(elkesülő hévvel)*: Óh, mint várom, epedek a napért, amelyen őt ilyen nagynak láthatom!

Szolga: Vera nővér kér bebocsájtatást Nagyméltóságodhoz!

(Vlad. Alex. és Nadezsda meglepetten nézik egymást, torkukra akasztott szavakkal dadognak, mialatt Vera már az ajtóban áll).

VIII. JELENET.

Előbbie, Vera, szolgál.

Vera *(fejhorgasztva közelít a szín közepébe.)*
Örülök, Vlad. Alex., hogy önt itt találhatom. Bocssássa meg jöttömet. Tudtam, hogy itt kell lennie...

Vlad. Alex. (*még mindig megdöbbenve*):
Miben lehetek szolgálatára Vera nővér?

Vera (*előbb egy pillantást vet Nadezsda-ra, ki éppen egy fauteillbe készül zuhanni*): Engedje meg, hogy roszkatag testem kissé kipihentessem, Vlad. Alex. (*leül a chaise-longuera. Nadezsda felé*). Ha nem tévedek, Ön a kaukázusi grófnő, nemde?

Nadezsda: Igen. (*Nem tudja meglepetését palástolni, bármit akarja.*)

Vera: Nincs okom Önök előtt titkot födni... Én, bár Kerenszkijt szerettem volna erre kérni, de mint Petrográd jelenlegi hatalmas, titkos helytartóját kérem meg erre... Hiszen ő, — Kerenszkij — hiszen a cárfogató parancsára rejtőzött el...

Vlad. Alex. (*kérdőleg néz, nem tudja megérteni, hogy Vera is tud az elfogató parancsról*): Nem értem, — Vera nővér...

Nadezsda (*újra izgatottá lesz*): A cárfogató parancsot...

Vera: Én megértetek Önökkel mindent. (*Leszögezett tekintetét felemeli*): Ön Vlad. Alex. látta és kétségtelenül még élénken emlékezik Ignátius szerzetesre, aki előtt nem titkolhatók el Rászputyin megöletésének részletei... (*Vlad. Alex. izgatottan kutat emlékezetében, bár első gondolatra tudja, mire céloz Vera nővér*): Ön... Ignátiusban Gapon leikézt vélte akkor egy pillanatra felismerni... (*nézi Vlad. Alex.-et*): Ama vasárnap délután Gaponját, akinek hálátlan örökét most Önök bitorolják...

Vlad. Alex. (*elképed*): Kiről beszél Ön Vera nővér, Gaponról? (*tettetve kacag*): haa, haa, haa... akit Szibéria éhes férgek öröltek porrá a tobolszki temető árkában!

Vera (*fenséges nyugalommal*): Ignátius egykor Gapon volt...

Vlad. Alex. (dühösen): Nem értem, de ha akkor elkerülte volna sorsát, úgy most kell elvennie büntetését . . .

Vera: Őt nem lehet nyomtalanul a viborgi erdő titkos máglyáin örök feledésbe küldeni, Vlad. Alex. . . .

Vlad. Alex. (dühöngve jár fel s alá): De el kell pusztulnia! . . .

Vera (engesztelően): Vlad. Alex. . . . Gaponnak élnie kell, mert ő él . . . Aki a gallileai szellemében külön vált a testtől, annak a börtön nem halála, s halála is csak csirája lenne a szellemnek, melyből az élet fakad . . . Ő az emberi léleknek mécsese, mely sokak mennyországának fénye . . .

Vlad. Alex. (elfojtott dühe uralja már, gúnysan): Nem, Vera, irgalmas nővér, nem úgy . . . Hát az Ön daróc ruhája nem az alázat szimbóluma, nem az irgalomé? . . . Ön is ott volt . . . Kezd derengeni . . . Ugy, — hát Ignátiussal együtt követték el . . .

Vera (nyugalommal): Rászputyint Önök ölettek meg Vlad. Alex. . . . Önök s így megelőzték Ignátiust.

Nadezsda (dijlozva): Szeretője volt az orgyilkosnak . . .

Vlad. Alex. (nyugalmat erőszakolva magára): Ha Ön ezt még mindig meri állítani, úgy többé nem hagyhatja el a Hotel de l'Europe-ot szabadon . . .

Vera (meg se rezdül): Önnek Vlad. Alex. még ma el kell rendelnie Ignátius szerzetes szabadonbocsátását . . . még ma . . .

Vlad. Alex. (határozottan): Soha!

Nadezsda (sírva): Inkább a felakasztását! . . . (morfiumot szed gyors egymásutánban).

Vera (meggyőződéssel): Önnek ezt saját érdekében meg kell tennie, Vlad. Alex. . . . Ignátius

nem bűnös, ezt mi mindketten tudjuk, de ha ő holnapra nem lenne szabad, úgy ezt egész Petrográd tudni fogja...

Vlad. Alex. (*elgondolkodva*): Vera nővér, mi fűzi Önt ily rendíthetetlen fanatizmussal Ignátiushoz?

Vera (*meggyőződötten*): Az a hit, krisztusi akarat, mely benne testetöltve él... Láttam őt abban a Szodomában, melyben rajta kívül nem volt igaz...

Vlad. Alex. (*gunnyal*): Nem igazhittü, hanem orgyilkos...

Vera: Ha orgyilkos lenne, akkor is szentté avatná az utókor...

Nadezsda (*lehorgasztott fejét felüti*): Egy gyilkost szentté!?

Vera: Önöket gyilkosokká, őt pedig szentté...

Vlad. Alex.: Mennyi rejtélyes szelleme van az udvarnak, melyekre az Ochrána nem tudott fényt deríteni...

Vera: Igen, sötét, tépett fellegek, melyek lassan vonulnak fel a horizontra s ott egy óriási vihart készítenek elő, melynek első villámcsapásától Szodoma a lángok martaléka lehet...

Nadezsda (*zokogva, mintha csak önmagának mondaná*): Mennyi gaz és tövis van a dicsőség fényesen csábító útján... Mennyi álnokság, ellapulón kuszó férgek... undok varangyos békák... Vera, Romanovok lakája... ha, ha, ha... (*drámai lendülettel*): Nem úgy, félvérű grófnő! (*kezeivel a nyakán lévő ékszerek után keres s odamutajja Veré felé*; *Vera egykedvűen néz és hallgat*): Nem darócba öltözött szüzek szintelen hajfonatjain fognak cikkázni, hanem itt (*hajrá mutat és előtép néhány fürtöt*) nemesi vérből kiválasztott grófnő illatos fürtjein... S ön, Vlad. Alex.... Ön megengedi, hogy egy ilyen álarcos

nő itt tépje idegeinket . . . (szemrehányón): Ön a ma leghatalmsabbja . . . (elveti magát a chaise-longueon, hosszan zokog.)

Vlad. Alex. (egy darabig nézi Nadezsdát s aztán tovább nem is figyel arra, mi történik): Petrográd leghatalmasabbja . . .

Nadezsda: (feláll, megvetően Verára káromol): Átkozott! (eltámolyog a pamlagról s a fauteuillbe ül).

Vera: (egykedvűen): Vlad. Alex., Ön még ma megkapja a cár lemondó levelét . . .

Vlad. Alex. (meglepődve): Igen, még ma, talán már csak órák kérdése . . .

Vera: Am Mihájlovics nagyherceg nem fogja önmagát az önök céljainak kiszolgáltatni . . .

Vlad. Alex. (tágranyitott szemmel nézi Verát): Nem?

Vera: Nem, Ő nem fogja két-három hetes trónját az Önök republikánus érdekeinek kiszolgáltatni s magát száműzetni . . .

Vlad. Alex. (hangot változtat): Nemes Vera nővér, Önnek meg kell értenie engem . . .

Nadezsda (féltekenyen néz hol Verára, hol Vlad. Alex.-re): Mily aljas játék ez! (gunnyal): Nemes Nővér . . . Hm . . . Mily mások vagyunk mi . . . Tiszta nemesek nemesi sarja . . . nagy tradícióju ősök leszármazottjai . . . S ti, ti . . . satnya rabszolgák . . . eltiport férgek . . . kik láthatatlan szúként porlasztjátok ős idők nagyjainak tradícióit . . . Mi lesz, ó mi lesz hát? Pusztulni kell mindennek, ami nemes és szép, ami fenkölt és csodás s nem marad más, csak rabszolga? Oh mily rettenes! . . . Ön tehát nem Krisztus alázatos szolgája, mint köntöse sejteti . . . Há, há, há, — (maró gunnyal); hát mégis csak atyjának paraszti vére lüktet ereiben, — a megkorbácsolt

rabszolgáé . . . Hát vére egyetlen csöppjét sem örökölte világszép anyjának? Oh, ha tudta volna a kaukázusi csodagrófnő, hogy méhében kit hordoz, nem tévesztette volna el utját a halál felé . . . Oh . . . *(ujra elveti magát a pamlagon s fejét karjaiba temetve dühhel zokog)*.

Vera: Szomorú csalódások keserveit mily nehezen nyeli el szikkadt torkán s boszuja mint forralja kék vérét parázssá, mely gyorsan hamvad ám, ha nincs erkölcsének éltető eleme . . .

Nadezsda *(felugrik a pamlagról)*: Nem, nem tudom hallgatni hangját! *(eltámolyog)*. Nem bírom! *(el)*.

IX. JELENET.

Előbbie, Scserbacseff, hirnők.

Vlad. Alex. *(odaül Verához szeliden)*: Nemes nővérem, ha Ön bennem látja a jelenlegi helyzet teljhatalmu urát, akkor téved megítélésében . . . Én épen olyan eszköze vagyok a jelenlegi hatalomnak, mint II. Miklós cár akaratának . . . Ignáciust nem én őriztetem . . . *(meggyőzéssel)*. Senki sem ismer engem, Vera nővér, mindenki vad-oroszlánt lát bennem, ki csak emberhuson táplálkozik, pedig csak lelketlen alkatrésze vagyok a gépezetnek, mint minden más alkatrész . . .

Vera: Ignátius szabadonbocsájtását mégis saját akaratából is elrendelhetné, Vlad. Alex. . . .

Vlad. Alex.: Én szeretem, imádom a nagy oroszok fehér hazáját. S mi, kik nyugat üdvözlő kulturájából fájdalmas sóhajokban vágytunk vissza a hőmezők végtelenségébe, hogy a béna, mély s évszázadokon át sötéten szunnyadozó halódásba új szellemet leheljünk ide, mi szívesen halunk meg érte . . . de azt nem engedhetjük, hogy

Rászputyin germán tendenciájában idegenbe szögödjének bő aranybányáink s Kaukázus és Krim örök tavasza észak és kelet tengereivel a németeké legyen . . .

Vera: Hiszen Ignátius nem állja ennek útját . . . S mégis miért kell magán hordani Rászputyin meggyilkolásának véres bélyegét . . .

Vlad. Alex.: Ignátius fanatizmusa s tiz éves életének misztikuma olyan rejtély, amelyet most nem szabad felfedni . . . De ön nemes Vera nővér, kiből grófi vérerek kéklenek, ki a hit fanatikusa, melynek egész ifjuságát bátor nekiszente-léssel könnyen áldozta . . . Vera nővér (*behizelgőn*) . . . rólunk nemeseokről van szó, kik évszázadok szelektiójában arra hívtak, hogy élire kerüljenek ennek az emberi közösségnek, mely a tévuttra tért . . . Ön is közénk, közülünk való — kinek csodaszép anyja . . . (*elcsuklik a hangja.*)

Vera (biztatón): Csak mondja Vlad. Alex., hogy egy kocsis jobbágy nemzésében szüzi méhébe fogadott . . .

Vlad. Alex. (zavarban): Óh, ez mitsem változtat nemesi mivoltán, Vera nővér . . .

Vera: Ugy van, Vlad. Alex. . . . anyám nemesi kékvértől duzzadt sürtő, finom érhálózattal szőtt, kéjes, sima testét adta oda önfeledten annak a jobbágnak, ki az évszázados megaláztatásban nagy akarattal fejlődött széppé, erőssé és ellenállhatatlanul vonzóvá s ki egész lényét, elnyomatásának egész fájdalmát, ifjun fakadó szerelmének tiszta, szüzi érzéseit vitte abba a parfümös miliőbe, melynek kábító mámorában megfogamzott hát lényem csirája . . . És ennek az önfeledt éjszakának kéjes fájdalmában ott ujjongott a felszabadulás mámorában az ifju, szőke jobbágy s ujjongásának nászi dala elhalkult anyám elpihegő

keblén . . . igen . . . Anyám volt a grófnő s a jobbágy az apám . . . (Csönd. Vlad. Alex. meredt nézéssel szemléli Verát, kinek keble a visszafojtott indulatoktól erősen hullámzik) Anyámat sohasem láttam . . . Ám apám mindenütt ott van . . . A göröngyös utak röge ő, kibén lábainkat sebez-zük véresre s kit eltakarítunk, ha utunkban van . . . Apám bus panaszát busan kattogó nehéz gépek vassgégei nyögik ki füstölgő gyárkémények kormos torkán; sóhajtsa lomha lokomotivok túlkölése a visszhangtalan végtelenben . . . S míg anyám piros ajkán vig danák csendülnek, szeretkező éjszakáin az életnek vigan vibráló csirái pusztulnak az élettelenységbe, apám siró jaja üget el az éjszakába . . . En semmit sem örököltém anyámtól, csak az élet kínzó bizonytalanságát . . . de apámtól mindent . . . öntudatlan, vagy szunnyadozó tudat alá rejtőző, élő akaratot . . . nemes érzéseit, melyből megfogamzott a hit világszép ígérete . . .

Vlad. Alex.: Óh, nemes Nővérem, ön anyjának fenkölt lelkében tündököl most s Ön hü mása annak a grófnőnek, kit az udvar is szívesen láttott . . .

Vera: Ha az emberiség az Ősanya örökén nőtt volna fel, akkor már rég el kellett volna pusztulnia az áteredő bűn súlya alatt . . . (lépteket vél hallani s nézi, mint tart Vlad. Alex. az ajtó felé).

Vlad. Alex. (feláll, az ajtóhoz siet); Ah, Ön az Scserbacseff asszony!

Scserbacseff (meglepődik amint észreveszi Verát); Kerenszkijt jöttem . . . (zavartan nézi Verát).

Vera: Asszonyom, mi már régi ismerősökként üdvözölhetjük egymást . . .

Scserbacseff (még mindig zazart): Oh, Vera, nemes nővér, Ön is itt, kit már régen halottnak hittünk . . .

Vera: A halottak gyakran visszatérnek hozzánk s ha csak álmainkban is, mégis jobban vésülük emlékezetünkbe sötét jelenésüket, mint az élők színes tömegét... Nem tapasztalta még ezt aszszonyom?

Scserbacseff: Én csak azt tapasztaltam, hogy az ember életében kitzított célok után fut, rohanva kergeti őket, míg végre fáradtan dől ki.

Vera: A gonosz lelkiismeret súlya alatt...

Scserbacseff: Az élet kegyetlen hajszájában...

Vera: Azoknak, akik megtalálták e földön az élet igazi céljait s felismerték önmaguk jelentéktelen rendeltetését, nem elrémitő kép az örök megnyugvás, hanem egy mérhetetlen vágy visszakerülni oda, ahonnan az emberiséget az első emberpár csufosan vezette el ebbe a tolongásba, amit életnek nevezünk...

Scserbacseff: Azt hiszi, Vera nővér, hogy vannak még a földön olyan emberek, akik méltók lennének az édenkert gyönyörére? ... Hiszi azt, hogy van más erő a földön, mint az egoizmus évszázadokon át fűtött kazánja, mely kiméletlenül gördül át a mult rögein, s eltipor mindent, csak-hogy a maga útját egyengethesse számára...

Vlad. Alex.: Bizony, Vera nővér, az egoizmus az a gépezet, mely ösztöneinket, bennünket hajt s amelyet csak azok tudnak kormányozni, kik azt elindították...

Vera: Ugy van, Vlad. Alex. ... Aki egyszer szolgájaként szegődött annak az ócska gépnek, amely kiméletlenül tiporja el az érdes rögöket, az könnyen maga is fogaskerekei alá kerülhet s ennen vérével áztatja a nagy kazán céltalan útját...

Scserbacseff: Mind igaz ez, Vera nővér... Ha valaki rabja lett valakinek, úgy sohasem tud megválni tőle többé... Rövid lenne ahhoz az

élet, hogy az ember kiszabadítsa magát abból a lelki rabságból, melybe önmagát hazug ideálok által vezettette . . . (*Várja, hogy Vlad. Alex. megértse, de őt gondolatai más világba ragadják innen.*)

Vlad. Alex. (türelmetlenül): Már alkonyodik és még sem bizonyos semmi . . .

Vera: Ignátiusnak reggelre szabadnak kell lennie, Vlad. Alex. . . .

Vlad. Alex. (indulatosan): Még mindig Ignátius . . . (*Scserebacseffre, ez ő rá néz, mert nem tudja, miről van szó, s kérdőleg fürkészi Vlad. Alex. tekintetét.*)

Scserebacseff (meglepődve): Hogyan? . . . Ön, Vera nővér, Rászputyin gyilkosáért kér kegyelmet. . . Ön? . . .

Vlad. Alex.: És milyen állhatatosan . . .

Vera (gyöngé gunnyal): Asszonyom, Rászputyinnak nem Ignátius a gyilkosa, hanem Önök. . . Ön is asszonyom. . . Ön volt a gyújtó szikra, ki lánggra lobbantotta a nagy tüzet Grigorjevics főherceg szívében.

Scserebacseff (indulattal tör ki): Mit mond Ön Vera nővér, én, én, ki akkor már hipnotikus utálattal teljesítettem kötelességemet s nem tudtam megszabadulni az utolsó kötelesség örjítő érzetétől, úgy van, én, mi mindannyian (*hisztérikusan sir*).

Vera (nyugalommal): Láttam, asszonyom, amidőn Ön Grigorjevics főherceget átvezette a pálmáson. . . akkor, azon a fatális estén, melyen megingott a cári család hatalmának első bástyája — Grisa atya. . . Jól láttam, Ön volt az asszonyom, ki Grigorjevics ártatlan lelkébe beleoltotta annak a dühnek csiráját, melytől hatalmas csapásra emelkedett a zsenge ökölbefont gyilok. . .

Scserebacseff: Ön volt hát az elsuhanó ár-

nyék, mely annyiszor örületbe kísérté álmaimat... Oh, miért nem némitotta el az ajkamon rezgő szavakat... Tépte volna ki a nyelvemet, mely az ajkakra csókolta a szavak méregfullánkjait, hogy ne kellene azóta agyamon ülő kísértést átszenvednem, melyet a gyilkosság vádja feszít rá...

Vlad. Alex. *(nem tud a csodálkozástól magához térni)*: De asszonyom! *(felé közelít)*.

Cserbacseff *(zokogva tördeli kezét)*: Távozzon tőlem! Megőrjít cinikus arcának látása, átkozott élő kin, — kísért a máglya lángja, — a három ifju jajja üz, — kerget... látom, mint forr el pezsgő vérük a máglya galyain... Menj, távozz s légy átkozott, ki örületbe kergettél, hogy máglyára velem kísértetted el őket — őt is, igen, Grisa atyát s a három ifjut... Nem, nem tudlak látni tovább — Pusztulj Vlad. Alex. ...

Vlad. Alex. *(ijedten)*: De asszonyom... *(félre)*: óh, talán meg is örült...

Scserbacseff: Távozz, mert látásod hiszterikus félelmet gerjeszt bennem... Távozz, távozz, félek tőled, a férjem, ő, a három ifju, nem hallod, mint átkoz a máglya tüzén... Ég, — égnek!...

Vlad. Alex. *(idegesen)*: Asszonyom... Hiszen már csak napok, órák, talán csak örjítő percek kérdése s minden jó lesz... uralkodjon még néhány percre idegein...

Scserbacseff *(félve)*: Nem, nem, el innen... Nem hallod, mint pezseg a forró vér, amint fahasábok parazsán izzik, óh, — jaj... Félek tőled... óh!... *(összerogy, a pamlag előtt)*; **Vlad. Alex. és Vera** *felfektetik: Vera a szín mélyébe vonul, mintha el akarna tűnni*; **Vlad. Alex.** *az elhaló jajjongás csendjében sarkantyus léptek pengését hallja*).

X. JELENET.

Előbbiek, szolga, hirnök.

Vlad. Alex. *(Izgatott, meg sem várja, hogy a belépő szolga szóhoz juthasson).*

Szolga *(alázattal)*: Nagymélt . . .

Vlad. Alex. *(dölyfösen)*: Csak sárga igazolványos jöhet be . . .

Szolga: Sárga igazolványa van . . .

Vlad. Alex.: Bocsásd be . . . *(kutatólag fűr-késki, mintha újabb esettől félne).*

Hirnök: Nagyméltóságodnak hozom a cár hét pecsétetes levelét.

Vlad. Alex. *(mohón kap utána s int a hirnöknek, hogy távozzon)*: Ohó! *(feltöri, Vera pedig ezalatt elhúzódik a háttérbe, de figyeli Vlad. Alex.-ot, majd eloson).*

Scserbacseff *(tompán zokog).*

Vlad. Alex. *(olvassa)*: Utolsó parancsomat még II. Miklós cár parancsolja teljesíteni . . . Adassék tudtára minden oroszoknak, hogy II. Miklós minden oroszok cánya a kormányzás gondterhes fáradaImaitól továbbra ugy önmagát, mint ennen fiát a trónörököst meg akarván kimélni, a koronát s minden oroszok kormányzatának jogát Mihajlovics nagyhercegre ruházza át . . . II. Miklós, minden oroszok cánya . . . *(Nem tudja palástolni izgalmát, csaknem futva jár fel s alá a szobában)*: Ugy hát mégis . . . *(gunnyal)*: Az idő tollát mi forgatjuk máttól kezdve . . . Mi szántjuk végig a történelem lapjain önmagunk dicsőségét II. Miklós! *(a sirásba fuló Scserbacseff felé közeledik)*: most pedig asszonyom, megkeresem jövendők nagyjait, hogy holnap az első hajnal sugarára írjuk rá neveinket . . . *(Scserbacseff fel sem néz s mit sem tud az egésztől, Vera most eltűnik a*

hátterben; balra el, de még visszaint Scserbacseffnek): „dó szvidányá“ . . . (csönd).

Scserbacseff (némán tápázkodik fel, közben elsötétül a tér s csak az utca fénye kölcsönöz világot a színnek; — kábultan): Vlad. Alex. megint kegyetlen voltál ugye . . . pedig téged is utólér a nemezis . . . te is fétrengei fogsz még a bünök rettentő sulya alatt. Téged is fognak még az áldozatok rémtült arccal üldözni . . . Óh! (*hisztérikusan vonaglik, visszadől a pamlagra, zokog. Csönd. Most felnéz, a hold pirosuló lángját látja, azt hiszi, hogy a máglya tüze*): Óh! rettenetes, borzalmas, még mindig ég, a máglya . . . kötelékeiktől megszabadult keze, mint tépi zsinóros galériját elfuló torkán . . . Óh, borzalmas, hát itt is a máglya, Ki az ott? Ki áll oly cinikus merevséggel a máglya előtt? . . . Óh, Te átkozott, te vagy az . . . Fuss, rohanj onnan Vlad. Alex.! . . . ruhád lángot fog, megégsz! (*a szomszéd szobából előjön Nadezsda Alexandrovna, s Scserbacseff mellé rogy*).

Nadezsda (*halkan*): Asszonyom, Scserbacseff asszony, mi történt az ég szerelméért? . . . Miért e sirás, e nagy fájdalom? . . .

Scserbacseff (*álmodozóan*): A Néván új hidat vernek, oszlopait izmos emberekből építik meg, ám a Néva tavaszi árja kérlelhetetlenül sodorja el őket a tengeröbölbe, nézd grófnőm mint hullámszik puffadt testük . . . Nézd, hogy árad, most kiönt s elsodorja a viborgi erdő mélyébe épített máglyát is s nem lesz többé máglya a viborgi erdő mélyén . . .

Nadezsda (*csodálkozóan*): A hold vonja fátylát a Névára, nem máglya tüze ez . . .

Scserbacseff: A hold fénye . . . A hold fénye sápadtabb . . .

Nadezsda: Hol van Vlad. Alex.? Hova tűnt Vera nővér gyűlöletes alakja?

Scserbacseff: Vera nővér? A földre tévedt jámbor angyal, ki a paradicsomból kiűzött kerubokat keresi meddőn . . . Hol vannak? Itt hagytak . . . igen, bizonyára Ignátiust szabadítják ki, az ártatlant . . . mert nem ő ölte meg Rászputyint . . .

Nadezsda: Nem ő-ő-ő? . . .

Scserbacseff (*lappangó őrzéssel*); Milyen különös ma a hold fénye . . . s az Iszáák templom tornyán mily halványulóan ül a kettős kereszt, máskor ragyogónak láttam . . .

Nadezsda: Az Iszáák templom ködburkolata mindig vthart jelző . . .

Scserbacseff: Vihar lesz holnap . . . Nagy vihar . . .

Nadezsda: Pedig én úgy félek a vihartól . . .

Scserbacseff: Nem, én félek a naptól is, néha oly vörös a tüze, mint a máglya pirja volt . . .

Nadezsda: Én a hajnalt várom, annak fénye biborosabb . . .

Scserbacseff: Pihenni vágyom . . . (*Ledől a pamlagra, Nadezsda az ablakhoz megy s némán néz. A hold fénye mindig halványabb, már csak árnyékszerűek az alakok. Csönd . . . a szín mélyén léptek közelednek.*)

XI. JELÉNET.

Előbbie, Kerenszkij, Vlad. Alex.

Nadezsda (*örömujjongva fut Kerenszkij elé*): Óh Szasa, arcodon a hajnal hasadtát látom! . . .

Vlad. Alex.: A dicső jövődő hajnalát! . . .

Kerenszkij: Holnapra már nekünk virrad . . . Mi vagyunk II. Miklós örökösei! . . . (*a pamlagon ziháló Scserbacseffet nézi*): Ki ez?

Vlad. Alex.: Scserbacseff asszony piheni hisztérikus rohamait . . .

Scserbacseff (*feltápáskodik*): Nem, nem, félek a máglyától, Vlad. Alex., ne hurcold rá tépett testem, nem — nem, a máglya! (*rohan az ablak felé.*)

Vlad. Alex. (*utána megy s átöleli*): Tányká, drága Tányká! . . .

Scserbacseff (*őrült*): A máglya . . . (*eltekül a földön.*)

Nadezsda: Mily félelmetes . . . talán meg-
őrült . . .

Kerenszkij: Szegény Scserbacseff, mily jó, hogy már nem lesz rá szükségünk.

Függöny.

HARMADIK FELVONÁS

Játszik: a „Zimmüj Dvorec“-ben, már Kerenszkij palotája. Miliő: Előkelő, nyugati államférfiu miliője, tágas, modern szoba, svéd kandalló. Balszinen egy íróasztal, mögötte jobbra a kandalló felé egy széles chaise-longue fekszik el, vele egy fauteill garnitura harmonizál a kandalló fénykörében. Az íróasztalon telefon. A jobb szinben egy szalongszalon garnitura, jobbra elvezető ajtó, nehéz függönyökkel, az ajtószárnyak előtt két mellszobor (Nagy Péter és Napoleoné). A szin mélye lépcsőkön magaslik fel és egy tágas erkélyre nyílik. Az erkély előtt a Dvorcovájá Ploscsádj, szemben vele a Rendőrségi Laktanya s a távolból a kazáni Szent Sztiz, temploma uralja a magas épülettömböket.

I. JELENET.

Kerenszkij, Nadezsda, Vlad. Alex.

Kerenszkij (a kandallónál ül s mozdulatlan bámulása a kandalló parázsán pihen; a jobbra nyíló ajtón át zongora hangja, bus orosz melódia, majd egy ének csendül el lágy orosz kesergéssel. Kerenszkij előbb te-lehunyo szemmel hallgatja, majd feláll s megdöbbenően az ajtóhoz közelit,

elhuzva a függönyt s nézi a daloló Nadezsdt; a színre jön s maga elé mormogja egy régi dal töredékét):

... „sötét tengerszemű;
... fagyos hidegvértű ...
Dermedt teste bálványozott bálvány.
Szívét Észak jégvirága —
Tüzzre gyulni soh'sem látta ...
Csak a gyémánt izzó fénye vonzza
Soh'sem szeret s nem is tudna soha...

*(Az utcán távoli dal szakgatottan hallható, Kerenszkij újra Nadezsda felé tart s az ajtón beszél):
Jöjj, nézzük az elvonuló diáksereget ... (bent elhal a zongora hangja, Nadezsda kijő elegáns délutáni toalettből.)*

Nadezsda *(a balkon felé tartó Kerenszkij után):*
Bizonyára a Rodionovszkij Institut tanuló ...
(az ablakon kinézve) Mily fenséges látvány s milyen katonás a rendjük! ...

Kerenszkij: Méltó reprezentánsai annak az ifjuságnak, amely az új szellemben sarjad ...

Nadezsda: Csinosak a feszes, kék pantallóban, mint a dóni kozákapródok voltak ...

Kerenszkij: Bizonyos, hogy Nyugat csodájára fog járni ennek az ifjuságnak. *(bejönnek a színen elhuzódó pamlaghoz, leülnek, kinnt még hallik a dal, de már eltávolodón)* Ez kétségtelen Nadezsda Alex., hogy a renaissanceból diadalmasan világot hódító orosz ifjuságról fognak ezután beszélni.

Nadezsda *(hízelgően):* Szasa, mit jelentsen arcon e merevség?

Kerenszkij *(hidegen simogatja meg):* Oh Dina, nem tudok benned még ma sem mást látni mint a büszke lélek nélküli grófnőt...

Nadezsda: Pedig nem szabad hálátlannak lenned fajom s rokonságom iránt,

Kerenszkij (*kevés gunnyal*): Ugy van, nem szabad hálátlanak lennem.

Nadezsda: Közülük is már sokan neked kínálják a rádkacérkodó trónust, Szasa, de te nem akarod ezt észrevenni . . .

Kerenszkij (*elábrándozik*): Sohsem hittem, hogy nemességünk nagy tábora ilyen szívesen barátkozik meg Nyugat világos szellemével, ki-méletlen inváziójával . . .

Nadezsda: Mert tőled várunk mindent Szasa s ezért azt óhajtánánk, hogy koronáztasd meg magad, hiszen téged imád ma mindenki . . .

Kerenszkij: Az imádság a lélek hangulata csak . . .

Nadezsda: Pedig ez az alkalom szerencsés sorsod kegye, Szasa, melyet ha nem ragadsz meg ma, holnap már késő lehet. (*kacéran*): Mily kápráztató lenne pedig a geniális polgár fiskális magas ivelésű homlokán tündöklő gyémánt vár, mely előtt hódolattal borulna le a nagy orosz nemzet, hogy fiát méltóan tisztelhesse.

Kerenszkij (*izgatottan áll fel s járkál*): A polgár fiskális homlokán ! . . .

Nadezsda: Csak két választásod lehet Szasa; hatalmad ignorálásával erőtlenséget árulni el kifelé, vagy bátran cselekedni ! . . .

Kerenszkij: Nem Nádja, a korán kelt nap még nem tündököl teljes fényében; halvány sugarai még nem tudnák gyémánt koronám fényét Nagy Péter óriás örökségére visszatükrözni s könnyen elborulhatna a hajnali horizont . . . Várnunk kell, míg a visszaözlött száműzettek elzengik dicsőítő szolozsmáikat mind ! . . . Az utcák hirdető oszlopaira tűzött képek előtt ujjongók még nem hívók is egyuttal, csak bálványimádók; a szívet kell betöltenem Nádja! — meghódítanom az orosz

nép űs száműzetésében eltűtletlenül maradt szíveket! . . . Hiszen még ma is sokan Mihájlovits nagyhercegről álmodnak.

Nadezsda: Oh az ő vágyainak zaja csak háborgó tengerbe ömlő patak csevegése . . .

Kerenszkij: Majd ha már napoleoni nimbusz edzi a lelkek erejét, akkor Nádjá, akkor . . .

Nadezsda (átöleli): Miért félsz, miért habozol még Szasa, hiszen szavaimban a nemesség is bátorít . . .

Kerenszkij (*kitépi magát karjaiból és az ajtó felé tart*).

II. JELENET.

Előbbiek, Vlad. Alex., Fjodor Vasziljevics.

Kerenszkij (*átfogja az ajtón belépő Vlad. Alex.-et*): Hozta Isten Vlad. Alex. . . .

Vlad. Alex. (Nadezsda felé tart): Üdvözlöm Önt nemes grófnő, Nadezsda Alex. . . .

Nadezsda (felugrik s elé siet): Hozta Isten Vlad. Alex. . . . Oly ritkán látjuk napok óta a palotában . . .

Vlad. Alex. (némi egykedvűséggel): Alig van időm — Nadezsda Alex. — idegeimnek annyi pihenést kölcsönözni, amennyivel képesek a következő nap izgalmain és munkáit átszenvedni . . .

Kerenszkij (kedveskedőn): Remélem, teádat nálunk fogyasztod el ma . . .

Nadezsda: Semmiesetre sem engedhetjük el ma Vlad. Alex.-ot.

Szolga (*eddig az ajtóban áll, de most, hogy Vlad. Alex. levetni készül kabátját odamegy s lesegíti. Mindhármán a szin jobbára sétálnak s ott leülnek*).

Kerenszkij: Remélem, most már nyugodtabb a város élete — Vlad. Alex. . . .

Vlad. Alex.: A város olyan, mint az ideges ember, néha vigan kacag, amikor sirnia kellene, néha meg csüggetegen sir, ha kacagnia kellene...

Kerenszkij (humorizál): De csak nem gondolja, hogy az aforizma vége olyan is lehet, mint az ideges emberé?

Vlad. Alex. (visszahumorizál): Ha az aforizma konzekvens, az ideges embernek meg kell boldogulnia . . .

Nadezsda: Akkor a föld kerekiségét csak szöges muzsik csizmák tipornák . . .

Vlad. Alex. (Kerenszkijhez): S az emigrálók bevonultak-e már Szibériából?

Kerenszkij: Fenséges látvány volt Vlad. Alex. . . . Mint élővirágkigyók kusznak át az emigráns vonatok Szibéria hósvatagjain, a városok, falvak lakói Kánaánná varázsolták a pusztas vasutállomásokat s nemeslelkűen táplálják a ványadt sereget . . . Éppen az imént vonult el egy diákoszlop, merev katonás tartással — hogy a szibériaiak ünneplésére siessen.

Nadezsda: Igen, éppen az imént haladtak el tús danával . . .

Kerenszkij (dicsőségesen): Ha nagyságunkat a ma hangulata fejezi ki, úgy Vlad. Alex. nem kell kételkednünk abban, hogy a nagyorosz történelemnek legdicsőbb fejezete vagyunk?

Vlad. Alex. (egykedvűen): Nagy fejezete, amelyet azonban aligha mi fogunk magunkról megírni, hanem mások rólunk . . .

Kerenszkij (meglepődve): Nem értem Önt, kedves Vlad. Alex.? Ön mindig tisztán látott át az embertömegben, hiszen az volt hivatása, hogy kirostálja az emberiség konkolyát . . .

Vlad. Alex.: Sokszor van az, hogy tiszta buzát vetünk el s mégis aratáskor több a konkoly . . .

Kerenszkij: Tényleg konkoly lenne mindaz, ami aratás után fekete garmadákba gyűl a szérűn...

Vlad. Alex. (gunnyal): Sok a konkoly, sok...

Nadezsda (meglepetéssel): Én nem értem Önöket, Vlad. Alex., mit jelentsen ez a lelketlen lehangoltság?

Vlad. Alex. (habozva Kerenszkijhez): Tulajdonképpen nemcsak a magam, de a táborunk nagyrészenek is az lenne az óhaja, hogy az új idők szellemének reprezentánsa legyen a miniszterelnök is egyuttal...

Kerenszkij (idegesen): Nem értem, Vlad. Alex.

Vlad. Alex.: Mi a vihar lecsillapodtáig passzívításba helyezkedünk. Az utolsó napok eseményei után ez lenne a legcélszerűbb...

Nadezsda: A nemesség visszavonulna?!

Kerenszkij: Nem szabad belerohanni az éjsötétjébe, ha már oly közel van a derengés... De ha Önnek is komoly aggályai vannak, Vlad. Alex.?

Vlad. Alex.: Aggódok én is...

Kerenszkij: A nemesség kétségtelenül az Ön befolyására pazarolja, a polgárfiskálisra, bizalmát ily bőven...

Vlad. Alex.: Mert Önben látja megmentőjét a saját tradícióinak...

Kerenszkij: Az ő tradíciói a nemzet megszentelt ereklyéi maradnak, melyet őrizni szent kötelességemnek tartok és meg is fogom tudni menteni az utókornak...

Vlad. Alex. (fel s alá jár s idegesen mormogja maga elé): Hm, már is tulbecsüli önmagát!...

Nadezsda (Vlad. Alex.-hez): Szasa sohasem fogja elfeledni a bölcsőt, melyet hatalmának kisedkorában a nemesség ringatott. Hiszen van a hatalomnak már birtokosa, csak a dekoráció hiányzik róla...

Vlad. Alex. (mormog): Miről álmodozik a párvenü!...

Nadezsda: A nemességnek meg kell elégednie azzal, hogy megtartják jogaikat.

Kerenszkij: Így hát mindent meg kell tennünk Vlad. Alex., még akkor is, ha nem csupán a dekorációról lenne szó...

Vlad. Alex. (még mindig jár): Hm, nem csupán dekoráció???

Kerenszkij (ünnepélyes pózban néz maga elé, majd páthosszal kezdi): Vlad. Alex., Ön előtt bizonyára éppen olyan tisztán áll a jelen, mint multunk s most sem fogunk tévedni abban, amit tennünk kell... Ma minden áldozatot meg kell hoznunk a tekintély fenntartására! Nem szabad a nagy nimbuszt parlagon hevertetni!...

Nadezsda (közberemeg): Azt a nimbuszt, amely glóriát fon homlokodra Szasa...

Vlad. Alex. (gunnyal): Vakitóan...

Kerenszkij: Nem szabad megengednünk, hogy szövetségeseinknek nagyságunkba vetett bizalma megrendüljön...

Vlad. Alex. (megnemértést színel): De hiszen Mihájlovics nagyherceget szívesen látnák a trónon.

Kerenszkij: Benne könnyen felismerhetnék az elhalt cárizmus reformátorát s ennek veszélye csak újabb bonyodalmakat jelentene...

Vlad. Alex. (magának): Fél a bonyodalmaktól...

Kerenszkij: Nem gondolja ezt Ön is Vlad. Alex. ...

Vlad. Alex. (mélán): Az én gondolataim máttól fogva már csak a magam néma érzései maradnak...

Kerenszkij (meglepődve): Hogyan? Ön nem akar tovább?...

Vlad. Alex. (egykedvűen): A magam részéről úgy gondolom, jobb lenne, ha elemigrálnék Petro-

grádból. A visszaözlött száműzöttek között könnyen akadhatna valaki, aki felismeri bennem az Ochrána egykori kegyetlen főnökét... Majd... ha elült a Néva medrét tépő hullámos háborgás s a megdagadt idegek elvékonyodnak...

Kerenszkij *(meglepetése fokozódik)*: Nem értem Önt, Vlad. Alex.? Ön? Itt akarja hagyni ezt a földet, melyen szobrokat nekünk építenek majd?...

Vlad. Alex.: Ma csak döntenek szobrokat... *(távozni készül)*.

Nadezsda *(Vlad. Alex.-hez rohan)*: Ne, ne Vlad. Alex., az Ön távozása után millió félreértés maradna itt...

Vlad. Alex.: Ma már nem tehetünk mást, mint amit a helyzet parancsol... *(dacosan)*: Isten vele Nadezsda Alexandrovna... *(még dacosabban Kerenszkij felé)*... Viszontlátásra Kerenszkij...

Kerenszkij *(elkíséri az ajtóig)*: Áldja ég Albionban Vlad. Alex.... *(lehangoltan jó a színre, leül s fejét hosszan pihenteti tenyerein)*.

Nadezsda *(odatérdel mellé s szemeit kerest kacér enyelgéssel)*: Drága Szasám... Nézz fel szomorú szemeiddel, nézd itt térdei előtted a grófi cárnő...

Kerenszkij *(feltekint s egykedvűen eszk feje két tenyerébe vissza)*.

III. JELENET.

Kerenszkij, Nadezsda Alexandrovna, Fjodor Joszipovics, Szolga.

Nadezsda *(feldáll s minthogy lépteket hall, a szin mélyébe tekint)*.

Szolga: Fjodor Joszipovics Mayer államtitkár kér bebocsátást.

Kerenszkij *(felugrik)*: Óh, az én legkedvesebb barátom...

Fjodor Joszipovics (zavarba hozza *Nadezsda jelenléte*): Jó estét, kedvesem . . .

Kerenszkij: Hozott Isten . . .

Nadezsda (közelebb jöve): Nem is beszéltél még nekem Fjodor Joszipovicsról, Szasa . . .

Kerenszkij: Ő lesz az állam-élelmezés geniális minisztere. (Bemutatja): Fjodor Joszipovics Máyer . . .

Fjodor Josz. (mélyen meghajol s így is rejtegetni igyekszik zavarát): Oh, mily megtiszteltetés. A miniszter önagyméltósága azon elhatározását jöttem jelenteni, hogy állásáról kénytelen lemondását benyújtani. (Átnyújt *Kerenszkijnek egy levelet*).

Kerenszkij (meg sem nézi): Hátlapjára pedig a te kinevezésedet írom. (Asztalhoz megy s írja): . . . helyébe Fjodor Joszipovics Máyer-t vezetem ki az államélelmezés miniszterévé . . .

Fjodor Josz. (némi konfidenciával): Az üres raktárak felelős örévé . . .

Kerenszkij (meglepődve): Üres raktárak? Hiszen még karácsony utánig el van látva Petrográd . . .

Fjodor Josz.: Tévedés kegyelmesem, a Donvidéki gabonaraktárak üresek; a paraszt gabonáján alussza hosszú téli álmát s inkább penészbe gombázik alatta, mintsem a városnak adja . . . A kenyérnapokat be kell szüntetnünk, hogy a korosakat és csecsemőket megmentjük az éhenhalástól . . .

Kerenszkij (nagy aggódóan): Nincs kenyér? Máyer? Puszták a magtárak . . .

Fjodor Josz.: Majd lesz kegyelmesem. Máyer majd szerez mindent a falánk Petrográdnak, csak utalványt. Kegyelmesem, utalványt aranyban . . .

Kerenszkij: Bizvást bizom reád az állami-
élelmezést, Mayer...

Fjodor Josz.: Ugy már mint e resszort
minisztere térhetek vissza Kegyelmesem?

Kerenszkij: Miniszter vagy Mayer!...

Fjodor Josz.: Hálámat nemsokára leróva
látod majd Kegyelmesem. *(Örömtelten el)*.

Kerenszkij *(egykedvűen)*: Miniszter akad bő-
ven, de kenyér...

IV. JELENET.

Előbbiek, Vera, Szolga, Pável Árkádievics.

Szolga: Vera nemes nővér óhajt Kegyelmes-
ségedhez bebocsáttatni.

**Kerenszkij *(összerezzen s az ajtó előtt álló
barátot bámulja méreven)*:** Már itt is van!

**Nadezsda *(meglepetéstől reszket, ideges guny-
nyal)*:** Á, nemes Vera nővér!...

Vera *(alázatosan áll meg a szin mélyén)*:
Bocsássa meg kegyelmes uram, hogy engedelmet
sem vártam be...

Kerenszkij *(Nadezsdára, ez ő rá néz)*: Ön,
Vera nővér...

Vera *(Kerenszkijhez)*: Engedje meg kegyel-
mes uram, hogy fárasztó utam után leülhessek...
(közeledik s leül).

Kerenszkij *(még mindig zavartan)*: Pihenje
ki fárasztó utját Vera nővér...

Vera *(nyugalommal)*: Kegyelmes uram, mossa
le Ignátius makulátlan lelkéről azt a vérfoltot,
mellyel beszennyezték...

Kerenszkij *(zavartan)*: Nem értem, nem tu-
dom miről van szó Vera nővér? ... Ignátiust én
nem ismerem...

Vera *(fenkölt nyugalommal)*: Emlékezzék
csak kegyelmes uram arra a szomorú emlékü va-

sárnap délutánra, melyen a bus alkony parázspirját a Néva tükrére lehelte . . . A tépett kék zubbonyok, mint téveteg bárányszerű felhők áradó, csöndes horizonton, úgy hömpölyögtek végig a Néva vizén . . . Künn még alkony, a cellában már éjszaka volt . . . Künn a biborkorongra már fekete felhők csókoltak, a cellában már mécses égett . . . (*Kerenszkij Nadezsdát nézi, izgatottan mozog*): A tiszta égen átvonuló felhők, mint sűrű, kormos embertömeg vonszolták át rémes árnyaikat a gyászhaborult külvároson . . . A cella mélyén Gapon Önnel tölt egy percet . . .

Kerenszkij (zavartan): Gapon? Amavassárnap délután Gaponja? . . .

Vera: Nem akarom keserves jajja fölött tetemre hívni . . . csak figyelmeztetni akarom arra, hogy Gapon él! . . . s hogy nem ő Rászputyin gyilkosa! . . .

Kerenszkij: Hiszen Rászputyint Ignátius szerzetes ölte meg, mint ön is tudja Vera nővér; Gapon pedig Szibériában pusztult el . . .

Vera: Gapon csak eltűnt, de nem halt meg, hanem Ignátius szerzetesben öltött testet . . . S most az árpakenyér táplálja csontbaványadt testét.

Kerenszkij (megrémül): Hogyan, hát mégis igaz lenne a sejtélem, mely a fatális estén egy pillanatra felvillant a múlt sötét alkonyán?

Vera: Ugy van, Kegyelmes uram . . . Gapon él! (*Valaki zajos léptekkel jő s bejelentés nélkül ront a színre*).

Pável Erkádievics (izgatott felindulásban): Kegyelmes uram, bocsássa meg jóbarátjának, hogy nem tud más utat elhatározásának közlésére (*a fauteuil felé megy s lomhán beledül*), de én nem bírom tovább ezt az örületes munkát . . . elmene-külök innen, ahol még az utca kövei is ingadoz-

nak s rogyó inaimat petyhüdtté tépik az izgalmak... Ne tekintsen engem e perctől kezdve Petrograd parancsnokának!... (lemondólag legyint kezével).

Kerenszkij (nyugalmat szinlel): Pável Arkádievics, Ön is? Mindannyian kidőltek?... Hol van az orosz ifjuság nagy akarata... Te is Pável? Nagy őseid magja?... Te is? Hát menjetek! (Pável felnéz, büszkeség arcizmait dogasztja, feláll).

Pável (megsértődve): Távozom hát... A mi utunk már nem ő Exelenciádé! (összeüti bokdját s gögös meghajlással távozik).

Kerenszkij (göggösen): Mint éjjeli bogarak a hajnalfénytől, úgy futnak dicsőségem elől... Fusanak hát mind!... (leül az asztalhoz, ir; hangosan). Ma éjtélkor minisztertanácsra hívom egybe a reszortokat. Ha valaki Kerenszkij teljhatalmu első miniszterségét kifogásolhatná, úgy szívesen látom maga helyett lemondó levelét... (összehajítja, csenget, a szolga előáll) Így. (A szolgához). A miniszterelnöki titkárnak kézbesítse!... (Szolga el).

Nadezsda (megvető nézése a háttérbe elhúzódó Verát kíséri): Így, Szasa, pusztuljon mindenki, aki dicsőségednek útját állhatná!... A férgek is... mind... (átöleli Kerenszkijt s hízalgögn mutat Vera felé, ki már a hátsó kijáratban áll) A férgek is, melyek mérget sebezhetnek dicsőségedbe... (Kerenszkij néz, kutatja Verát).

V. JELENET.

Előbbiek, Szolga, Katonatiszt.

Kerenszkij (meglepődve): Hova tűnt Vera nővér?

Nadezsda (*Verdra mutat*): Ott lapul a falhoz, mint undok varangyos béka a nedves rög-höz... Hagyd őt... Távozzon ő is a rokkant oroszlánokkal.

Kerenszkij: Nem! (*Vera után megy*) Vera nővér, Önnek nem szabad elhagynia még a palotát...

Nadezsda (*izgatott*): Nem, nem tudom tűrni ezt az alázatot, úgy érzem, ha áttipornak rajta, képes lenne a tipró sarut is hálásan csókolni... Nem! (*átmegy a másik szobába, Kerenszkij kézmozdulattal helyet kínál Verának*).

Kerenszkij: Így, Vera nővér!... Nem szabad távoznia, hogy engem, kit a szabadság apostolának szentel az orosz nép, zsarnoknak ismerjen...

Vera (*változatlan alázattal*)... Há Ignátius érdekében lehetek itt, úgy szívesen hallgatom meg...

Kerenszkij (*melegebben, némi szentimentáliz-mussal*): Ha Gaponra emlékszem, élő elevenség előtttem gyermekkorom, ifjúságom, melyet együtt töltöttünk színtelenné kopott iskolapadok között, mint gyermekek, majd mint az élet s a társadalom törvényeinek kutatói Svájc hegyei alján... Ujra és újra látom lángoló fanatizmusát, amint a biblia fölé görnyedve tenyerel... Krisztust láttam benne Szibériába vonulni akkor...

Vera: Ignátius krisztusi keresztény...

Kerenszkij: Több mint hithű, fanatikus, ki csak a biblia tiszta légköri világában tudott élni... Az emberi kultúra pompájában idegen volt, mint erdők vadonából Nyugatra szakadt Faun... Gapon akkor is tespedő anachoréta életet élt, amikor testén érezte átlüktetni az életérzés kínzó vénáját... Őh emlékszem még reá, a csodálatra, mellyel őt öveztük mindnyájan, kik tépelődően kuttattunk, kerestünk egy utat, melyen nagy hivatását

elérheti nemzetünk . . . jól emlékszem még rá,
Gaponra . . .

Vera: Ő nem az élet, hanem a fájdalom
apostola . . .

Kerenszkij: Ő talán már nem is tudna szabadon élni, ha nem érezné a megaláztatás gógoi fájdalmait . . .

Vera: Ő apostola Krisztusnak . . . Ám a Názárethi sem az ostoroztatásban lelél lelkenek vigaszát . . .

Kerenszkij: Gapon csapzott szárnyu sas, ki magasbatörő sziklán is csak ugaron fetrengő rabmadár maradna . . .

Vera (mély érzéssel): Ignátius sötét éj leple alatt fogamzott fény, mely lassanként emelkedik ki a ködből, mint egy tüzes napóriás, de amint első sugarait rálöveli a gyászos horizontra, rávilágít az éjszaka leplébe burkolt szüzi tisztaságra s a hajnal harmatos csókjában megtermékenyíti az ő gondolatait . . .

Kerenszkij (érzéssel): Milyen különös az élet játéka . . . Gapon az emberiséget akarta meleg szeretettel, nemesen átfogni s gyöngéd nő karok fonják át láthatatlanul égő, nagy szívet, míg én . . . szívet kerestem, véreben szüzi szívet s helyette hideg, vasmarokba szorítom majd az emberiség óriás szigetének néma, fehér lakóit . . . Igen, már előre látom s mégis . . . (*Csönd. Kerenszkij elmélyedten kutat emlékeiben*). Gyöngé, erőtlén gerinces az ember . . .

Vera: Gyöngé és hitvány és épen ezért könnyű felfedezni közöttük azt, ki bátran magaslik ki közülük . . .

Kerenszkij: Nemes nővérem, az ember csak azok előtt lehet hatalmas, kik távol vannak tőle; a leghatalmasabb császár is emberré süllyed, ha

apánk . . . (*Vera feláll és távozni készül*). Ne, még ne távozzon nemes Vera nővér . . . Meg kell értetnem Önnel, miért kellett Ignátiust fogva tartanunk . . . Be kell ezt Önnek vallanom Vera . . . Gapont nem lehetne az új eszmék diadalával meggyógyítani; ő fanatikus maradt mindvégig . . . Ő nem modern individualista, ő a szegénység apostola . . . Az ő fanatizmusa őseink, dicső apáink évszázados elnyomatásában szunnyadt akarattal féktelen lokomotívja, mely utat törne rögön, völgyön s elgázolná maga előtt minden zsenge tavaszi virágot . . . Hiszen őt ma mindenki halottnak hiszi és elfeledte létét . . . S ha most váratlanul föltámadna — csonttete megrémítene az emberiséget . . . Mit adhatna ő is? Csak igérni tudná Kánaánt, de odavezetni ő sem lenne képes a hitetlen nyáját . . . (*elgondolkozik*).

Vera: S ön még hisz az individualizmus korszakának erejében? . . . Ma az individuum erejének haldoklásán csak az lehet hatalmas még, ki erejét annak az összességnek szolgálatába szegődte, melytől az erőt nyerte s amelynek azt kölcsönöznie kell . . .

Kerenszkij: Mily kár, nemes Vera nővér, hogy ön nem önti lelke kincseinek fénylő özönét arra a nemes táborra, melynek méhében fogamzott s melynek létét köszönheti . . . Mily fájdalom, hogy az orosz nép ilyen apostolait nem a világgosság fénye, hanem a sötétség beteg fanatizmusa hatja át, vagy sóvárgó vágyuk beteg szerelme nyeli el őket . . .

Vera: Nem, óh nem! Nem Gapon varázsának a rabja, Vera nővér . . . Az Emberé!

Kerenszkij: Magdolna buzgalma is, hogy a Názárethi sebein át annak vérző szívébe hatoljon — meddő maradt . . . Vera nővér . . .

Vera: Annál fájdalmasabb volt tragikus hite és annál tisztább... Ha erős lett volna s tudta volna követni őt, nem kellett volna egyedül maradnia abban a szennyes emberáradatban...

Kerenszkij: S Ön mégis azt a keresztet kíséri, amelyre mást feszít a jövő... Mennyivel dicsőbb lenne a töviskoszoru helyett babérból fonni glóriát szőke fűrtre nemes Vera nővérem!...

Vera: Ön téved, ha azt hiszi, hogy van földi ígért, álom, sejtelmesen vágyódó álmokép, élet, amelyért feláldoznám a lélek fenséges tisztaságát. Ön ma nagy cárok palotájában trónol. Alig változott meg a történelem ténye; bozontos szakálu cárok kegyetlen tekintete helyett az Ön sima arcán vibráló, finom ideghurok halvány színe ül. A lakájok is csak gazdát cseréltek... Egykor Önt ez az erő száműzte, melyet most mégis bitorol... Elfeledjük ezt ugye? Az ifjúkort s ilyenkor bosszankodva üzzük el az élénk tolakodó diáktanyák műhelyeit, melyeknek oduiban még Tolsztoj, Krapotkin volt ideálunk. Alkuszunk s aztán megalkuszunk...

Kerenszkij: A nép boldogulásának utai különfélék s mind egy célban futnak össze...

Szolga: Egy katonatiszt óhajt Öexcellenciád elé bocsáttatni!

Kerenszkij: Bocsásd be...

Katonatiszt (izgatottan liheg): Petropávlovsk-börtön parancsnoka Nagyméltóságod sürgős parancsát kéri...

Kerenszkij (idegesen): Mi van Petropávlovsk-ban? Ott, ott van Ignátius lelkész is?

Katonatiszt: Ignátius is a vár foglya és éppen miatta, őmiatta (*dadog*) a foglyok egyrésze kiszabadult... A cár tábornokai is mind... Csak

egy szárny van még megszállva . . . (*Vera tág, merev szemekkel néz és figyel, kezeit tördeli titkon*).

Kerenszkij (*most nyugalmat tett*): Parancsom, hogy Ignátius és a többi gyilkos minden áron a falak között tartassanak, ha kell, életük árán; a cár tábornokainak elfogatását elrendelem...

Katonatiszt (*összezsapja sarkát*): Öccellen-ciád parancsára. (*El*).

VI. JELENET.

Előbbie. Gregor Petrovics. Örök . . .

Szolga: Gregor Petrovics Öccellen-ciája . . .

Gregor (*amint belép, Verát látva kissé meghökken*): Kegyelmes Uram, fontos történeteket kell tudomására hoznom . . .

Kerenszkij (*izgatottabban*): Ujabb eseteket?... (*Vera a balszínen távozni készül s a mély színen szeretne elszurranni, Kerenszkij észreveszi*): Nem, Nővérem, elszökni innen nem fog . . . Így nem jut ki a cár palotájából! (*dühösen csap a csengőre, szolga lép elő*): Két fegyveres őr verje vasra ezt az álruhás nővért! (*Szolga kiszól az ajtón s két őr áll elő. Az örökhöz*): Az álruhás nőt legszigorubb őrizetben tartsák további parancsomig . . . (*örök Verához lépnek, átköti kezeit*).

Vera: E béklyók csörrenése valamikor még népednek átka lesz! (*két őr átköti s eltávoznak*).

Kerenszkij (*szórakozott, mert még a történetekre gondol*): Nos, kedves Gregor?

Gregor: Hadügyminisztériumem alóli felmentésem kérem kegyelmesen. Megmaradt tetterőmet szívesen áldozom az új szellem megteremtésére, ám nem itthon, fizetett zsoldosok seregében, — ott künt, ahol tudom, hogy ki az ellenfél . . . Én

csak becsületesen akarok küzdeni... Ma még szolgálnak zsoldosaim, de holnap talán Korniloff ígér nekik többet...

Kerenszkij (*elképed*): Mit mondasz Gregor? Korniloff?

Gregor: Ugylátszik titokban tartották előtted. Senki, aki elárulta volna, hogy Korniloff tatár és mongol kozákjaival Petrográd ellen készül...

Kerenszkij (*lelkileg összeomlik s az asztalra dől*): Oh! Drága Gregor most már világos előttem — e gyáva futás... A menekülés...

Gregor (*vontatottan*): Petrográd éhes, a tél még makacs s ha Korniloff elvágja a moszkvai vonalat, pár nap alatt kiürül sovány éléskamránk... Finnország maga is kenyeretlen s elszakadása óta aligha számíthatunk Helsingfors morzsáira...

Kerenszkij: Helsingfors? Helsingfors megosztja velünk utolsó falatját... Gregorom...

Gregor: Erről sem szóltak neked? Wáásá, Viborg és a többi finn határszéli vár, már nem az orosz katonák őrhelye...

Kerenszkij: Hát ők is elárulnak? Észak leventéi?...

Gregor: Tegnap óta finn nemzeti leventék üzik seregeinket, melyet évszázados gyűlöletük hevít.

Kerenszkij (*kétségbeesve*): Ugy! — Majd én megtorpantom őket!

Gregor: Mint sápadt levelek görögnek Pétervár felé a finn nemzetiek. — Kelet messze van, átfoghatatlan hómezőit sötét ismeretlenség idegen felhői borítják. S itthon? Kegyelmesem?

Kerenszkij: Óh, Gregor! Hogy eltántorít kishitűséged! Téged, harmincéves hadügyminisztert! Kik borítják el látásod, mond?

Gregor: Ott, a harctéren, ahol vitéz seregemtől szőlított el akaratod, ott megvédem hazán-

kat. *(elérzékenyülve)*: Áldjon meg az Isten Kerenszkij!

Kerenszkij (a távozó Gregor után néz, majd egy fauteuillbe süllyed és szakgalottan mondja): Nem, Korniloff. A cár palotáján többé nem látod a kétféjű sast! Eddig hatalmam bűnötök palástolása volt, de ma sirásója leend! Magamra öltöm hát én is tábornoki kabátom *(csenget a szolgának)* A tábornoki kabátom ad, rám . . .

Szolga (feladja rá): Kegyelmes uram mily délceg vagy benne.

Kerenszkij (végignézi magát): Nem, Korniloff, hatalmam kísértő árnya! — Kerenszkij ma már nemcsak szimbóluma a nemzet erejének, hanem az új szellem szimbólumának ereje is! Fussatok, féljete! *(Lehorgasztott feje ölébe hanyatlik.)*

Nadezsda (óvatosan néz a színre s hogy Kerenszkijt egyedül látja, hozzá megy): Szasa, mi az, Szasa?! Miért e csüggedés? *(Megsimogatja fejét, — Kerenszkij felnéz s dühvel tápáskodik fel.)*

Kerenszkij: Fuss! — menekülj te is azok után a sötét árnyak után, melyeknek előőrse voltál! Szivembe nyilallik dalod hideg dallama. Hm? „Csak a gyémánt izzó fénye vonzza“! . . .

Nadezsda: Mi az, Szasa? Szavaidban zavar van, ugy-e ez a féreg mérgezte meg nyugalmaidat?

Kerenszkij: Milyen féregről beszélsz? Igen... igen, férgek és hitványak mind, — gyávák! Csak egy van köztük becsületes, — az én Gregorom!

Nadezsda: Gregor?

Kerenszkij: Igen, — de ő is itt hagyott . . .

Nadezsda: Hova tűnt Vera nővér?

Kerenszkij: Vasra verettem. *(Feje az asztalra dől. Csönd.)*

Nadezsda: Óh! — csakhogy felismerted álnokságát!

Kerenszkij: Vera nővér nem volt álnok...
Ő csak ellenségem s mégis igazabb jóbarátaimnál...

Nadezsda: Kik hát árulóid?

Kerenszkij: Ők, — kiket édes szavakkal te loptál körém, hogy előbb megkoronázzanak s aztán göggel kacagják ki a vérszegény Polgár-császárt...

Nadezsda: Szasa! — hát Te is hitet veszteneél?! Megingatott tán Vera nővér álnoksága? (*Maga elé*): Késve késünk s neked még sincs erőd felcsatolni kardod is s koronával szenteltetni meg nagyságodat...

Kerenszkij (töprengőn): Ám ki hinné el a polgár fiskálisnak, hogy a nemzet szabadságát akarja megmenteni a koronával? Van-e ember, — egyetlenegy hívem, aki ne értene félre?

Nadezsda: Még ki ellened volt is, alázatos alattvalód leend.

Kerenszkij (ünnepélyesen): Virrasszon ma hát utóljára az októberi ködös éjszaka a köztársaság utolsó éjjelén s a holnap hajnalának bibora színezzé a polgári fiskális császári palotáját biborba...

Nadezsda (nyakába borul s testét átfont karral ereszkedik előtte térdre): Engedd meg Szasa, hogy a köztársaság alkonyborulatán elbucszam mult nagyságodtól s csak a holnap császárlának hódolhasson a császárnő! (*Térdelve hajtja le fejét*); A Polgár-császárnak!

VII. JELENET.

Előbbie, Hirnök.

Kerenszkij (maga elé): El kell vetnem a kockát!...

Nadezsda (sarkantyus léptek közeledtét hall-

ja): Mintha Vladimir Alexandrovics lépteit hallanom közeledni . . .

Szolga: Excellenciához hírnök kér bebo-csájtatást . . .

Kerenszkij: Álljon elő!

Hírnök (*katonás tartással áll meg a szín közepén*): Excellenciádnak Korniloff tábornok üzenetét hozom. (*Átnyújtja*.)

Kerenszkij (*izgatottan olvassa*): . . . ameny-nyiben Excellenciád ellenállást fejtene ki, úgy minden elhullott vércseppért feleljen a nemzet ítélő-széke előtt . . . (*Csend*).

Nadezsda: Mégis?

Hírnök: Kegyelmes uram, nemzetem nagyja, régóta látom az ármánykodást, melyet Kegyelmes-séged ellen szőnek. Én katona vagyok, hazám bá-tor védője. Ugy szeretnék harcolni szabadságáért, mint a lehunyó február reggelén . . .

Kerenszkij (*kissé magához térten*): Köszö-nöm tábornokom, Ön a mai naptól fogva a város helyőrségének első katonája, a Polgárcsászár első tábornoka és barátja.

Hírnök (*zavarban van*): A császár? . . .

Kerenszkij (*határozottabban*): Ma még a köztársaság teljhatalmu minisztere, holnap már császár . . .

Hírnök: Ha a császár hazám népének aka-rata, akkor szent lesz parancsa (*katonásan el*.)

Nadezsda (*hizelgőn*): Ugye Szasa, holnap már a császárt ölelhetem át?

Kerenszkij (*türelmetlenül bontja le magáról Nadezsda karjait*): Mily türelmetlen benned a nő hiúsága! S ha a köztársaság utolsó éjszakáján még a Polgárcsászárt ünnepli is a nagy orosz nép, nem bizonyos, hogy rajongását megossza grófi szeretőjével, ki talán éppen olyan cinkosa

volt a cári udvarnak, mint Kerenszkij környezetének. Már nem csak a koronáról van szó, de a koronás császár fejéről is! Nem látod, meglapul-tan mint kusznak el véreid gyáván, mint Kain áldozati füstje az égbetörő ábeli füstoszlop elől?

Nadezsda (*tetteti még ellágyuló érzéseit*): Miért ez átok Szasa? Miért átkozod fajomat? . . . Nem voltam-e a tiéd már akkor is, amikor még magad sem álmodtad mai nagyságodat. . . (*mélázón*): Ilyenek hát a történelem nagy fiai . . . Amig sűrű polgári véretek lázongva keresi kékvérünk nemes pulzusát, melyben megakarjátok higitani a magatok lassan keringő skarlátos vérét, addig nemes grófnők az ábrándjaitok, de amint ők részt kérnek a fényesen pompázó milióból, melybe segítettek, akkor féltitek a demokráciátok hazugságait a történelem előtt . . .

Kerenszkij: Szerelmünkkel néha világot hódítunk, de a külsőségekkel meghódított világokat is veszthetünk . . . Benned azt érzem, hogy fagyott kék vércsatornáidat csak császári diadémok gyémánttüze tudná melengetni.

Nadezsda (*elragadtatással*): Igen, Szasa, gyémántvibrációk édenében, melynek baldahinjain apró türkiszek lövelnék fehér testembe láthatatlan tűzsugaraikat, simogatón, lágyan lüktetne át az elpetyhült tagokon . . . ifju udvarlovagok sóvár pillantásaiban megolvadna a vér, érted, neked.

Kerenszkij: Röpke juniusi éjszakák álmodott édenét öledben vesztettem el; lágy öleden kerestem az élet álmainak fészket . . . Az első éjszaka felébredtén, elborzongtam már s azóta fázom, lelkemből hiába csordul ki dicsőség, nagyság érzete, én azóta fázom . . . Mily boldog Ignátius, kit tiz éve követ egy nő . . . fehéren, szűzen . . .

Nadezsda: Miért e csüggedés Szasa, hiszen én éppen arról a szerelemről beszélek, melyet te kerestél...

Kerenszkij (*csüggedésében erőtlennül dől a pamlagra*): Elvesztettem az erőt, mely felemelt fény és tradíciók bűvös erejében...

Nadezsda: Az átkozott kigyó, mely elmérgezte lélked, hiszen Vera volt...

Kerenszkij (*felpattan ültéből*): Ám most már a magam erejéből szállok őseid fölé s alázatos hódolatra fogom kényszeríteni őket is a Polgár-császár előtt.

Nadezsda: Szasa, végy néhány csöpp morfiumot magadhoz. (*hizelgően simogatja arcát*): Ugy-e nem átkozod renegát fajom bűneit énbennem is? ... (*Kerenszkij egy morfiumos üvegcsét vesz elő mellénye zsebéből s ajkához emeli*) Ugy most hajtsd le szőke fürtű fejedet. (*Kerenszkij ledől a pamlagra*) Kerenszkij! Polgár-császár! Mily szép a szavak dallama!...

Kerenszkij (*morfiumos deliriumban*) Nem! Vera nővér, nem átok! Áldás ő!

Nadezsda (*leplezetten*): A kigyó? Ő kigyó, Szasa, melynek méregfullánkja tested marja!...

Kerenszkij (*morfiumtól*): Vera áldozat, áldozati bárány, szelid, jóságos...

Nadezsda (*felsír*): Most már értem szidalmadat, melyet dühöd fajomra zudit... (*sír.*)

Kerenszkij (*felemeli fejét s Nadezsdát nézi*): Büszke gögödnék eddig nem voltak könnyei s miért e könnyek most? Vera büntelen Magdolna, ki szüziesen követi lelke megtestesült ideálját s trónok helyett golgoiákon törí térdét... (*Nadezsda hangosan zokog s már nem is figyel*) Egyformán él benne Magdolna önfeláldozó szerelme s Mária szeplőtlensége...

Nadezsda (*zokogva*): Akkor én voltam az ideál teste s a test ideálját én bennem láttad visszatükrözni . . . Akkor a test kellett, ma morfiumos vénáidat újabb elérhetetlen látszatok bízsergetik . . .

Kerenszkij: Tested hámvét forró szerelmek szárították le s ajkad pirján kékülő fonnyadás kacérkodott már akkor is . . .

Nadezsda (*megbántottan*): Miért e durva szavak hát, mond, hogy ajkaimon másnak csókjait érezted meg, mond, kiáltsd részegült birodalmad minden zugába, hogy nem kellek már, mert a grófnő testén az első tavasz lehellelte elmosódott már, mond: nem kellek már, mert juniusvégi nyáron nem találtad meg bennem tavasz szüzi rügyeit, csak nyárderék nyílt kelyhü virágait . . . Ordíts hát, Kerenszkij, polgárok császára . . .

Kerenszkij (*rémülten feltápáskodik*): Ugy.. grófnő . . . ugy. (*asztalon levő csengőt csengeti meg; szolga áll elő.*)

Szolga: Kegyelmességed parancsára . . .

Kerenszkij (*kuszált gondolatokkal*): Bocsássátok szabadon még ebben a percben . . .

Szolga: A nővért?

Kerenszkij: Őt, nemes Vera nővért . . .

Nadezsda: Óh átkozott! Hát mégis az ő fulánkja mérgezett el.

Kerenszkij (*feje a fauteil karjára bicsaklik s delirumosan néz maga elé, Nadezsda dühébeu tipor a földön*): Igen, Vera vővér! . . .

VIII. JELENET.

Előbbie. Vera. Szolga.

Szolga (*maga előtt vezeti Vera nővért, ki az ajtóban megáll*): Nagyméltóságod parancsára . . . (*el*).

Kerenszkij (elámultan néz, mint egy árnyékra s meg sem tud moccanni): Oh-oh — ne-mes Vera nő-vér . . .

Vera (szótlán a szín mélyén).

Nadezsda (indulata, mely eddig lappangott, most, hogy Verát meglátja hisztériásan tör elő): Távozz, távozz trónusom elől koldusi szüz, hord el rongyokba burkolt tested a császárnő trónja elől, — vagy görnyedj elém gerinctelenül, mint tiprott kigyó (feléje tart): Ládd, (Kerenszkijhez) polgárok morfiumos fáraója, mint kuszik trónod elé a kigyó . . . Jöjj hát koldus, ládd a Polgár-császárt, az orosz nép Napoleonját . . . há-há-há, (kacag, sir és hisztérikus görcsökben tépi haját). Jöjj hát, — lássam én is nászotok . . . Fogd át szikkadt derekát, Kerenszkij, — a nő, a szüzi Magdolna kínálja bimbóit szüzi testének . . . há-há-há (görcsösen kacag, majd elfuló sirásban némul el).

Vera (még szótlánul s egykedvű fölényben uralkodik): Mint omlik le vakondok vára . . .

Kerenszkij (a hangra feleszmél s Verát bámulja mereven): Vera, nemes nővér . . . (Az ájuldozó Nadezsdát nézi s nem tudja még megérteni mi történt): Ignátius? . . . Ő is szabad lesz, a Polgár-császár neki is visszaadja szabadságát . . .

Vera: Polgár-császár? (gunyosan mosolyodik el).

Kerenszkij (öntudatosan): Igen, — a Polgár-császár!

Vera (szkeptikusan): Tegnap még korán lett volna, de ma már késő van . . . Mire eltakaródik az alkonyipír az éj köpenyével a Polgár-császár sorsát megpecsételi ez az átok, mely most még csak zokogó fájás romhalmaza, de holnap a meggyalázott nő lelkének sebeit már olcsón mutogatja a világnek . . .

Kerenszkij: Ki hallgatná meg az egykori fiskális grófi szeretőjét?!

Nadezsda (felkacag): Ha-ha-ha, — a fiskális . . . (nézése vészesen fenyeget); a holnap Polgárcsászára, ki koldussereget gyűjt maga köré támaszul. Nem úgy, Kerenszkij! Holnap már a cárht Korniloff foglya vagy s ~~nem~~ a koldus nép . . . császára . . . ha-ha-ha (el).

Kerenszkij (utána kiált): Vidd el fajod minden átkát! . . . (felfigyel).

IX. JELENET.

Előbbie, hírnök.

Hírnök: (tisztí egyenruhában); Korniloff tábornokom küldött Kegymességed válaszáért . . . (Az ajtónál marad feszes katonai tartásban).

Kerenszkij (minden erejét összeszedi): Azt üzenem tábornokodnak, hogy válaszat Petrográd derék védőrsége és Kronstadt mozsarai fogják megadni . . .

Hírnök: (meglepődve): Ugy, hát védeni fogják a várost?

Kerenszkij: Már ássák is tábornokod sirját...

Hírnök: Ez Nagyméltóságod üzenete?

Kerenszkij: Ezt üzenem . . .

Vera (maga elé): Az alkony pirját rongyos felhőköntösbe öltözi a készülő vihar . . .

Kerenszkij (izgatottan jár fel s alá): Ugy, hát mindannia hitszegő . . . mind . . . egyszerre, megtervezetten . . . úgy! . . . (extázisban): átkozza meg minden vándor ellapuló sirhantod alatt korhadó tested. (gunnyal): Késő van már Korniloff... késő...

Vera (maga elé): A tegnapot nem lehet visszavarázsolni . . .

Kerenszkij: Ám a holnap nagy ünnep lé-

szen . . . Az orosz nemzet legdicsőbb ünnepe, a Polgárcsászár ünnepe . . .

X. JELENET.

Előbbie, Pável Andrejevics.

Pável (*izgatott, lélegzete elfulló*): Szasa, jőjj azonnal a titkos minisztertanácsba, melyet nélküled akarnak megtartani . . .

Kerenszkij (*elképedten*): Minisztertanács? . . .

Pável (*kitörően*): Árulók, mind, mind áruló . . .

Kerenszkij: Ugy tehát ők is! . . . a leghűb-
bek! . . . Menjünk Pável, hadd hódoljanak már
ma a Polgárcsászárnak . . .

Pável: Siessünk, hogy a várost át ne adják
Korniloff kozákjainak . . . (*Mindketten elsietnek*).

XI. JELENET.

Vera egyedül.

Vera (*Leoldja magáról szerzetesi köntösét, hosszú szőke haját gazdag hullámban bontja vállaira, amint a chaise-longuera dől*): Ki hegynek igyekszik, csucsáig menjen az, ám estedben csak a szakadék legmélyén leled sírod! . . . Milyen sajnálatos teremtmény is az ember! . . . Mily szép az élet, mégis bután rohan el mellette az ember, mint pocsolyás ár bazaltos sziklák apró virágai mellett. A nő, mint édes csaláték, az éhes ragadozót elvonzza kitérített céljától. Mily más lenne a földi élet, ha a nő nem tartaná érzékiségével örök rabságban az ember szellemét, mely könnyű áldozatául esik a csábításoknak. Mi, nők, vagyunk minden nemes gondolat megteremtőjének szülőanyja, mégsem tudunk megtszítani attól a melegágytól, melyben az emberiség átkát is tenyésszük. A nő, az élet anyja:

hamis szerelmi serleg, melyből egyaránt isszák az élet édenedvét s epéjét . . . mondá egykor Ignátius . . . a halálon kívül ő volt anyja minden szépnek és gonosznak . . . Egyesek a nőben keresik az isteni törvények lelket s testet tápláló tejét s csak leszűrt savót találnak benne, mások az élet zaja elől menekülnek el vele s a paradicsom édene helyett a pokol előcsarnokában fül aggó testük . . . Ám azt mindig feledik, hogy a nő méhében szeplőtlenül fogamzott meg Krisztus . . . Elfeledték a nő igaz értékét, munkával terhelt háziállattá sanyargatják testét s így a nő nem képes többé élete megváltóját megszűlni, csak szármalmas nyomorékokat . . . az élet fertőjében előrlődő férgek . . . (*Dramai lendüléssel.*) Hiába, Ignátius! Hiába emeled az emberi értékeken jóval felül az anyát, hiába küzdöd le egyeded gigászi erejével ösztönödet, akár vadonok mélyén, akár zárdák selymetlen szüziágyain, — hiába várod nemednek megváltóját, — hiába! Amíg az emberiség csak a nemzés élvezetének véletlen gyümölcse, amíg mi ennek csak kényelmetlen következményei vagyunk, amíg nem te vagy a cél, amíg csak az élvezetek véres vágyódásaiból kél ki tökéletlen Én-ed, addig a nő minden rejtekében nő marad . . . (*elhallgat.*) Hiába már Kerenszkij! Dicsőséged hiába kiáltod a süket világba, sorsodat megpecsételték a grófnő ölelései, ki koronázott fejed helyett, fejellen tested elvonaglásában fog kéjelegni . . . Gránátosaidnak hiába ígеред a Kreml kincseit, ha tarisznyájukban kenyér sincsen . . . Ügess, ügess ígередországod tejútján, ám Kánaán tarlott vérmezőkön vár . . . Nem tudod-e, hogy a Názárethi utját is csak akkor dekorálták pálmaágak, amikor dicsőségesen jött, s hogy virágvasárnapját fekete péntek követte . . . Pedig ő már

akkor királya volt Judeának! (*Fáradt szunnyadásban dől végig a chaise-longueon. Csend. Elalkonyul.*)

XII. JELENET.

Vera. Ignátius.

(A szin mélyéről fáradt vonszolásban Ignátius alakja jő az alkony homályából. Megáll, körülnéz s figyelmesen hallgatja Vera ziháló keblének nehéz ritmusát. A leereszkedő alkony estszinbe festi a miliőt).

Ignátius (*halkan*): Senki . . . Mintha a halál vert volna tanyát a cár palotájában . . . (A pamlaghoz közeledve): De ime . . . fáradtan pihető nő . . . (odahajlik fejéhez) Vera! (*viszzahőköl*) Vera! Nemes-szívű nővér!

Vera (*előbb lassan tápázkodik fel, majd félelemmel huzódik vissza, amint Ignátius alakját jobban nézi*) Ignátius! Ó Ignátius, ne ítélj el . . .

Ignátius (*fenkőlt önmagauralkodással*): Vera, (*át-simit haján*): Idejöttem, hogy megvetésből tömjénezsem a Polgárcsászárt ha-ha-ha-ha Kerenszkij...

Vera (*simulékonyabban*): Mégis . . . Ignátius testvér . . . hogyan történt váratlan szabadulásod?

Ignátius: Kronstadtiak . . .

Vera: Kronstadtiak?

Ignátius: Szádováján lármás tömeg vonult el, a börtön kapuit nyitva találtam, mikor egy elhullámzó tömeg elragadott . . . Végig azon az uton, ahol egykor megvasalt testem köpdöste végig ugyanilyen tömeg . . . Aztán feljöttem a cár palotájába, hogy polgár utódát a vészes mementóra figyelmeztessem, mely gyöngé várának már dönteti őrizetlen kapuit . . .

Vera: Palotáját még léha lakájok őrsora állja! . . .

Ignátius: Jöttömön senkit sem láttam én! . . .

Vera: Senkit? Pedig még órája sincs, hogy glédát álltak itt . . .

Ignátius: Patkányok előre megérzik a földcsuszamlást s eszeveszetten menekülnek, ha vészt sejtenek . . .

Vera: Kerenszkij menekül?

Ignátius: Vihar jelzi a földrengés közeljöttét. Nézd, *(az ablak felé mutat, melyen át már este köszöntget)* mint hömpölyög a sötét árnyak bucsumenete a szűk utcák rögein... *(Vera feláll s testével alázattal simul Ignátiushoz):* Nézd a hegyoromról legörgő lavinát, mint falja fel a makulátlan hóréteget is!...

Vera: S te kiragadhatod magad Lóth szodomeitéből . . .

Ignátius: Amely szikla erősen nőtt tömegéhez, azt nem sepri lavina magával s ki a szépség hitében a legfenségesebb szépet teremtménynek apostola, nem tud öntudatlan fergeteg villámcsapó menykőve lenni . . . *(elgondolkozva hallgat el).*

Vera *(elragadtalva):* Ignátius!

Ignátius *(magábaérzőn):* Ismeretlen hosszú folyó az élet útja, ha forrását kutatni indulsz el, hosszú életet kell rááldoznod Vera! . . . *(mindketten leülnek a pamlagra):* Az élet folyama messze magasságok patakiból dagad s a patakok rejtett sziklák magzati . . . Hosszu utadon lábujjaid vérre sebzed s hullott véred csak hited ereje pótolja, Vera . . . Jártam én e patak völgyét . . . Kerestem forrását, sokáig, kinnal, míg meg nem találtam az emberiség nagy erejének csodálatos eredőjét: a Hitet . . .

Vera: Ignátius . . .

Ignátius *(oda sem figyel):* Most csak egy forrás van, mely még a Názárethi előtt kelt s melyet a megváltásban tudott megismerni . . .

Vera: Megfeszítették . . .

Ignátius: Pedig ott ered az emberiség nagy fájdalmának vérpatakja az ő keresztje tövén . . .

Vera: De Magdolna hűen osztotta fájdalmát . . .

Ignátius: Magdolna fájdalmának sötét képei alatt nem látta a patak eredőjét! . . . A forrást . . . Csak a forrást fakasztó lándzsa döfésétől feljajduló Embert hallották az örök igazságban megtestesülni . . . *(elnémul)*.

Vera: Magdolna csak sirni tudott . . .

Ignátius *(lágyabban Verdához simul)*: Fenséges boldogság Vera, a forrás szízi párát mohón belégzeni . . . S aki egyszer itta, az nem tévesztheti el többé a Golgotára vezető utat . . .

Vera: Miért nem vittél a forráshoz engem is . . .

Ignátius: Vera! Akkor nem volt föld lábaim alatt, még önmagamnak sem léteztem akkor . . . csak egy végtelen boldogság érzetének megtestesítője volt minden bennem . . . Egy mérhetetlen s láthatatlan tűz voltam ott a lenyugvó nap bihormezején . . . *(elhallgat)* Aztán . . . újra leáldozott a nap s én elválaszthatatlanul egybeforrottam az erővel, mely megszülője volt az összes igazságoknak, a mindentalkotó nagy törzsszel . . .

Vera: Ignátius, pihenj talán itt *(a pamlagra mutat)*.

Ignátius *(leülnek)*: Most újra átérzem a napnyugtának csodás gyönyöreit a történésben s szeretném a végtelen egészet s az emberiséget, amint gigászi erejében ismeretlen célok felé tévegen bolyong, magamhoz ölelni.

Vera: Miért nem mutatod meg a célt, az utat, mely odavezet . . . Ignátius? Vagy ingó talajon inkább félted a nőt izmos karok ölelő elragadásától?

Ignátius: Nő vagy Vera, gyöngé, de nemeslelkű . . .

Vera: Gyöngye . . .

Ignátius: Az ember . . . Engem Válaám kostonora ifjan gyötrött aggá. Halántékom öszfűrtt már . . . Hullámokba foszlott haj illata sohasem kábitott . . . S most az est tehelletében a tied mintha parfümös lenne . . .

Vera (már örvend, de még titkolja érzéseit): Ignátius!

Ignátius (feláll s az ablakhoz megy): Jójj, Vera . . . Nézd az utcát . . . A kihalt Zimnűj Ploscsádjon most mint hullámláz az emberár . . .

Vera: Az est varázsa tekintetűket fenyegetővé teszi, Ignátius . . . De a felhők, Ignátius (félénken simul Ignátiusához és kezét vállaira helyezi) éppen olyanok, mint azon az éjszakán, amikor a Voszkreszenszkájá kápolna színes tüvegeire vetült árnyak . . . mint Grisa atya pusztulása estéjén . . . Nézd, vörös fodruk, mint biborpalást fedi szürke testűket, amint fenyegetően kusznak az Iszáák templom kupoláira . . . Félek, Ignátius...

Ignátius: Ez csak a borzalmas éjszaka réme... (elgondolkozva): Grisa atya? . . . hm . . . alapköve volt a várnak, melyet kintől senki sem dönthetett meg. (A színre jön s otthagyja Verát, ki még mindig a vihart nézi): Alapja a nagy várnak s milliók szenvedéseinek átka . . .

Vera (félemlítetten rohan a színre): Ugy félek ma, Ignátius . . . (belekapaszkodik s még mindig a künti borulat után néz).

Ignátius: Félsz a vértől, melyben bűnös teste ázott azon az éjjelen . . .

Vera: Félek a bűn súlyától, melynek terhe rád görnyedt . . .

Ignátius: A bűn nem volt bűne a gyilkosnak . . . Hiszen tudod, hogy magvát magamban hordtam én is . . . Rejtett törömet hányszor döf-

tem volna kéjes testébe, amikor áldozatait láttam elpusztulni a rettentő bűnök sulya alatt . . . csak vérenek szennye rémitett el . . .

Vera (*mágnetikusan halad az ablak felé s kezén fogva vonszolja magával Ignáciust is*): Olyan különösre festi az ég az estét . . . Mintha az elvonuló fellegek véres koncokat vonszolnának magukkal — a hömpölygő emberáradat arcán kínos rémület gubaszt . . . Félek, Ignátius . . . (*odasimul hozzá és arcát vállára rejti*).

Ignátius: Félsz, Vera?

Vera (*maga elé néz*): Mintha gyászmenet vonulna át a vérrétegen, mely Grisa atya testéből bőven bugyog . . .

Ignátius (*magához öleli Verát*): Diadalmenet az, Vera!

Vera (*belső izgalomtól fakadón*): Félek, Ignátius, félelem űz, a vér? Az idegek tán? Elvonnaglott évek, vagy egy hosszú mártíri évtized elfojtott kinja-e — Ignátius — nem tudom? Félek, nem tudlak követni tovább . . . Ne vess meg érte! Tudtam, láttam, hogy csak az a föld szennyezetlen, amelyen a Te lábaid tapódnak s csak az a légkör, melyet Te lehelsz ki s mégsem, mégsem tudlak tovább így követni, Ignátius . . . Te magasan szárnyaló eszmény vagy, a szenvedések néma Krisztusa . . . és én nem tudlak követni Ignátius . . .

Ignátius: Atomja vagyok annak a nagy egésznek, mely azóta tévelyeg, hogy elvesztette célját . . .

Vera: Melletted ismertem meg az ember életcélját s most, hogy már érzem is, nehéz követnem téged . . . Szerettem volna én is megismerni az Istent, amely benned az élő élet volt, míg felettem csak az elérhetetlen ismeretlenben

lebegett . . . Te érzed őt, magadban hordod s én azt sem tudom, ellenségem-e?

Ignátius: Az Isten — Vera — csak akkor fog leköltözni a lelkedbe, amikor egyeded öntudatos egybeolvadásban felismeri önmagát az emberiségben s megérzi annak kinjaiban a maga fájdalmát . . .

Vera: De ezt csak aszkézisban lehet megérezni . . .

Ignátius: Nem, az aszkézis csak eltévelygés az összeségből, — csak az őszmindenséggel való harmóniában találhatod meg a halhatatlanságot. Az aszkézis csak rabszolgaságot s vigasztalan bánatodban halált hoz . . . *(csönd ül le a szívre).*

Vera: De nekem nincs erőm az őszmindenségbe felemelkedni, hogy elérjelek téged — Ignátius . . . A nő gyöngel Ignátius s a hatalmasabbnak rabszolgája, kik azt sem engedik meg neki, hogy szabad érzései szerint szülje meg azt, kinek megszülésére rendeltetett. — A vágy apáca köntösöm alatt is kinzott s néha cellád ajtajáig is elvonszolt, honnan mint vágyaimban elgyötört nő jöttem vissza . . . kit szüzi ágya képe rémitget . . . *(összerezzen).*

Ignátius: A vágy hatalmas ellensége az embernek, engem is tépett, marcangolt az emberiség nagy vágya egy szebb, tökéletesebb Ember megteremtése felé . . . Bénult idegek tüzes fonalain, gémberedő izmok lüktetésében forrt, izzott az én vérem is . . . Az emberiség nagy vágyát én is éreztem, Vera!

Vera: Az emberiség vágya puszták végtelenségében egyedül nyíló pünkösdi rózsza, melyet fáradt vándor ölelni kíván, de ölelésében még ajkát sem érintik a rózsaszirmok, már tövisét érzi karjain.

Ignátius: Tudom, e vándor én vagyok . . .

(halk léptek zajára figyel s mereven kutat a szín háttérében).

XIII. JELENET.

Előbbie, Kerenszkij.

Vera: Mit kutatnak szemeid?

Ignátius: Valaki talán a cár palotájába tévedt?...

Vera (felrebben, ahogy felismeri Kerenszkijt).

Kerenszkij (lankadtan közelít a sötétült színen):

Sehol senki! Eztisdolmányos lakájaim is itthagytak? A testőrök mind? ... Ugy ... (Az asztali csengőhöz tápolyog, csenget, vár, senki, újra s újra csenget — újra senki). Ur, szolga, mind elhagyott?! Mind áruló?! (Most Vera alakját pillantja meg, de nem ismeri fel első pillanatra) Nadezsda?! (odarohan s most felismeri Verát): Oh, nemes Vera! (lerogy előtte) Ön itt virraszt e rettenetes éjszakán? (Künt láрма, zugás a távolban, Vera mozdulatlanul nézi az utcát, Kerenszkij is kipillant): Ó, mily utálat e szennyes földnek hitvány férgei, mind itt kusznak trónom körül ... Megsiketít lármájuk ... (elrémlen tanorog vissza). Távozz palotám elől meggyalázott féreghad, ki megváltód megkövezésére sietsz ... (ledől az asztal mellé, ahol Ignátius áll néma mozdulatlanságban).

Ignátius: Sokáig hordta vállain a nép bálványozott nagyságait Kerenszkij. (Kerenszkij elnémul, ahogy Ignátiust szemléli fagyos nézéssel s félemlítetten vonja nyakát vállaiába): Ám, amint a nép meglátta, hogy ennen vérén nevelt vére a magasban ellenségévé vált, hitet vesztett benne s kéjelgőn nézte, mint zuhan le neveltje ingó polcáról, mint semmisül meg estében. (Vera még szemléli az utcát, Kerenszkij lehorgasztott fejét

csak néha böki fel). Az igazság útját mindannyiunknak együtt keresni, — ez az emberiség célja! Ládd, mily szegényes görnyedten roskadni a tévedés sulya alatt . . . Érzed-e Kerenszkij?

Kerenszkij: Átkozlak téged is holtan is élőlt feltámasztott Gapon . . .

Ignátius: Bosszu tüze ez, mely sötét lelkiismeretedbe világít Kerenszkij . . . s te tőle ittasultán, százalmasan roskadozol a történelem felelőssége előtt, melynek átká gyászos halálad leend...

Kerenszkij: Én igaz voltam! Erős! Ők voltak a gyávák!

Vera: Vihar kél a Néva felől . . .

Ignátius: Erő? Hol van tegnapi hatalmad még, mely láncra verette csuklóm? Nézd, figyeld, porbahullásod letűnő fény, ám emberi mivoltod ennél is szomorubb . . . még az Ént megmentheted a porbatiprástól . . . a százalmas Ént, mely minden emberi szellemet felhasznál, hogy magát a többi Én felé emelje diadallal . . .

Kerenszkij (nyögve): Az én Énem makulátlan maradt . . .

Ignátius: Az Én? Az Én az, mely lerombolja az Igaz Isten egyedüli templomát s aztán maga is vakon temetkezik a romok alá . . . s most hiába nyögsz fel; hol van az Isten? . . .

Kerenszkij: Miért kísértesz még? Ha gyilkos tört szorongat markod, úgy döfd hát szívedbe, de ne gyötörj tovább . . .

Ignátius: Ha hatalmas lennél, akkor sem vérezném ujjamat . . .

Kerenszkij: Nemzetem nagyságáért bontottam meg a zsarnokok sorát . . .

Ignátius: S hogy megöletted Rászputyin kárhozatra szánt testét, ez dicsőséged csak . . .

Kerenszkij: Nem én voltam gyilkosa . . .

Ignátius (*gunnyal*): Még ennyit sem fog dicősegedre írni a krónika? . . .

Kerenszkij: Én üttem a zsarnokokat el . . .

Ignátius: Mégis Istenteremtő akartál lenni, pedig az Istenteremtők nem ti vagytok ám, hanem az összeség lelkében élő Szellem, mely egyedüli és kétségtelen kuforrása az életnek, minden antik és megszülendő szellemek Szelleme . . .

Kerenszkij: Nem Istenteremtő, de nemzetem nagyságának apostola vagyok én . . .

Ignátius: Apostola? Árulója a nagy akarata, mely féltékenyen keres az emberi ideál után s a keresésben kibontakozik a fenségesen szép, a mindent átfogó leghatalmasabb Szellem, az Istenteremtő nagy Szelleme . . . s te ennek csak Judása lehetsz, nem apostola . . .

Kerenszkij (*felhördül*): Nem, árulója soha sem voltam én népemnek (*összeomlik*).

Vera (*most Ignátiust nézi félve, fanatikus arccal*): Óh Ignátius!

Ignátius: Ládd, mint törpül el az Én merész akarása az összellelem akarata előtt s mily hitvány az ember, ki hazug nagyságát megmenteni élete árán sem meri . . .

Vera (*eljö az ablaktól s félénken közelít Ignátiushoz*): Jöjj Ignátius, óh jöjj el innen . . . s engedd, hogy kövesselek, mint Magdolna a Názárethit . . .

Ignátius (*mindketten az erkélyablak felé tartanak s megdöbbennek az utcától*): Menjünk hát, távozzunk Szodomából . . . Nyugaton a nap már leáldozott, de a Kálvária felé még napsugarak törnek, hogy megvilágítsák a földi élet igazságának kuforrását . . . (*Kerenszkij a távozók után tekint*): Jöjj, meríts te is az élet forrásából, mely forró ajkad tüzeit kéjesen oltja . . .

Vera (örömujjongón): Te mondd Ignátius, hogy kövesselek? . . . S én követni foglak végig a Kálvária rögein, vére sebzett talpon . . . csak melletted maradhassak . . . Veled! (*átfonja nyakát s vállára borul*).

Ignátius: Jöjj, tapodjuk hát Kálvária tövisutját, légzük be az élet kútforrásának páráit, melyeket a pogány lándzsa fakasztott az emberiség számára kiapadhatatlan életforrásul . . .

Vera (felnéz): S máris látom a napot, a mint a Kálvárián hömpölygő emberáradatra mosolyog . . .

Ignátius (a kandalló feletti fészületre mutat): Nézd, mintha az Ember leszállni készülne a megfeszített Istenfia keresztiéről . . .

Vera (örömmel): Ó, jöjj, menjünk Ignátius..

Ignátius: Az én utam a Golgotháé, hol az igaz élet megismerésének forrása fakad . . . (*Vera kínéz az ablakon, láрма hallik fel*).

Vera (átfonja Ignátiust): Nem, nem, mégsem, féltelek Ignátius, nézd, mily fenyegető a borulat . . .

Ignátius: Félelmed oktalan, Vera . . . Ha követni vágyasz, bátran készülj a nagy utra . . .

Vera (siránkozva): Nem, ne, ne menj! **Ignátius menni készül, Vera térdén állva kéri:** Ne menj, — ne hagyj itt, Ignátius, óh ne . . . Hiszen Krisztust is ilyen borulatban feszítették meg . . .

Ignátius: S testéből az emberiség örök szomjának édes forrását fakasztották sokaknak . . .

Vera: De meg kellett halnia s Magdolnát fájdalomában tépelődve hagyni itt . . .

Ignátius: Halála az igazság feltámadása volt (*most Kerenszkij figyelmes lesz az utcáról feltörő lármára és az ablakhoz megy*).

Kerenszkij (eltántorodva): Óh, ők, az árulók,

cselszövők s egy igaz sincs köztük! Mit akarnak tőlem, letépni rongyaimat, melyet értük véreztem, hiszen fejem koronázatlan . . . A halálomat talán? Mit, mit még, hiszen már mindent odaadtam, már csak hitvány életem van . . .

Ignátius (*az ajtó felé tart, mint holdkóros*): Azt már nem fogod megmenteni, de ha van hited, még feláldozhatod magad érte . . .

Vera (*A földön tépi haját, sírva*): Ignátius, ne menj, ne hagyd itt Magdolnát . . .

Ignátius (*szelíden közeledik felé*): Magdolnát bűnei vonzották a Kálváriára, de Te makulátlan vagy Vera; nehéz jönnöd . . .

Vera (*felkel*): Követlek, óh követlek . . . (*a zaj mind közelebb ér, már a folyóson hallik, Kerenszkij mngsemmisülten keres egy menekvő utat*).

XIV. JELENET.

Előbbie, matrózok.

Vera (*felsikolt, amint az első marcona matróz lép be*): Óh Ignátius!

I. matróz (*hátraszól társának*): Elállni a kivezető utat!

Kerenszkij (*rémülten nézi a kiutat s falhoz lapultan kuszik*): Oh! A kronstadtiak! (*kioson az oldalajtón*).

Vera (*átfogja Ignátiust s önvédelmében őt is védi*): Ignátius, kezükben csillogó gyilok van! (*A matrózok a kivezető ajtókat állják el, de Kerenszkij már elosont*).

II. matróz (*gunyosan, durván*): Ugy, álruhában akartál elmenekülni hát?!

III. matróz: Együtt grófi kedveseddel . . .

I. matróz (*durván feléjük ront s törét lendülettel döfi Ignátiusba*): Ez legyen utavalód, Polgárcsászár. (*Ledöfi*).

Ignátius (*összerogy, kiesik Vera karjaiból és hördülve nyög*): Vera! Ládd! Mint ered e lándzsa döfésén az igazság patakja . . . Látod a fáradt Golgothajárók végtelen áradatát, hogy jönnek . . . a-a forrás felé . . . Mond nekik igyanak belőle mind, mert értük fakadt . . . Igyon ő is . . . Kerecskij . . .

Vera (*fájdalmában megsemmisülten rárogy s arcát zilált haja takarja, görcsösen sir*): Ignátius! Miért nem tudlak követni túl a Golgothán is? . . .

Ignátius (*mélyen hörög*): Vera! Nővérem! A test halála Igévé lőn . . .

III. matróz (*lehajol s fölismeri Ignátiusban Gaponi*): Nem őt ölted meg, átkozott legyen kezed! (*mellé térdel*).

II. matróz (*szintén lehajol*): Hiszen törőd nem a Polgárcsászárba döfött . . . (*mellé térdelnek s elnémulva nézik Vera gyötrődését*).

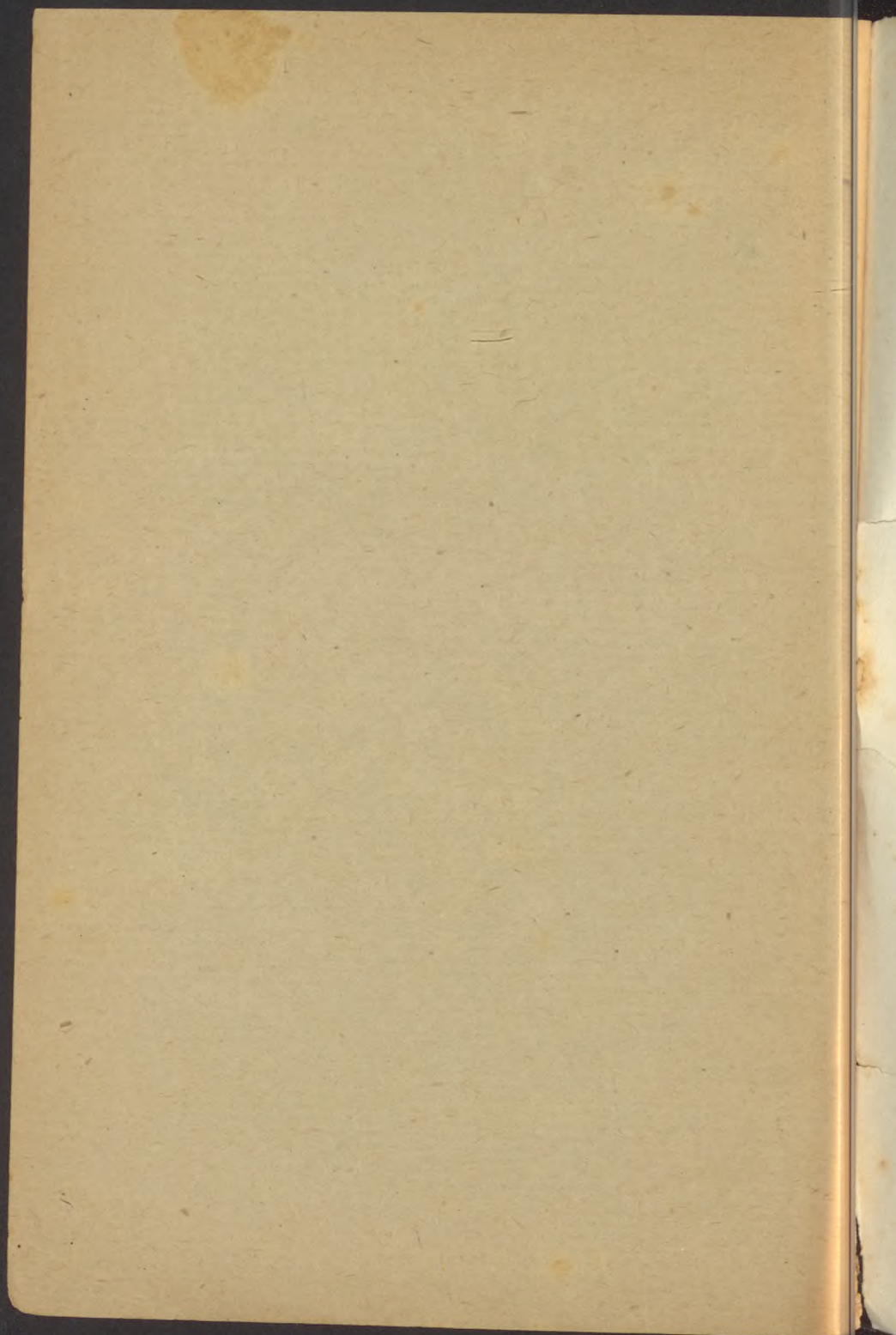
Vera (*görcsös sirásban*): Csak nekem halt meg, csak az embert öltétek meg . . . de nektek . . . halálában a Golgothán újra született az Ige . . .

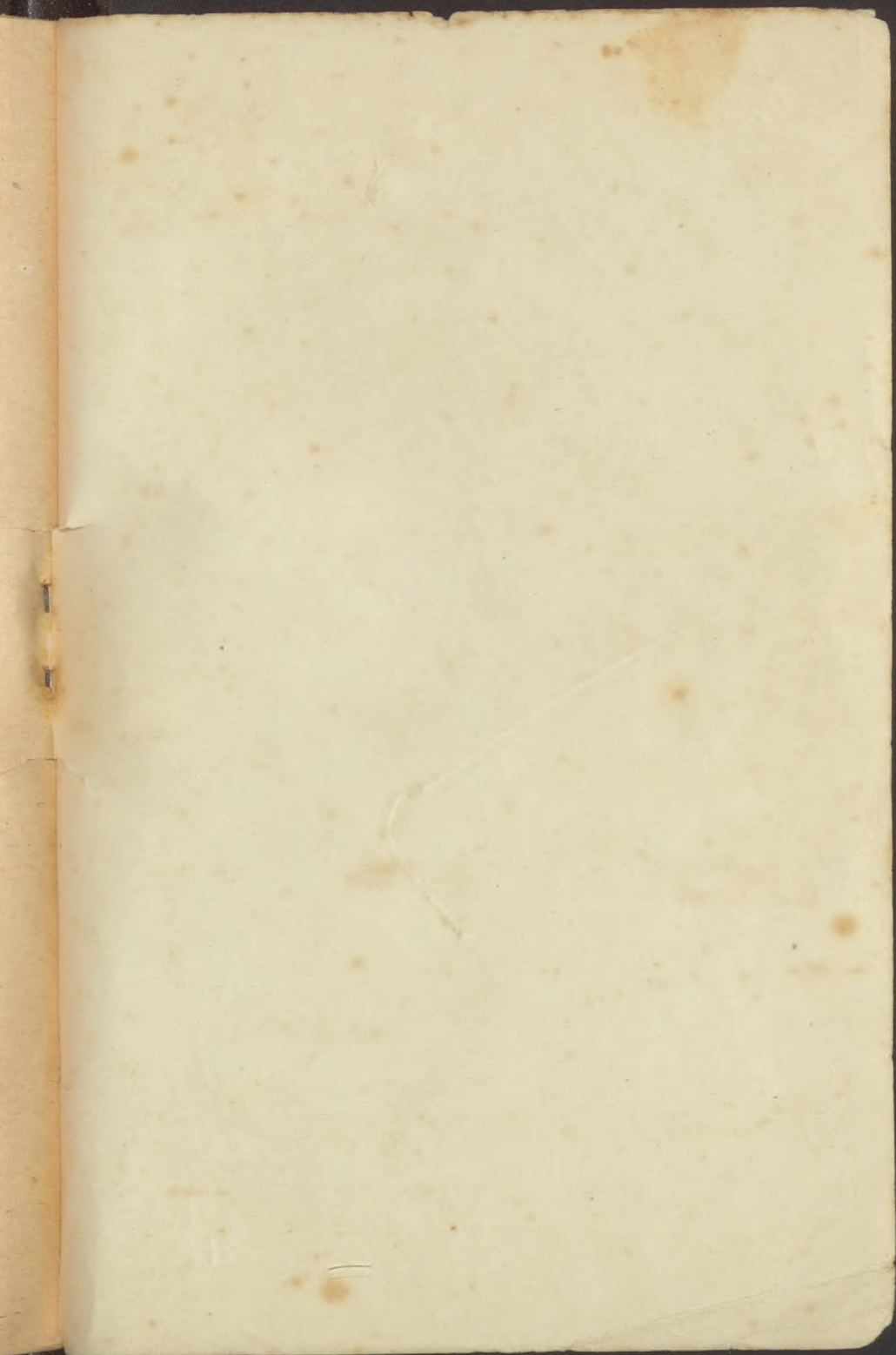
Ignátius (*mély hördülésbe ful el*).

Vége.

Függöny.

85

FORUM

IRODALMI ÉS KÖNYVKIADÓVÁLLALAT

ARAD